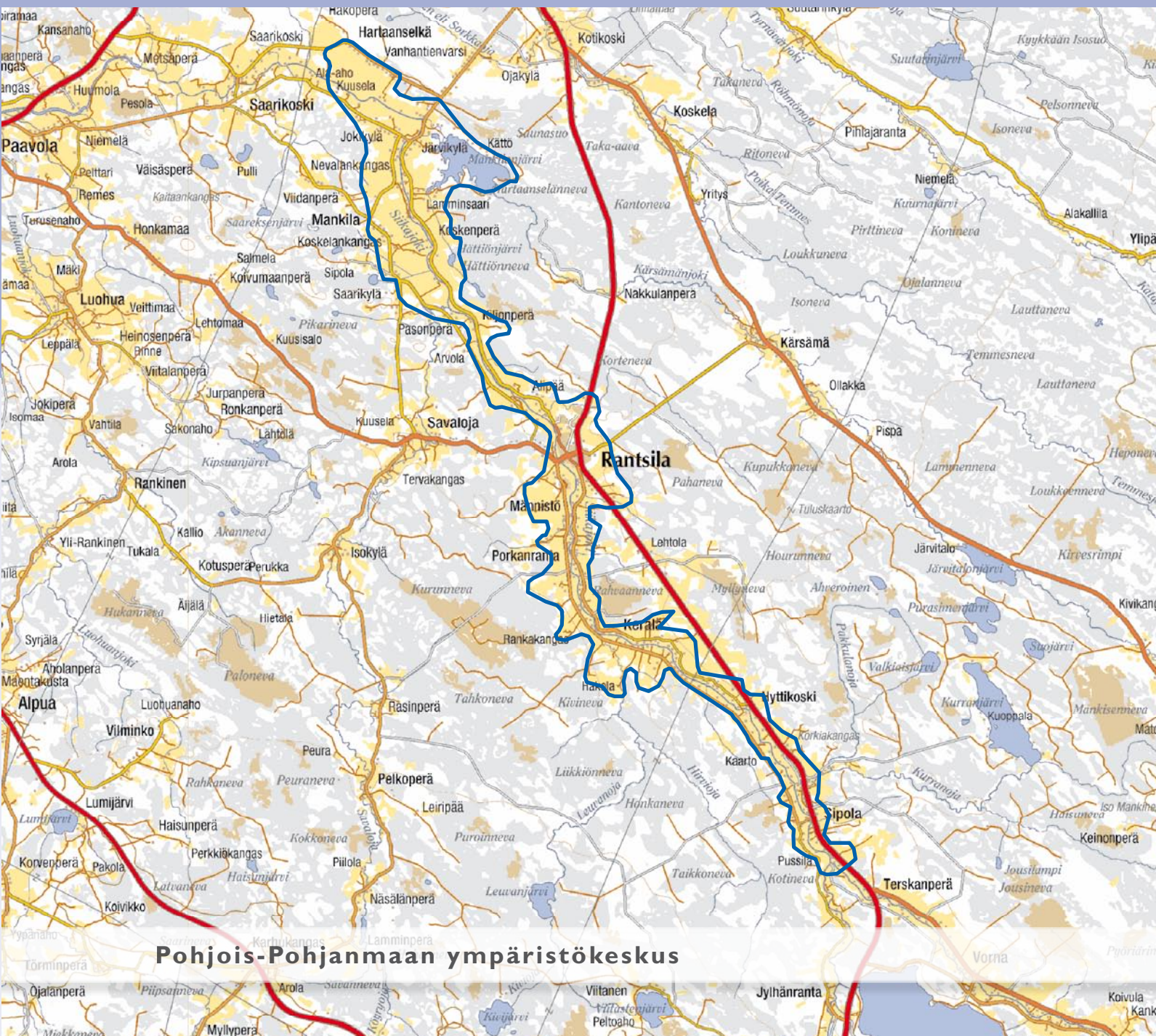

Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

Rantsilan Mankila–Sipola

Susanna Anttila, Taimi Mahosenaho,
Esko Poikola ja Sami Timonen

POHJOIS-POHJANMAAN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 1 | 2009

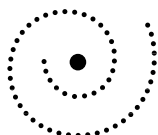
Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma

Rantsilan Mankila–Sipola

Susanna Anttila, Taimi Mahosenaho, Esko Poikola ja Sami Timonen

Oulu 2009

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus

POHJOIS-POHJANMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS

POHJOIS-POHJANMAAN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 1 | 2009

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
Luonnonsuojeluosasto

Taitto: Susanna Anttila

Kansikuva: © Affecto Finland Oy, Karttakeskus, Lupa
L4659, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus

Sisäsivujen kuvat: Susanna Anttila

Kartat:

© Maanmittauslaitos lupa nro 7/MML/09

© Affecto Finland Oy, Karttakeskus, Lupa L4659

© Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus

© Suomen ympäristökeskus (SYKE)

© Museovirasto

Julkaisu on saatavana internetistä:
www.ymparisto.fi/julkaisut

ISBN 978-952-11-3438-8 (PDF)
ISSN 1796-1947 (verkköj.)

SISÄLLYS

1 Johdanto	7
2 Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuskohteet	10
2.1 Entiset ja nykyiset peltoalueet.....	10
2.2 Peltoon rajautuvat elinympäristöt.....	11
2.2.1 Vesistöt ja kosteikot.....	11
2.2.2 Pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet ja pellon keskellä olevat metsäsaarekkeet	11
2.2.3 Piennaralueet, puukujat ja pihapiirit.....	12
2.3 Perinnebiotoopit	12
2.3.1 Metsälaitumet ja haat.....	12
2.3.2 Niityt	13
3 Luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito	14
3.1 Raivaus.....	14
3.2 Laidunnus	14
3.3 Niitto	14
4 Luonnon monimuotoisuus ja maataloustuet	15
4.1 Täydentävät ehdot	15
4.2 Perusympäristötuki	15
4.3 Ympäristötuen erityistuki	16
5 Suunnittelualueen esimerkkikohteet	20
5.1 Jokikylä.....	24
5.1.1 Joutsaari (kohde 1).....	24
5.1.2 Uusitalo (kohde 2).....	24
5.1.3 Hämäläinen (kohde 3).....	24
5.1.4 Pihlajamäki (kohde 4)	26
5.1.5 Poikolan haka (kohde 5)	26
5.1.6 Saaren tilan haat (kohde 6).....	26
5.1.7 Matheikki–Orava (kohde 7)	27
5.1.8 Mällinen (kohde 8)	27
5.2 Järvikylä	28
5.2.1 Vähäjärvi (kohde 9)	28
5.2.2 Nurmilammen rantalaidun (kohde 10)	28
5.2.3 Pyrrön metsälaidun (kohde 11)	30
5.2.4 Järvikylän haka (kohde 12)	30
5.2.5 Järvikylän tulvapelto (kohde 13)	30
5.2.6 Lammassaaren lähteiköt (kohde 14)	31
5.3 Mankila–Koskenperä	31
5.3.1 Kiljontien rantapellet (kohde 15).....	31
5.3.2 Mankilan haka (kohde 16).....	33
5.3.3 Taskilan niitty (kohde 17).....	33
5.3.4 Koskelankankaan niityt (kohde 18).....	33
5.3.5 Koskelankankaan hevoshaka ja metsälaidun (kohteet 19 ja 20).....	34
5.3.6 Viita-ahon saareke (kohde 21).....	34
5.3.7 Ahonkangas (kohde 22).....	34

5.3.8	Linnankankaan ja Pasontien reunavyöhykkeet (kohteet 23 ja 24).....	35
5.3.9	Saarinevan kanava (kohde 25).....	35
5.3.10	Koskenperän jokiranta (kohde 26).....	36
5.3.11	Koskenperän saarekkeet (kohde 27).....	36
5.4	Pasonperä–Kiljonperä	36
5.4.1	Saarikylän saareke (kohde 28).....	36
5.4.2	Pasonjärvi (kohde 29).....	36
5.4.3	Pasonoja (kohde 30).....	37
5.4.4	Pasonojan laidun (kohde 31).....	38
5.4.5	Pasonperän Savalojan laidun (kohde 32).....	38
5.4.6	Kivipelto (kohde 33).....	39
5.4.7	Pasonperän saareke (kohde 34).....	39
5.4.8	Sivutalon jokiranta (kohde 35).....	39
5.4.9	Lehtiniemi (kohde 36).....	39
5.4.10	Kiljonperä (kohde 37).....	40
5.4.11	Koljo-oja (kohde 38).....	41
5.5	Alipää	42
5.5.1	Hietasaari (kohde 39).....	42
5.5.2	Pasontien saarekkeet (kohde 40).....	42
5.5.3	Koskiniva (kohde 41).....	42
5.5.4	Kilkakallio (kohde 42).....	44
5.5.5	Ollila (kohde 43).....	44
5.5.6	Rantaniva (kohde 44).....	45
5.5.7	Hautala (kohde 45).....	45
5.5.8	Hovi (kohde 46).....	47
5.5.9	Alipään reunavyöhykkeet (kohde 47).....	48
5.5.10	Ylitalon niitty (kohde 48).....	49
5.5.11	Naamangan pelto (kohde 49).....	49
5.5.12	Wares (kohde 50).....	49
5.5.13	Kiljontien laidun (kohde 51).....	51
5.5.14	Vanhan kirkon vieripellot (kohde 52).....	51
5.6	Männistö–Porkanranta	52
5.6.1	Ganander-talo (kohde 53).....	52
5.6.2	Nelostien pellot (kohteet 54 ja 55).....	52
5.6.3	Myllysaari (kohde 56).....	54
5.6.4	Kuuselan niitty (kohde 57).....	54
5.6.5	Pekkala (kohde 58).....	54
5.6.6	Porkka (kohde 59).....	54
5.6.7	Kaivosojan saarekkeet ja reunavyöhykkeet (kohde 60).....	55
5.6.8	Kantolanojan suu (kohde 61).....	56
5.6.9	Kantolanojan pellot (kohde 62).....	56
5.6.10	Rouvi (kohde 63).....	57
5.6.11	Kurunnevantie (kohde 64).....	57
5.6.12	Pesämaa (kohde 65).....	57
5.7	Kerälä–Hyttikoski	58
5.7.1	Leuvanoja (kohde 66).....	58
5.7.2	Tervola (kohde 67).....	59
5.7.3	Ala-Heikkilän rantalaidun (kohde 68).....	61
5.7.4	Ali-Heikkilän joenrantaniitty (kohde 69).....	61
5.7.5	Heikkilän laitumet ja niitty (kohde 70).....	62
5.7.6	Yli-Heikkilän laidun (kohde 71).....	63
5.7.7	Ali-Heikkilän haka (kohde 72).....	63
5.7.8	Kivelä (kohde 73).....	63

5.7.9	Koski (kohde 74).....	64
5.7.10	Haanpää (kohde 75)	64
5.8	Sipola.....	64
5.8.1	Kortekangas (kohde 76)	64
5.8.2	Mäntylän pellot (kohde 77)	65
5.8.3	Ojala (kohde 78)	65
5.8.4	Kurranojan suun leirintäalue (kohde 79)	67
5.8.5	Sipolan reunavyöhykkeet (kohde 80)	67
5.8.6	Junnonsaari (kohde 81)	68
5.8.7	Sipolan silta (kohde 82)	68
5.8.8	Ali-Kaurala (kohde 83).....	68
5.8.9	Niemi (kohde 84)	70
6	Yleissuunnittelun uhanalaisia ja huomionarvoisia lajeja	71
6.1	Uhanalaisuusluokittelu ja luonnonsuojelulainsäädäntö.....	71
6.2	Uhanalaiset ja silmälläpidettävät kasvilajit	73
6.3	Suojelullisesti arvokkaat lintulajit.....	74
6.3.1	Lintudirektiivin liitteen I lajit.....	76
6.3.2	Suomen uhanalaisluettelon mukaiset lajit.....	77
	Lähteet	78
	Kuvailulehti	80

1 Johdanto

Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan eri eläin- ja kasvilajien sekä erilaisten elinympäristöjen runsautta. Maatalousalueilla elää viljelykasvien ja kotieläinten lisäksi lukuisia luonnonvaraisia lajeja, jotka pitävät avoimista ja puoliavoimista elinympäristöistä. Arvokkaita kohteita ovat mm. vanhan niitty- ja laiduntalouden synnyttämät niityt ja hakamaat, joilla saattaa viihtyä harvinaisiakin eliölajeja. Tehokkaassa viljelyssä olevat pellot ovat tärkeitä paitsi maaseutumaiseman säilymisen kannalta myös monien lintulajien ruokailu-, levähdys- ja pesimäalueina.

Viime vuosikymmenten aikana maataloudessa tapahtuneet muutokset, kuten koneellistuminen sekä lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden lisääntyminen käyttöön, ovat kaventaneet monen eliölajin elinmahdollisuuksia. Peltojen salaojitus on vähentänyt pientareita ja karja on siirtynyt luonnonlaitumilta kylvönurmille. (Väre ym. 2005; Heikkinen 2007.)

Maa- ja metsätalousministeriö on myöntänyt alueellisille ympäristökeskuksille rahoitusta maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden (LUMO) yleissuunnitelmien laadintaan vuodesta 2003. Suunnittelua on tehty valtakunnallisesti arvokkailta maisema-alueilla (Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997). Pohjois-Pohjanmaalla LUMO-yleissuunnitelmia on aiempina vuosina laadittu Hailuodon (Merilä 2005), Limingan lakeuden länsiosan (Anttila ym. 2007a), Reisjärven Keskikylä–Kangaskylän (Nikunen 2007) ja Oulujoen laakson (Anttila ym. 2007b) maatalousalueille. Kesällä 2007 yleissuunnittelu käynnistyi Rantsilan Mankila–Sipolan lisäksi Taivalkosken Tyräjärvi–Jokijärvellä (Anttila ym. 2008).

LUMO-yleissuunnittelun tarkoituksena on tehostaa maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden hoitoa ja suojelua sekä suunnata hoitotoimet tärkeimmille kohteille. Tavoitteena on kannustaa viljelijöitä hakemaan erityistukia ja lisätä viranomaisten, neuvojien ja viljelijöiden välistä vuorovaikutusta. Suunnitelman laadinnassa on käytetty soveltuvien osin ohjeena ympäristömi-

nisteriön Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopasta (Heikkilä 2002).

Suunnittelualueeksi valittu Mankila–Sipolan maakunnallisesti arvokas maisema-alue (Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997) sijaitsee Siikalatvan kunnassa entisen Rantsilan kunnan alueella. Kuntaliitos tapahtui vuoden 2009 alussa, kun Rantsila, Kestilä, Pulkkila ja Piippola yhdistyivät. 7 420 hehtaarin laajuinen maisema-alue käsittää noin 35 kilometriä peltojen reunustamaa Siikajokilaaksoa. Jokilaaksossa on runsaasti kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita (Salmela & Eskelinen 1993) ja kiinteitä muinaisjäännöksiä (Sarkkinen 2002). Mankilankylän peltoalue on yksi Suomen tärkeistä lintualueista (FINIBA) (Leivo ym. 2002). Suunnittelualueella on useita arvokkaaksi inventoituja perinnemaisemia (Vainio & Kekäläinen 1997) ja Kerälässä vierekkäiset perinnemaisemat muodostavat Heikkilän laidunten Natura-alueen. Suunnittelualueen rajausta ja alueen erityisarvot on merkitty esiselvityskarttaan (kuva 1).

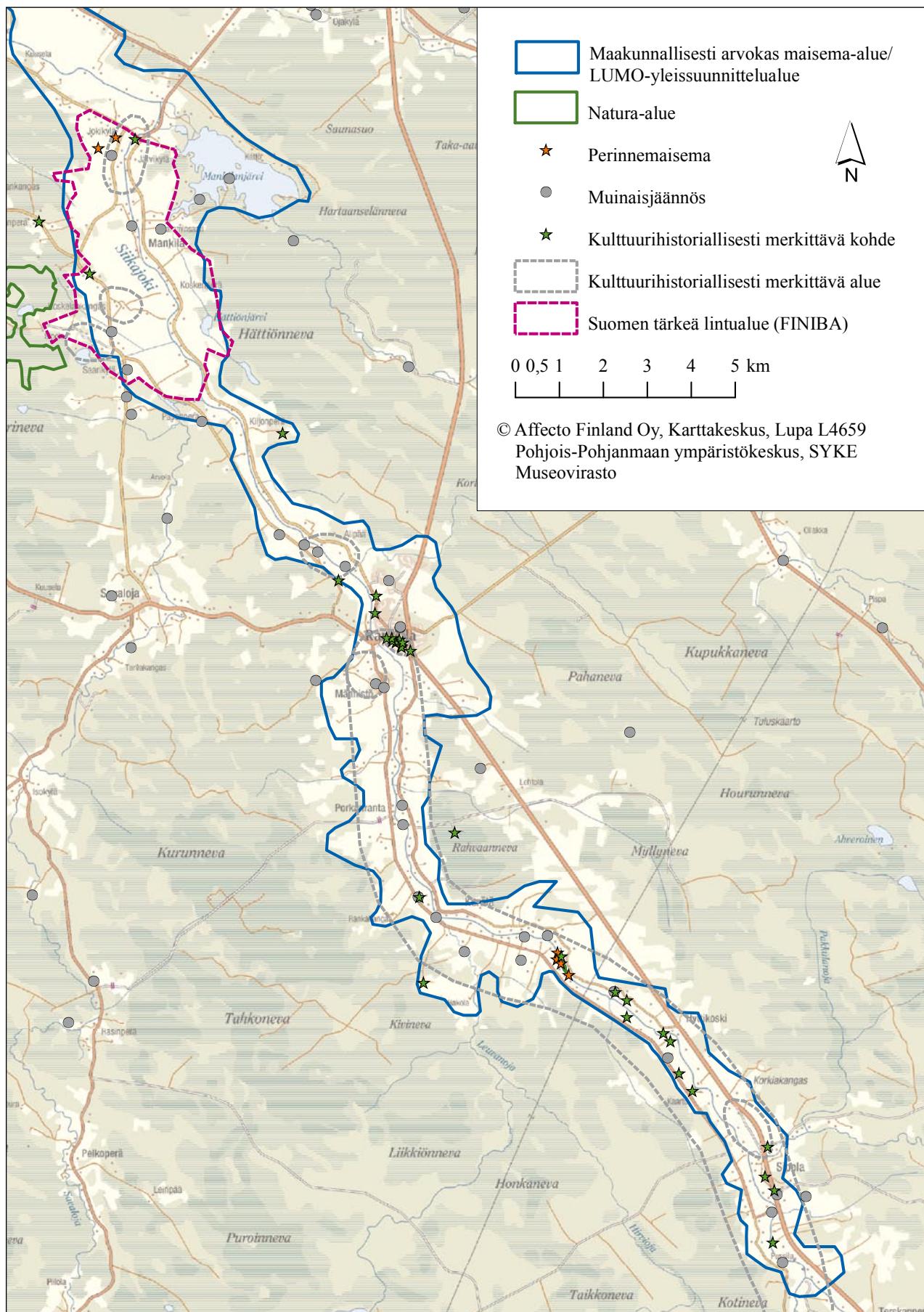
Suunnittelun käynnistymisestä tiedotettiin rantasilalaisille kesäkuun kuntatiedotteessa (Ranttinen 2007) ja Siikajokilaakso uutisoi aiheesta 11.6.2007. Kaikille avoin yleisötilaisuus järjestettiin Gananderin koululla 11.6.2007. Loppukesällä Kalevassa oli yleissuunnittelusta kertova artikkeli. Maastokartoituksia tehtiin 2.7.–28.9.2007 välisenä aikana ja paikallisilta asukkailta saatiin runsaasti yleissuunnittelun kannalta arvokasta tietoa. Suunnittelun etenemisestä tiedotettiin kuntatiedotteessa (Ranttinen 2008) ja suunnitelmaluonnos oli nähtävänä kunnan internetsivuilla maaliskuussa 2008. Useimmille esimerkkikohteiden maanomistajille lähetettiin tiedotuskirjeet ja varattiin mahdollisuus kommentoida luonnosta. Perikuntien yhteystietojen selvittämiseen ei kuitenkaan ollut resursseja. Yleissuunnitelma viimeisteltiin ohjausryhmältä ja maanomistajilta saatujen muutosehdotusten pohjalta.

Mankila–Sipolan yleissuunnitelman laadintaan ohjaavaan ryhmään kuuluivat ylitarkastaja Johan-

na Helkimo Pohjois-Pohjanmaan TE-keskuksesta, maiseman- ja luonnonhoidon neuvoja Taimi Mahosenaho ProAgria Oulusta, suunnittelija Jorma Pessa Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksesta, Rantsilan kunnan maaseutusihteri Marita Hyytinen, Haapaveden kaupungin ympäristötarkastaja Kalervo Ojala sekä Rantsilan maataloustuottajien edustajat Jari Oja ja Ismo Kervinen.

Hankkeen pääsuunnittelijana oli Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen Susanna Anttila, joka vastasi LUMO-yleissuunnittelun maastokartoituksista, raportin koostamisesta ja suunnitelma-karttojen laatimisesta. Linnustoa käsittelevät jaksot laativat tutkija Sami Timonen Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksesta sekä rantsilalainen lintuharrastaja Esko Poikola. LUMO-yleissuunnittelun yhteydessä tehtiin myös maatalousalueiden monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnittelua lähinnä Mankilan alueella. Kosteikkojen perustamisedellytyksiä ei ehditty tarkastella tässä yhteydessä koko suunnittelualueella, koska mahdollisuus investointituen saamiseen yleissuunnittelun kautta Pohjanmaan jokivesistöjen alueelle selvisi vasta varsinaisen maastotyövaiheen jälkeen. Mukaan yleissuunnitelmaan valittiin muutama kosteikkokohde, joiden perustaminen nähtiin erityisen tärkeäksi. ProAgria Oulun Taimi Mahosenaho vastasi Mankilan alueen monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnittelusta ja luonnonmukaista peruskui- vatusta koskevasta tarkastelusta (kohteet 9, 13, 14 ja 25) yhdessä Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen Seppo Vornasen kanssa.

Yleissuunnitelmassa esitellään kohdekuvausten ja karttojen avulla käytännön esimerkkejä erilaisista erityistukimahdollisuuksista. Suunnitelmaan on valittu mukaan 84 luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää kohdetta. Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei kuitenkaan rajoita alueiden käyttöä, eikä velvoita maanomistajia järjestämään niiden hoitoa. Kohdeluettelo ei ole kattava, vaan suunnittelualueelta löytyy lukuisia muitakin mahdollisia hoitokohteita. Esimerkkien tarkoituksena onkin helpottaa vastaavanlaisten kohteiden tunnistamista myös suunnittelualan ulkopuolella.

Kuva 1. Yleissuunnittelualueen esiselvityskartta. Yleissuunnittelua ei tehty maisema-alueen pohjoisimmalla osalla, joka liittyy entisen Ruukin kunnan puolelle.

2 Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuskohteet

Luvussa esitetään maatalousympäristön luonnon monimuotoisuutta edistävät kohdetyypit. Kohdetyyppien yhteydessä viitataan myös niitä edustaviin paikallisiin esimerkkikohteisiin, jotka löytyvät luvusta 5. Huomiota kiinnitetään myös kohdetyypille ominaiseen eliölajistoon, jota suunnittelualueella esiintyy ja jonka säilymiseen oikein toteutetulla ympäristöhoidolla voidaan vaikuttaa. Luvussa 3 on esitetty luonnon monimuotoisuuskohteiden hoitoon soveltuvia yleisiä ohjeita.

2.1

Entiset ja nykyiset peltoalueet

Vaikka lajistollisesti rikkaimmat alueet löytyvät yleensä viljelyalueiden liepeiltä, ei avointen aktiivisesti viljeltyjen peltojen merkitystä luonnon monimuotoisuudelle tulisi väheksyä. Maatalous paitsi pitää maiseman avoimena, myös ylläpitää monien eläinten elinmahdollisuuksia. Peltoalueilla pesii lukuisa määrä lintuja ja ruokailuvieraita on vielä monin verroin enemmän. Lintujen syys- ja kevätmuuton aikoihin peltoaukeilla on suuri merkitys myös kerääntymis- ja levähdysalueina. Keväällä tulvivat pellot esimerkiksi ranta-alueen tuntumassa tai jokivarsilla ovat sorsalintujen ja kahlaajien käyttämiä tärkeitä ruokailualueita.

Aktiiviviljelyalueet ovat monipuolisimmillaan silloin, kun ne koostuvat erikokoisista ja -tyyppisistä viljelmistä. Linnuston monimuotoisuuden kannalta tärkeitä elementtejä ovat eri-ikäiset nurmet, suojaviljanurmet, kesantopellot, nurmilaitumet ja perunaviljelmät. Nurmi-alueita hyödyntävät lähes kaikki viljelyalueilla levähtävät ja ruokailevat lintulajit. Jotkut yksivuotiset rikkakasvitkin voivat olla ravinnonlähteenä tietyille lajeille. Sarka- ja veto-ojien määrä sekä riittävät pientareet ja suoja-kaistat lisäävät viljelyalueen monimuotoisuutta. Niiden merkitys korostuu monien peltolintulajien

pesimäpaikkoina. Salaojittamattomat pellot ovat arvokkaita monimuotoisuuskohteita, jotka kannattaa säilyttää, mikäli se ei kohtuuttomasti vaikeuta viljelyä. Myös avo-ojien palauttamista voidaan rahoittaa erityistuella. Peltolinnuston kokonaistiheys on suurempi avo-ojitetuilla kuin salaojitetuilla pelloilla. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Kesannot ja muut vastaavanlaiset alueet hyödyttävät monia peltoympäristön lintulajeja, kuten peltopyytä, taivaanvuohia, isokuovia, niittykirvistä, keltävästäräkkiä, kiurua, pensastaskua, pensaskerttua ja pajusirkkua. Omalta osaltaan ne vähentävät ympäristön kuormitusta verrattuna aktiivisesti viljeltyyn, muokattavaan ja lannoitettavaan alueeseen. Lyhytaikaiset kesannot ovat koko lajiston kannalta pitkäaikaisempia edullisempia, mutta myös pitkäaikaisemmista alueista hyötyy moni laji.

Laidunalueiden merkitys on huomattava monille matalakasvuisilla alueilla pesiville ja ravintonsa hankkiville lintulajeille. Näihin kuuluvat monet kahlaajalajit, mm. töyhtöhyyppä ja isokuovi sekä avomaan varpuslinnuista kiuru, niittykirvinen ja keltävästäräkki. Monet lajit käyvät ruokailemassa laitumilla, pesimäaikaan mm. kottarainen ja pääskyselä. Muuttoaikaan matalakasvuiset laidunalueet tulvalammikoineen ovat monien vesilintujen ja kahlaajien suosimia paikkoja.

Peltojen jäätyä aktiiviviljelyn ulkopuolelle ne pensoittuvat ja metsittyvät ajan myötä. Paikoin peltoja on myös metsitetty istuttamalla puita, jolloin lopputuloksena on usein näkyviä peittäviä tas-aikäinen puurivistö. Etenkin arvokkaalla maisemalla alueella peltojen pitäminen avoimena on suositeltavampi vaihtoehto kuin alueiden umpeutuminen. Aktiiviviljelyn lisäksi vaihtoehtona on hoitaminen vuosittain niittämällä, laiduntamalla tai raivaamalla. Vanhenevilla pelloilla, joiden uudistamisesta ja lannoittamisesta on jo kulunut aikaa, tai jotka eivät koskaan ole olleet tehoviljelyssä, lajisto kehittyä hoidon myötä niittymäiseen suuntaan. Monimuotoisuus lisääntyy etenkin silloin, jos niittohei-

nä myös korjataan pois tai alueita laidunnetaan pienellä eläintiheydellä ilman lisärehua. Vaikka suunnittelualueen maatalous on aktiivista ja uusia peltoja raivataan jatkuvasti, löytyy alueelta myös aktiivikäytöstä poistuneita peltoja, joista osa on jo umpeutumassa (esimerkiksi kohteet 64 ja 73). Niitämällä hoidettavia vanhenevia niittymäisiä peltoja edustavat mm. kohteet 46, 50, 54 ja 75.

2.2

Peltoon rajautuvat elinympäristöt

2.2.1

Vesistöt ja kosteikot

Peltoalueita halkovilla puroilla ja ojilla on suuri merkitys eläinten pesimä- ja ruokailupaikkoina sekä kulkureitteinä. Luonnostaan kosteikkoja on vesistöjen tulvarannoilla, purojen ja ojien varsilla sekä lähteiköissä, missä vedet viipyvät tavallista kauemmin ja kosteus säilyy läpi kesän. Suojakaisat, suojavyyhykkeet, kosteikot sekä mutkaiset vesiuomat suodattavat pelloilta valuvia ravinteita. Maatalousalueiden monivaikutteisista kosteikoista ja uomien luonnonmukaisesta muotoilusta on kerrottu tarkemmin erityistukia käsittelevässä luvussa 4.3.

Jyrkästi viettävillä tai tulvalle alttiilla alueilla rantapelloille voidaan erityisympäristötuella perustaa tavanomaisen viljelytoiminnan ulkopuolelle jääviä suojavyyhykkeitä, jotka ovat leveämpiä kuin perusympäristötuen edellyttämät suojakaisat. Pellolle perustettua suojavyyhykettä voidaan hoitaa laiduntamalla muusta pellosto erikseen aidattuna tai niittämällä ja korjaamalla niittötähteet pois. Tulvapelloilla ja -niityillä on merkitystä mm. sorsalintujen ja kahlaajien levähdys- ja ruokailualueina. (Lounais-Suomen ympäristökeskus 2006; Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007.)

Suojavyöhykkeen voi korvata myös pellolle perustettava luonnon monimuotoisuuskaista. Paikoin Siikajoen törmät ovat korkeammalla kuin viereinen pelto, jolloin niittymäisten kaistojen perustamisella on suurempi vaikutus luonnon monimuotoisuuden kuin vesiensuojelun kannalta. Monet peltoalueilla esiintyvät lajit, kuten uhanalaiset peltopyyt, hyötyvät ojien varsille perustettavista niittymäisistä vyyhykkeistä. Esimerkkejä pelloille

perustettavista monimuotoisuuskaistoista löytyy kohdekuvauksista 30, 50 ja 78.

Pellon ja joen väliin jää usein puusto- ja pensaikkovyöhyke, joka hoitamattomana sulkee näkymiä. Tämän pellon ja vesistön välisen reunavyöhykkeen hoidolla on usein myös luonnon monimuotoisuutta tukeva vaikutus. Hoito voi olla pensaikon raivausta, puuston harvennusta, niittoa tai laidunnusta. Otollisia hoitokohteita ovat etenkin paikat, joissa maisemia on mahdollista avata tiellä tai vesillä liikkujien ihailtavaksi. Rantapuuston hoidossa tulee kuitenkin huomioida mahdollinen törmien sortuma-alttius.

Rantaraivauksissa puustoa ja pajukkoa ei kannata poistaa kokonaan, vaan säästää vaihtelevasti puu- ja pensasryhmiä. Tasavälein harventamista tulee sen sijaan välttää ja pyrkiä luonnolliseen lopputulokseen, jossa on avattu näkymäaukkoja haluttuihin suuntiin. Jokitörmien sortuma-alttius tulee huomioida raivauksissa ja jättää tarpeeksi puustoa ja pensaikkoa tukemaan juuristollaan maaperää. Pellon ja vesistön välisiä reunavyöhykkeitä on jokilaaksossa sijaitsevalla suunnittelualueella runsaasti.

2.2.2

Pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet ja pellon keskellä olevat metsäsaarekkeet

Peltojen keskelle jääneiden saarekkeiden taustalla voi olla esimerkiksi alueen kivisyys tai kosteus, mikä on hankaloittanut pelloksi raivausta. Valoisalla paikalla puiden latvukset kehittyvät leveiksi ja haaroittuneiksi. Maisemallisen vaihtelun lisäksi saarekkeilla on merkitystä eläinten suoja-, pesimä- ja ruokailualueina. Pellon keskellä olevat yksittäisetkin puut elävöittävät maisemaa ja pellon reunojen kivikasat kertovat entisajan kovasta peltonraivaustyöstä. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Pellon ja metsän välisellä reunavyöhykkeellä lajirunsaus on suurempi kuin pellolla tai metsässä. Reunavyöhyke voi olla avointa niittyä, puoliavoimaa harvapuustoista aluetta tai tiheämpää monikerroksellista metsää. Erona jyrkkäreunaiseen talousmetsään verrattuna luonnon kannalta arvokkaalla reunavyöhykkeellä maisema vaihtuu usein avoimesta pellosto niityn kautta puoliavoimeksi pensaikkoksi ja edelleen metsäksi. Monipuoliset reunavyöhykkeet ovat usein syntyneet

laidunnuksen tuloksena ja ne voivat täyttää myös perinnebiotoopin tunnusmerkit. Reunavyöhykkeiden hoitokohteiksi eivät sovellu talousmetsät, tiheät istutusmetsät, avohakkuualueet, synkät kuusikot, eivätkä alueet, joille on esimerkiksi läjitetty ojamaita. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007; Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007.)

Reunavyöhykkeitä ja saarekkeita voidaan hoitaa puuston ja pensaikon raivauksilla, laiduntamalla ja niittämällä. Saarekkeet eivät välttämättä vaadi ollenkaan hoitoa, vaan jo niiden säilyttäminen lisää luonnon monimuotoisuutta. Yleisperiaatteena reunavyöhykkeiden hoidossa on avointen niittymäisten alojen lisääminen sekä puuston ja pensaikon kehittäminen monilajiseksi ja eri-ikäiseksi. Raivauksissa suositaan lehtipuustoa ja pensaita sekä marjovia lajeja. Vanhat puut ja lahot pökkölöt on syytä säästää. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.) Peltolohkon reunalle on mahdollista perustaa enintään kolme metriä leveä monimuotoisuuspiennar myös muualle kuin vesistöjen varteen (Maa- ja metsätalousministeriö 2007). Tavallista leveämpi niittymäinen piennar voi edistää monimuotoisuutta leventämällä pellon ja metsän välistä reunavyöhykettä. Suunnittelualueelta esimerkkejä pellon keskellä olevista metsäsaarekkeista sekä pellon ja metsän välisistä reunavyöhykkeistä löytyy etenkin Jokikylää, Mankilaa, Alipäätä ja Männistöä käsittelevistä kappaleista 5.1, 5.3, 5.5 ja 5.6.

2.2.3

Piennaralueet, puukujat ja pihapiirit

Viljelytoimien ulkopuolelle jäävät peltoteiden ja -ojien pientareet tarjoavat suojapaikkoja monille linnuille, hyönteisille ja kasveille. Pientareet toimivat kulkureitteinä ja leviämisteinä, niin sanottuina ekologisina käytävinä. Käytävä saattaa yhdistää vaikkapa peltojen eri puolilla olevat arvokkaat elinympäristöt. Perinteisesti hoidettujen niittyjen ja hakamaiden vähennyttyä voimakkaasti ovat monet niittykasvit etsiytyneet juuri piennarniityille. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Pientareiden luonnon monimuotoisuutta voidaan lisätä säännöllisellä niitolla ja niittojätteen pois korjaamisella. Monilajisella kukkivalla pientareella niittoa kannattaa lykätä syksymmälle. Säästettäväksi valikoidut yksittäispuut ja pensaat lisäävät maiseman vaihtelevuutta. Yhtenäinen paju-koseinämä sen sijaan sulkee näkymiä.

Puukujat ja puurivit ovat olennainen osa maa-seutumaisemaa. Avoimen alueen keskellä oleva puusto elättää myös lukuisia eliölajeja, antaa suojaa tuulelta ja pitää haihduttamalla tien pohjan kantavana. Kasvillisuuden kannalta oma merkityksensä on myös hyvin hoidettua puukujaa reunustavilla

piennarniityillä. Useimmiten puukuja reunustaa maatalon pihaan johtavaa tietä tai kylän raittia. Yleisimmin käytetty puulaji on koivu. Kujanteen hoitotoimenpiteisiin voi kuulua aluskasvillisuuden niitto vuosittain ja oksien leikkaus tarvittaessa. (Lappalainen 2002; Haaranen ym. 2007.)

Vanhojen kujanteiden uusimista on hyvä suunnitella ajoissa ja myös uusia kujanteita voidaan myös perustaa sopiville paikoille. Jos kaikkien puiden uudistaminen tehdään kerralla, menee vuosia ennen kuin kujasta taas tulee näyttävä – toisaalta kujanteen näyttävyys perustuu juuri säännöllisyyteen. Hyvä vaihtoehto voi olla myös joka toisen puun korvaaminen uudella puusukupolvella. Sopiva taimien välinen etäisyys on koivulla noin kuusi metriä. Vaihtoehtona on myös istuttaa aluksi puita puolet tiheämmin ja kaataa myöhemmin joka toinen puu latvusten levetessä. Taimien istuttamisessa kannattaa ottaa huomioon myös leveiden maatalouskoneiden vaatima tila. Yleissuunnittelualan esimerkkinä koivukujasta on kohde 15.

Maatalousalueilta löytyy monenlaisia, usein pienialaisia kohteita, joilla on kuitenkin suuri merkitys sekä maiseman että lajirikkauden kannalta. Ladot, riukuaidat ja muut käsittelemättömästä puusta tehdyt hyönteisille tärkeät rakenteet alkavat käydä harvinaisiksi. Ladoissa ja muissa rakennuksissa voivat pesiä monet lintulajit, kuten haara ja räystäspääsky, varpunen, västäräkki, kivitasku ja tervapääsky. Myös vanhojen pihapiirien tallamalla syntyneet nurmikot saattavat olla lajistoltaan arvokkaita. Kiviaitoja voidaan hoitaa poistamalla tarvittaessa puiden ja pensaiden taimia sekä niittämällä tai laiduntamalla aidanvieruksia. (Lappalainen 2002.) Esimerkkeinä tämäntyyppisistä kohteista ovat mm. Kiljonperän kiviaita (kohde 37), Wareksen matkailumaatilan pihapiiri (kohde 50) ja Hovin reunavyöhyke latoineen (kohde 46).

2.3

Perinnebiotoopit

2.3.1

Metsälaitumet ja haat

Suunnittelualueella esiintyviä puustoisia laiduntamalla syntyneitä perinnebiotooppeja ovat haat ja metsälaitumet. Haat ovat harvapuustoisia alueita, joiden aluskasvillisuudessa on sekä metsä- että niittylajistoa. Metsälaitumet ovat puustoisempia ja aluskasvillisuus on pääosin tavallista metsäkasvillisuutta niittylajien sinnitellessä lähinnä aukko- paikoissa. Hakamaiden ja metsälaidunten hoito tapahtuu laiduntamalla ja puuston harvennuksilla. Tavoitteena on ylläpitää tai laajentaa olemassa

olevia avoimia niittyaloja ja lisätä alueen valoisuutta. Erona talousmetsiin verrattuna puusto on monilajista ja eri-ikäistä, eikä harvennusta tehdä tasavälein. Etenkin järeää lahoppuustoa suositaan sekä pystyssä että maassa. (Haaranen ym. 2007; Priha 2003e.)

Jokikylällä sijaitsevat Poikolan ja Saaren tilan haat (kohteet 5 ja 6) ovat 1990-luvun perinnemaisemainventoinnissa arvokkaiksi luokiteltuja kohteita (Vainio & Kekäläinen 1997). Esimerkkejä suunnittelun alueen käytöstä pois jääneistä mahdollisista kunnostettavista hakamaista ja metsälaitumista ovat esimerkiksi kohteet 1, 4, 11, 12, 19, 20, 63, 72, 76 ja 82. Kohteet 16, 31, 45 ja 84 ovat tällä hetkellä laidunkäytössä, mutta niiden hoitotapaa on tarpeen tarkistaa, jos tavoitellaan perinnebiotooppiarvojen lisääntymistä. Perinnebiotoopeille soveltuvasta laidunnustavasta on kerrottu tarkemmin kappaleessa 3.2.

2.3.2

Niityt

Niityt ovat avoimia matalakasvuisia alueita, joita ei kuitenkaan ole muokattu pelloksi. Jokien ja järvien rannoilla esiintyy luonnostaankin avoimia ranta- ja tulvaniittyjä, joita on aikoinaan laajennettu raivaamalla heinän tuotantoon. Rantaniittyjen kasvillisuudelle on tyypillistä vyöhykkeisyys. Ennen vesistöjen säännöstelyä tulvat ovat pitäneet niityt avoimina. Niittyjä voidaan hoitaa raivaamalla pensaikkoa, laiduntamalla tai niittämällä ja korjaamalla niittojäte pois. Hoidetut rantaniityt ovat erityisesti linnuston mieleen. Niittyjä on voinut kehittyä myös muualle kuin vesistöjen yhteyteen pitkään jatkuneen niiton tai laidunnuksen tuloksena. (Haaranen ym. 2007; Priha 2003d; Priha 2003f.)

Heikkilän laitumet (kohteet 68–71) ovat 1990-luvun perinnemaisemainventoinnissa arvokkaiksi luokiteltuja jokivarren niittykohteita (Vainio & Kekäläinen 1997), joiden hoito on jatkunut vuosikymmenet. Muita vesistöjen yhteydessä olevia niittyjä ovat mm. Nurmilammen rantalaidun Mankilanjärven rannalla, Hietasaaren tulvaniitty, Siikajoen törmäniitty Kantolanojan suulla ja Ali-Kaurala (kohteet 10, 39, 61 ja 83). Pellonraivaukselta säästyneitä kivisiä kuivanmaan niittyjä on esimerkiksi Matheikin, Taskilan, Kuuselan ja Porkan tiloilla (kohteet 7, 17, 57, 59).

- *Perinnebiotoopilla tarkoitetaan viljelemätöntä, muokkaamatonta ja lannoittamatonta aluetta, joka on kehittynyt pitkään jatkuneen perinteisen niiton tai laidunnuksen tuloksena.*

- *Yleisperiaatteena perinnebiotooppien hoidossa on ravinteisuuden vähentäminen, mikä tarkoittaa laidunnusta ilman lisärehua pienellä eläintiheydellä tai niittoa ja niittojätteen pois korjaamista.*

- *Suunnittelualueella esiintyviä perinnebiotooppityyppejä ovat haat, metsälaitumet ja erilaiset niityt.*

- *Yleissuunnittelun yhteydessä löydettiin joukko kohteita, joiden perinnebiotooppiarvoja on mahdollista suunnitelmallisella hoidolla lisätä tai palauttaa.*

3 Luonnon monimuotoisuuskohteiden hoito

3.1

Raivaus

Puustoa ja pensaikkoa raivaamalla ja harventamalla voidaan avata maisemia ja lisätä luonnon monimuotoisuudelle tärkeitä avoimia ja puoliavoimia elinympäristöjä. Myös kunnostettavat luonnon monimuotoisuuskohteet ja perinnebiotoopit vaativat usein alkuraivausta. Jos raivattava ala on suuri, kannattaa raivaukset jaksottaa useammalle vuodelle, ettei kuolevista kannoista vapaudu kerralla liikaa ravinteita maaperään. Työvälineinä voidaan käyttää esimerkiksi moottorisahaa, raivaussahaa tai ohuille vesoille myös niittokonetta. Pienialaisilla kohteilla taimikkoa voi kitkeä myös käsin. (Priha 2003c.)

Raivatuille kohteille on järjestettävä tehokas jatkohoito, muuten ei-toivotut kasvit, kuten vadelma ja nokkonen, pääsevät vallalle valoisuuden lisääntyessä. Raivaus kannattaa tehdä mahdollisimman lyhyeen kantaan laiduneläinten turvallisuuden vuoksi tai tulevan niittohoidon helpottamiseksi. Raivaustähteet tulee pääsääntöisesti korjata pois alueelta. (Priha 2003c.) Esimerkiksi pellon ja metsän tai pellon ja vesistön välisillä reunavyöhykkeillä raivaus voi tapauskohtaisesti olla myös alueen pääasiallinen hoitomuoto.

3.2

Laidunnus

Luonnon monimuotoisuutta edistävän laidunnuksen yleisperiaatteet eroavat tavanomaisen maatalouden toimintatavoista. Hoidettavia alueita laidunnetaan kesäaikaan ympärivuorokautisesti nurmilaitumista erikseen aidattuina, etteivät karjan lannan mukana kulkeutuvat ravinteet pääse rehevöittämään luonnonlaidunta. Laidunpaine ja laidunkauden pituus sopeutetaan alueen tuottokyvyn mukaan. Ihanteellista olisi, jos laidunnus jatkuisi pienellä eläinmäärällä

alkukesästä syksyyn asti. Vaihtoehtoisesti laidunnus voidaan toteuttaa suuremmalla eläinmäärällä useammassa jaksossa. Laitumelle ei kuitenkaan anneta lisärehua, vaan tarvittaessa eläimet siirretään rehun loputtua välillä toiselle laidunlohkolle. Tämän vuoksi nuorkarja ja liharodut soveltuvat lypsylehmiä paremmin luonnonhoitoon. (Priha 2003a.)

Karjan tallaus rikkoo paikoin maanpintaa, jolloin niittykasvien siemenet pääsevät itämään. Eläimet valikoivat syömänsä kasvillisuuden ja jättävät hylkylaikkuja. Tarvittaessa laidunkauden jälkeen tehdään täydennysniittoa. Suuret yhtenäiset laidunalueet voi jakaa lohkoihin laidunnuksen tehostamiseksi. Laidunnusjälki paranee, jos laiduneläiminä käytetään samanaikaisesti kahta eläinlajia. Lampaat ja vuohet ovat tehokkaita vesakontorjujia ja hevoset soveltuvat kovapohjaisille laidunalueille. (Priha 2003a.)

3.3

Niitto

Niitto on tehokkaasti ravinteisuutta vähentävä luonnonhoitomuoto, kun myös niittojätteet korjataan pois. Niiton ajankohdan valinnalla voidaan vaikuttaa kasviviljastoon. Tehostetulla useampaan kertaan kesässä tapahtuvalla niitolla taltutetaan aggressiivisia korkeakasvuisia lajeja, kuten maitohormaa, nokkosta ja koiranputkea. Ei-toivottua lajistoa kannattaa taltuttaa niittämällä ensimmäisen kerran jo ennen kukintaa ja käyttämällä murskaavateräisiä niittovälineitä, kuten raivaussahaa tai niittosilppuria, jonka etuna on tähteiden samanaikainen poiskorjuu. (Priha 2003b.)

Matalaa kukkivaa kasvillisuutta vaalitaan niittämällä kerran vuodessa loppukesällä ja antamalla siementen varista ennen niittotähteiden keräämistä. Niittykasvillisuudelle sopivia leikkaavateräisiä niittovälineitä ovat esimerkiksi lautasniittokone ja viikate. Traktoriniitto on mahdollinen tasaisilla ja kovapohjaisilla kohteilla. Niitetyn alan jälkilaidunnus parantaa myös hoidon lopputulosta. (Priha 2003b.)

4 Luonnon monimuotoisuus ja maataloustuet

4.1

Täydentävät ehdot

Vuonna 2006 voimaan tulleet täydentävät ehdot ovat osa EU:n maatalouspolitiikkaa ja ne koostuvat lakien noudattamisesta sekä hyvän maatalouden ja ympäristön vaatimuksista. Ehtojen noudattaminen on edellytyksenä tilatuen ja EU-tukien saamiselle, joten täydentävät ehdot koskettavat kaikkia maataloustukia hakeneita viljelijöitä. Täydentävät ehdot muodostavat vähimmäisvaatimuksen, mutta täytyy huomata, että yli 90 % viljelijöistä on sitoutunut ympäristötukeen ja sen myötä tiukempiin vaatimuksiin. (Maa- ja metsätalousministeriö 2006.)

Täydentävien ehtojen mukaan maaperän suojelemiseksi eroosiolta on vesistöjen ja valtoajien varsille jätettävä muokkaamaton piennar. Käytännössä pientareen leveys määräytyy useimmiten ympäristötuen ehdoissa. Piennarta ei myöskään saa ruiskuttaa eikä lannoittaa. Maaston ominaispiirteet eli pellon keskellä olevat pienet puu- ja pensasryhmät sekä kivisaarekkeet tulee säilyttää. Täydentävien ehtojen noudattamiseen kuuluu myös linnuston huomioon ottaminen viljelytoimissa. TE-keskus valvoo ehtojen noudattamista. (Maa- ja metsätalousministeriö 2006.)

Suunnittelualueella ei esiinny täydentävien ehtojen valvottavia kasvilajeja. Suunnittelualueella esiintyviä täydentävien ehtojen valvottavia lintulajeja ovat sinisuohaukka, ruisrääkkä, kurki, kapustarinta, suokukko, liro, suopöllö ja peltosirkku. Myös kaikki muut lintulajit ovat ainakin pesimäaikaan rauhoitettuja. Kohdealueen lintulajistoa on esitelty tarkemmin kappaleessa 6.3. Lisätietoja luontoon liittyvistä täydentävistä ehdoista löytyy internet-osoitteesta <http://www.oulunmaaseutukeskus.fi/luonto> (ProAgria Oulu 2008).

4.2

Perusympäristötuki

Luonnon monimuotoisuuskohteiden säilyttäminen

Maatalouden ympäristötuen perustuki edellyttää luonnon monimuotoisuuskohteiden säilyttämistä. Tällaisia kohteita ovat mm. monipuoliset pellon ja metsän väliset reunavyöhykkeet, puukujat, lähteet, purot ja kosteikot. Kohteiden hoitaminen on kuitenkin vapaaehtoista. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007; Antman & Wallenius 2007.)

Tilakohtainen luonnon monimuotoisuus -kartoitus

Ympäristötukeen sitoutuneen viljelijän on kartoitettava maatilan luonnon monimuotoisuuskohteet toisen sitoumusvuoden loppuun mennessä. Viljelijä merkitsee kohteet kartoituslomakkeelle ja karttaan, joita säilytetään tilalla mahdollisen tukivalvonnan varalta. Luonnon monimuotoisuus-kartoituksen kohteita ovat esimerkiksi monilajiset niityt ja pientareet sekä pellon ja metsän reunavyöhykkeet, purot, peltolähteet ja kosteikot, kiviaidat, ladot, puukujat, pellon keskellä olevat puu- ja pensassaarekkeet, kesannot, monilajiset pysyvät laitumet ja viljelemättömät pellot sekä perinnebiotoopit. (Antman & Wallenius 2007.)

Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu ei korvaa tarkempaa tilakohtaista kartoitusta, mutta yleissuunnitelman esimerkkikohteista saattaa olla apua kohteiden tunnistamisessa.

Pientareet ja suojakaistat

Valtaojien varsilla sijaitseville peltolohkoille on jätettävä vähintään yhden metrin levyinen monivuotisen nurmikasvillisuuden peittämä piennar. Piennar saa olla yhtä metriä leveämpikin, ei kuitenkaan keskimäärin yli kolmea metriä. Haluttaessa 1–3 metrin levyinen monimuotoisuuspiennar voidaan perustaa pellolla myös muualle kuin vesistön varrelle, esimerkiksi pellon ja metsän välisen reunavyöhykkeen yhteyteen. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Valtaojaa suurempien vesiuomien ja vesistöjen varsilla oleville peltolohkoille on perustettava vähintään keskimäärin kolme metriä leveä monivuotisen niittymäisen kasvillisuuden peittämä suojakaista. Suojakaista saa olla kasvulohkolle kuuluvia tukia menettämättä leveämpikin, ei kuitenkaan keskimäärin yli 10 metriä leveä. Suojakaistaa ei edellytetä, jos pellon ja joen välissä on vähintään 10 metrin levyinen luontainen kasvillisuusvyöhyke, eikä tulva nouse pellolle. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Jos suojakaistan tai pientareen kasvillisuus niitetään, niittojätteen saa käyttää hyödyksi maataloustuotannossa. Suojakaistat ja pientareet on niitettävä aina jos ne uhkaavat vesakoitua, mutta niitä ei saa lannoittaa, eikä pääsääntöisesti käsitellä kasvinsuojeluaineilla. Mikäli leveämpiin pientareisiin tai suojakaistoihin päädytään, kannattaa harkita myös erityisympäristötuen hyödyntämistä kohteen hoidossa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Luonnonhoitopellot

Entisen velvoitekesannoinnin tilalle on vuoden 2009 tukihaussa kehitetty tukitasoltaan houkutteleva uusi vapaaehtoinen tukimuoto, luonnonhoitopelto. Uusi tukimuoto ei kuulu erityistukiin, eikä myöskään ole lisätoimenpide, vaan ympäristötuen muoto, joka on osa hoidettuja viljelemättömiä pelloja. Hoidetuilla viljelemättömillä alueilla on suuri merkitys ympäristönsuojelun ja luonnon monimuotoisuuden kannalta. Tavoitteena on, ettei kesantotyypinen ala Suomessa laskisi, vaikka kesannointivelvoite poistuu. Luonnonhoitopeltoa saa kuitenkin olla tilalla korkeintaan 15 % ympäristötukikelpoisesta alasta. Rajoitus ei koske erityisympäristötukialoja. (Maaseutuvirasto 2009a.)

Luonnonhoitopeltotyyppejä ovat monivuotinen nurmipelto ja monimuotoisuuspelto. Monimuotoisuuspelto perustetaan kylvämällä riista-, maisematai niittykasveja. Monivuotinen nurmipelto voi olla myös aiemmin perustettu nurmi. Luonnonhoitopelloilla ei käytetä hoitolannoitusta eikä kasvinsuojeluaineita, vaan ainoastaan vähäinen peruslannoitus sallitaan. Tarkemmat tiedot tukiehdoista ja -tasoista kannattaa tarkistaa vuosittain ilmestyvästä tukihakkuoppaasta. (Maaseutuvirasto 2009a.)

Yleissuunnitelmassa suositellaan niittymäisinä hoidettaville peltoalueille ensisijaisesti luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistukea. Tapauskohtaisesti varteenotettava tukivaihtoehto voi olla myös luonnonhoitopelto, jos se tukee yleissuunnitelmassa esitettyjä tavoitteita. Jo valmiiksi niittymäisille pelloille luonnonhoitopeltotyypeistä sopivin on monivuotinen nurmipelto, jota ei tarvitse kylvää. Heinän saa monivuotisella nurmipellolla korjata karjan rehuksi tai aluetta voidaan laiduntaa pienellä eläinmäärällä ilman lisärehua, vaikka tukityyppi ei sitä edellytäkään. Jos alue on jo kehittynyt niittymäiseksi, ei peltoa tulisi perustaa kylvämällä, vaan ensisijaisesti suositetaan luonnonkasveja, jolloin tukityypiksi valitaan joko erityisympäristötuki tai luonnonhoitopeltotyypeistä monivuotinen nurmipelto. Nämä tukityypit tukevat myös vesiensuojelua.

Luonnonhoitopeltotyypeistä monimuotoisuuspellot perustetaan kylvämällä. Ne soveltuvat hyvin mm. lintujen ja riistaeläinten ruokailualueiksi. Riistapelloja ei niitetä, vaan kylvetty kasvusto jätetään talviruuaksi. Jos luonnonhoitopelloseksi valitaan monimuotoisuuspeltyyppi niitty, se perustetaan kylvämällä. Siksi se soveltuu vain kohteille, joilla yksivuotisen viljelykasvin ala halutaan muuttaa monivuotiseksi ja samalla tukea vesiensuojelua. Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää niittojätteen keräämistä ei edellytetä monimuotoisuuspellon niittytyypilläkään, mutta se on mahdollista ja suositeltavaa.

Kustannusperusteisten erityisympäristötukien etuna on toimenpiteistä riippuen mahdollisuus korkeampaan tukitasoon. Lisäksi erityistukisopimukseen voidaan tapauskohtaisesti liittää myös pellon ulkopuolisia alueita. Pinta-alaperusteisen luonnonhoitopeltotuen etuna on helpompi ja nopeampi hakumenettely. Luonnonhoitopeltotukea haetaan tavallisen tukihaun yhteydessä, eikä liitteeksi vaadita erillistä hoitosuunnitelmaa tai kustannusarviota, kuten erityistuessa.

4.3

Ympäristötuen erityistuki

Erityistuki on viljelijälle vapaaehtoinen mahdollisuus luonnon monimuotoisuuskohteiden hoitamiseksi. Luonnon monimuotoisuutta tukevia erityistukisopimustyyppiejä ovat mm. perinnebiotoopin hoito, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen sekä suojavyöhykkeen tai monivaikeutteen kosteikon perustaminen ja hoito. (Haaranen ym. 2007.) Suuri osa potentiaalisista erityistukikohteista on varsinaisten peltoalueiden ulko-

puolella. Esimerkkejä suunnittelualueen sopivista erityistukikohteista on esitelty luvussa 5.

Erityistukea voivat hakea perusympäristötukeen sitoutuneet viljelijät, joilla on vähintään kolme hehtaaria tukikelpoista peltoa. Perinnebiotooppien ja monivaikutteisten kosteikkojen osalta erityistuen haku on mahdollista myös rekisteröityneille yhdistyksille Leader-toiminnan kautta. Tällöin tuen hakijana voi olla esimerkiksi kyläyhdistys, joka puolestaan voi sopia hoitotoimista myös muun kuin viljelijän kanssa. (Haaranen ym. 2007.) Yhdistykset eivät kuitenkaan ainakaan toistaiseksi voi hakea erityistukea muille kuin perinnebiotooppi- ja kosteikkokohteille, joten esimerkiksi vanhojen peltojen hoitomahdollisuus koskee ainoastaan viljelijöitä. Leader-toimintatapa saattaa kuitenkin tulevana vuosina laajentua koskemaan myös luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämistä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2007.)

Mikäli kohteen omistaja ei itse ole erityistukikelpoinen, hoidon voi järjestää myös vuokrasopimuksella. Tällöin tukikelpoinen hakija vuokraa alueet itselleen viisi- tai kymmenvuotisen tukikauden ajaksi. (Haaranen ym. 2007.) Jotta tuella on mahdollista kattaa hoidon järjestämisestä aiheutuvat kustannukset ja työtunnit, on vuokrasumman yleensä syytä olla ainoastaan nimellinen. Tuen hakija voi järjestää hoidon parhaaksi katsomallaan tavalla, esimerkiksi käyttämällä urakoitsijaa. Hakija on kuitenkin itse vastuussa siitä, että sopimukseen kirjatut toimenpiteet tulevat tehdyiksi.

Erityistuen määrä ei suoraan määräydy alueen pinta-alan mukaan, vaan toimenpiteistä aiheutuneiden kustannusten, tulonmenetysten ja hyötyjen perusteella. Pinta-ala määrää ainoastaan tukikaton, joka on perinnebiotoopin hoidon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen osalta 450 euroa ja suojavyöhykkeen perustamisen ja hoidon osalta 350 euroa hehtaarille. Erityistukisopimuksen tekemiseksi tarvitaan yhteensä vähintään 0,3 hehtaarin laajuinen alue, joka voi koostua myös useammasta vähintään 0,05 hehtaarin laajuudesta lohkoista. Lohkojen ei tarvitse sijaita vierekkäin, vaan yhteen sopimukseen voi koota useampiakin erillisiä hoitokohteita. (Haaranen ym. 2007.) Suojavyöhykkeeksi perustettavalle pellon osalle voi saada erityistuen lisäksi tilatuen ja LFA-tuen.

Erityistukea voi hakea vuosittain keväällä TE-keskuksesta. Hakemuslomakkeen liitteeksi tarvitaan lisäksi kustannuslaskelma ja hoitosuunnitelma, jotka laaditaan aina tapauskohtaisesti. Suunnitelman laadinnassa voi käyttää tarvittaessa asiantuntija-apua. Alueellinen ympäristökeskus antaa hakemuksesta lausunnon, jossa arvioidaan onko hakemuksen kohteena oleva alue kelvollinen ja soveltuvanko esitetyt toimenpiteet sen hoitoon.

Pääsääntöisesti ympäristökeskuksen puoltava lausunto on edellytyksenä sopimuksen tekemiselle. Rekisteröityjen yhdistysten hakemukset käyvät lisäksi lausunnon paikallisessa Leader-toimintaryhmässä. (Haaranen ym. 2007.) Rantsilan alueen toimintaryhmä on Nouseva Rannikkoseutu ry.

TE-keskus tekee erityistukisopimuksen hakijan kanssa neuvoteltuaan ensin tarvittaessa sen ehtoista. Sopimuksia tehtäessä etusijalla ovat arvokkaaksi inventoidut perinnemaisemat (Vainio & Kekäläinen 1997), Natura 2000 -verkoston ja arvokaiden maisema-alueiden (Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997) kohteet, luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelmissa mukana olevat alueet sekä kohteet, joilla on jo edellisellä tukikaudella ollut erityistukisopimus. TE-keskus valvoo sopimuksen noudattamista. (Valtioneuvoston asetus 366/2007; Haaranen ym. 2007.)

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Mahdolliset luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiskohteet ovat peltoja tai välittömästi peltoon rajautuvia alueita. Esimerkkeinä pellon ulkopuolisista alueista ovat mm. pellon ja metsän, pellon ja vesistön sekä pellon ja tien väliset reunavyöhykkeet, pellon keskellä olevat saarekkeet, peltotiet ja puukujat pientareineen ja kiviaidat. Tukilohkoiksi hyväksyttävien reunavyöhykkeiden enimmäisleveys on 20 metriä. Pellon keskellä olevien saarekkeiden enimmäiskoko on yksi hehtaari. (Haaranen ym. 2007; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Erityistukea ei voi saada perusympäristötuen, lisätoimenpiteen tai tilatuen ehtojen toteuttamiseen. Esimerkiksi ympäristötukikelpoiselle pellolle voidaan myöntää erityistukea luonnon- tai maisemanhoitoon, mutta avoimena hoitamisen lisäksi täytyy erityistukisuunnitelmassa olla määriteltynä muitakin hoitotoimenpiteitä. Perustuen vaatimukset ylittäviä toimenpiteitä voivat olla mm. niittojätteen poistaminen, perinteinen laidunnus tai maisemaaitauksen rakentaminen. (Haaranen ym. 2007.)

Maankäyttöluokaltaan pelloksi rekisteröidyn lohkon tulee olla mukana perusympäristötuen osallakseen erityistukikelpoinen. Ympäristötukikelpoiselle peltolohkolle voi saada osittain myös muita peltotukia. Ellei peltoalue ole ympäristötukikelpoinen, maankäyttöluokka voidaan tarvittaessa muuttaa esimerkiksi pellosto niityksi. Maankäyttöluokaltaan metsäksi rekisteröidystä lohkoista voidaan luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämissopimukseen hyväksyä vain 20 metrin levyinen reunavyöhyke tai korkeintaan hehtaarin kokoinen saareke. Laajempia metsäalueita voidaan hyväksyä perinnebiotoopin hoitokohteiksi, mikäli

muut perinnebiotoopin kriteerit täyttyvät. (Haaranen ym. 2007; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Viljelyn tai laidunkäytön ulkopuolelle jääneitä alueita, kuten vanhoja peltoja, voidaan hyväksyä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämissopimukseen, jos niiden maatalouskäytön päättymisestä on kulunut korkeintaan 20 vuotta. Aikarajoitus ei koske perinnebiotoopin hoidon erityistukea, eikä alueita joilla on vanhaan asutukseen ja maanviljelyyn liittyviä kiinteitä muinaisjäännöksiä. (Valtioneuvoston asetus 366/2007.) Joskus käytön päättymisestä kulunut aika voi olla tulkinnanvarainen. Lohkon käyttötietoja ei tarvitse löytyä virallisista asiakirjoista, vaan maanomistajan ilmoitus käyttöhistoriasta riittää. Usein aktiivikäytön ulkopuolelle jääneitä alueita on saatettu vielä myöhemminkin niittää satunnaisesti, käyttää laitumina tai pitää kunnossa raivaamalla pensaikkoa. Päätös tukikelpoisuudesta tehdään tapauskohtaisesti erityistukihakemuksen käsittelyn yhteydessä. Sen sijaan tuetusti metsitetyt peltolohkot eivät pääsääntöisesti voi päästä maatalouden ympäristötuen tai erityistuen piiriin.

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuella voidaan rahoittaa myös pienten kosteikkojen tekemistä ja peltoalueiden vesiuomien muotoilemista luonnonmukaisesti. Toimenpiteisiin voi kuulua esimerkiksi luiskien loiventamista ja kasvittamista, pohjakynnysmuotoilua, uoman mutkittelun palauttamista ja avo-ojien palauttamista. Jatkohoitona voi olla esimerkiksi uoman reunavyöhykkeiden niitto tai raivaus. Erityistukisopimus on viisi- tai kymmenvuotinen ja maksimituki on 450 euroa hehtaarille vuodessa. Tähän tukityyppiin ei liity mahdollisuutta erilliseen investointitukeen, joka liittyy monivaikutteisen kosteikon perustamiseen.

Perinnebiotoopin hoito

Tukikelpoisella perinnebiotoopilla tulee olla selvästi nähtävissä merkkejä alueen aiemmasta laidun- tai niittokäytöstä. Peltoa tai pelloksi rekisteröityä lohkoa ei voida hyväksyä perinnebiotoopin hoitosopimukseen. Metsälaitumella tulee olla monenikäistä sekapuustoa sekä lahoppuustoa. Lisäksi metsälaidunalueelta täytyy löytyä joko valoisia niittyaukkoja tai heinäisyyttä tai laidunkäytön päättymisestä saa olla enintään 20 vuotta. (Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Ympäristötuen ehdoissa on mainittu myös mahdollisuus hakea pienialaisen (0,05–0,3 hehtaaria) arvokkaan perinnebiotooppikohteen hoitoon kiinteää korotettua tukea (135 € / vuosi). Tällaisen kohteen tulee olla valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaaksi inventoitu perinnemaisema (Vainio & Kekäläinen 1997) tai alueellisen ympä-

ristökeskuksen lausunnon mukaan yhtä arvokas kohde. (Valtioneuvoston asetus 366/2007.) Suunnittelualueella Ali-Heikkilän joenrantaniitty (kohde 69) täyttää tällaisen pienialaisen arvokkaan kohteen kriteerit. Täytyy kuitenkin huomata, että korotettua tukea voi hakea vain yhdelle pienialaiselle kohteelle. Mikäli erityissopimukseen haetaan useita perinnebiotooppikohteita, mahdollisuus korotettuun tukeen poistuu.

Valtakunnallisesti, maakunnallisesti tai paikallisesti arvokkaaksi inventoidun perinnemaiseman (Vainio & Kekäläinen 1997) tai alueellisen ympäristökeskuksen lausunnon mukaan yhtä arvokkaan kohteen alkuraivaukseen ja aitaamiseen on mahdollista hakea ei-tuotannollisten investointien tukea ennen varsinaista erityistukisopimusta. Tukea voi saada toteutuneiden kustannusten perusteella enintään 675 euroa hehtaarille. (Valtioneuvoston asetus 185/2008.)

Monivaikutteisen kosteikon perustaminen ja hoito

Vuoden 2008 maataloustukihaussa oli ensimmäistä kertaa mahdollista hakea monivaikutteisten kosteikkojen perustamiseen investointitukea. Pohjois-Pohjanmaan jokivesistöjen alueella tuen saamisen edellytyksenä on, että kosteikko on nähty tarpeelliseksi alueellisen ympäristökeskuksen laatimassa maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden tai monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitelmassa. Kosteikkojen perustamedellytyksiä ei tarkasteltu tässä yhteydessä koko suunnittelualueella ja alueelle tulisikin laatia kattava monivaikutteisten kosteikkojen yleissuunnitelma, jossa kohde-luetteloa täydennetään. Tämän yleissuunnitelman perusteella investointituen hakeminen monivaikutteisen kosteikon perustamiseen on mahdollista yleissuunnitelman kohteille 9, 25 ja 62. Lisäksi tuki saattaa olla mahdollinen myös soveltamalla kosteikkoasetuksen 8 §:ssä mainittua mahdollisuutta uomien muotoiluun yleissuunnitelman karttoihin merkittyjen kanavien varressa Mankilan alueella (Valtioneuvoston asetus 185/2008). Valuma-alueet ja kosteikkojen koko tulee tarkentaa toteutussuunnittelun yhteydessä.

Investointituella perustettavan kosteikon yläpuolisesta valuma-alueesta yli 20 prosenttia tulee olla peltoa. Kosteikon pinta-alan on oltava vähintään 0,5–1 % yläpuolisen valuma-alueen pinta-alasta. Kosteikko perustetaan ensisijaisesti patoamalla puron, joen, muun vesistön osan tai valtaojan ja sen reuna-alueen yhteyteen. Kosteikon perustamiseen voidaan liittää myös uoman luonnontilan parantamista. Kosteikosta ei saa aiheutua haittaa muiden peltojen kuivatustilanteelle. (Valtioneuvoston asetus 185/2008; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Hakemuslomakkeet ja oppaat

- <http://www.proagria.fi/loulu> > Palvelut > Maiseman- ja luonnonhoito (ProAgria Oulu 2009)
- <http://lomake.mmm.fi> (Maa- ja metsätalousministeriö & Maaseutuvirasto 2009)
- <http://www.mavi.fi> > Viljelijätuet > Oppaat, ohjeet ja koulutusmateriaali (Maaseutuvirasto 2009b)
- <http://www.te-keskus.fi> > Pohjois-Pohjanmaa > Lomakkeet ja asiointi > Maaseutuelinkeinot (Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus 2009)

Investointitukea voivat hakea joko viljelijät tai rekisteröidyt yhdistykset. Investointituki voi olla maksimissaan 4 000 euroa kosteikkohehtaarille. Kosteikon pinta-alan luetaan mukaan myös hoidettavat reuna-alueet. Kosteikon perustamisen jälkeen solmitaan erityisympäristötukisopimus monivaikutteisen kosteikon hoidosta. Erityistuki voi olla maksimissaan 450 euroa hehtaarille vuodessa. Erityistuki ei määräydy suoraan pinta-alan mukaan, vaan riippuu tehtävistä hoitotoimista. Mikäli tuen hakija ei ole maanomistaja, kohteelle solmitaan vähintään 6–7 vuoden vuokrasopimus investoinnin ja sen jälkeisen 5-vuotisen hoitosopimuksen ajaksi. (Valtioneuvoston asetus 185/2008; Valtioneuvoston asetus 366/2007.)

Monivaikutteisuuksella tarkoitetaan sitä, että kosteikkojen perustamisella on merkitystä paitsi vesistökuormituksen vähentämisessä, myös eri eliölajien elinympäristöjen parantamisessa. Kosteikot tukevat riista- ja kalataloutta sekä monipuolistavat maisemaa. Tavoitteena on, että peltovedet kierrätetään kosteikon kautta, jolloin osa peltovesien mukana valuvasta kiintoaineksesta ja ravinteista jää kosteikkoon ennen vesistöön laskemista. Monivaikutteiset kosteikot ovat muodoltaan vaihtelevia ja niihin sisältyy luonnonkasvillisuutta. Luonnonkosteikkoon liittyy syvempi vesialue, joka on tyhjennettävissä kertyneestä kiintoaineksesta. Runsaasti fosforia sisältävä pintamaa tulee poistaa ennen kosteikon perustamista ja lisäksi on selvítettävä mahdolliset alunamaakerrokset. Happamuusongelmia aiheuttavat alunamaat ovat tyypillisiä Pohjanlahden rannikolla ja niitä voi esiintyä vielä suunnittelualueen korkeustasoillakin. Alunamailla voimakkaan kuivatuksen on todettu aiheuttavan happamoitumista ja jopa kalakuolemia. Vedenpinnan säätely esimerkiksi pohjapatojen tai säätösalaajituksen avulla estää tätä reaktiota, kun ojan pohjalla on vettä kuivanakin aikana. (Sarvilinna ym. 2008; Puustinen & Jormola 2007.) Myös ojitusyhtiöille suunnatulla peruskuivatustoiminnan tuella voidaan tukea vesistöä huomioivia ympäristötoimia.

Luonnonmukaisen peruskuivatuksen ja uomien muotoilun menetelmiä

Tulvasanteet ja alivesiuomat

- *Kapea mutkitteluva alivesiuoma kaivetaan leveän uoman pohjalle.*
- *Muu osa uomasta voi toimia tulvasanteena, joka on 50–60 cm korkeammalla kuin alivesiuoma.*

Luiskien loiventaminen ja toispuoleinen kaivaminen

- *Kunnostetaan kaivamalla vain uoman toinen puoli ja jätetään toinen luiska kasvipeitteiseksi.*
- *Toispuoleinen tulvasanne.*

Kasvillisuuden säilyttäminen, niitto ja raivaus

- *Kunnostusta ei aina tarvitse tehdä kaivamalla.*
- *Niitetty ja raivattu kasvimassaa on hyvä mahdollisuuksien mukaan kerätä pois.*
- *Säästetään tarpeen mukaan pajuryhmiä tukemaan luiskaa.*
- *Hallitsematon ja maisemaa umpeuttava pajukoituminen ehkäistään esimerkiksi puomileikkurilla.*

Eroosiosuojaukset

- *Kivi- tai moreenisuojaukset.*
- *Kasvittaminen esimerkiksi luonnonkasvien siirtolaikkuina.*

Pohjakynnykset

- *Kivistä ja sorasta perustetut kynnykset ojen pohjille, mieluummin useita peräkkäin.*

Lietekuopat- ja taskut, laskeutusaltaat

- *Syvennyksiä, joihin kiintoaines laskeutetaan.*
 - *Perustetaan hitaasti virtaaviin kohtiin, jotka voidaan koneellisesti tyhjentää.*
- (Sarvilinna ym. 2008; Näreaho ym. 2006; Aulaskari ym. 2008.)

5 Suunnittelualueen esimerkkikohteet

Yleissuunnitelmassa esitellään kohdekuvausten ja karttojen avulla käytännön esimerkkejä erilaisista erityistukimahdollisuuksista. Suunnitelmaan on valittu mukaan 84 luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeää kohdetta (kuva 2). Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei kuitenkaan rajoita alueiden käyttöä, eikä velvoita maanomistajia järjestämään niiden hoitoa. Kohdeluettelo ei ole kattava, vaan suunnittelualueelta löytyy lukuisia muitakin mahdollisia hoitokohteita. Esimerkkien tarkoituksena onkin helpottaa vastaavanlaisten kohteiden tunnistamista myös suunnittelualueen ulkopuolella.

Kohdekuvauksissa mainituista erilaisista LUMO-kohdetyypeistä ja hoitotavoista löytyy yleispätevää tietoa luvuista 2 ja 3. Eri kohdetyyppien pinta-alat on eritelty taulukossa 1. Laidunnusta on esitetty ensisijaiseksi hoitomuodoksi noin 150 hehtaarille, niittoa 40 hehtaarille ja raivausta 25 hehtaarille. Ehdotetuista laidunkohteista noin puolet on perinnebiotooppeja.

Yleissuunnitelman esimerkkikohteiden yhteispinta-ala on reilut 200 hehtaaria. Useimmista kohteista on laadittu myös lyhyt tekstiosa, mutta jotkin alueet on rajattu ainoastaan karttoihin. Monivai- kutteisten kosteikkojen pinta-alat tarkentuvat vasta mahdollisen toteutussuunnittelun yhteydessä. Taulukon 2 kohdekohtaiset pinta-alat ovat karkeita

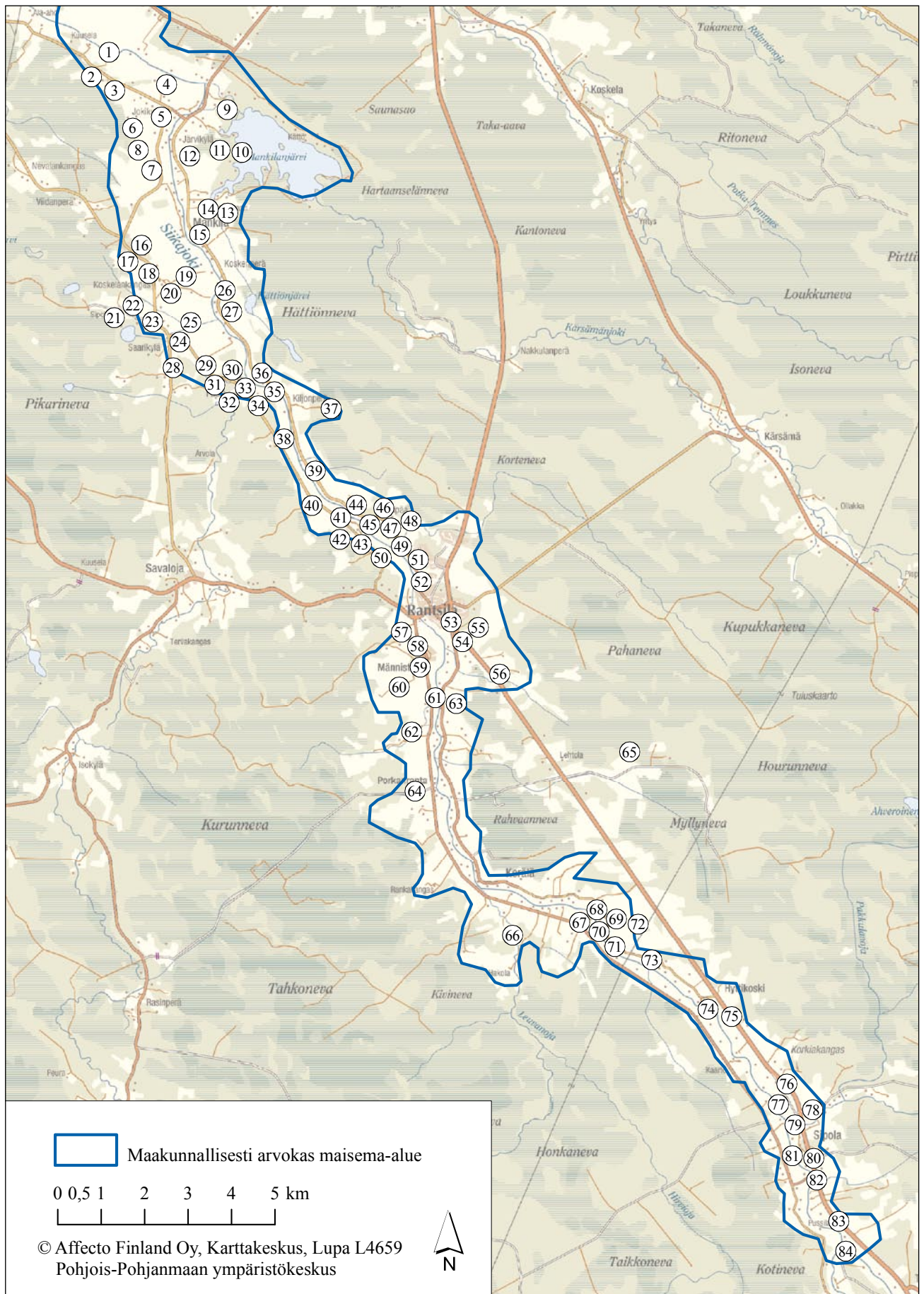
arvioita, joista virallinen TE-keskuksen digitoima pinta-ala saattaa poiketa huomattavastikin. Yhteen kohteeseen saattaa myös kuulua useamman tilan maita ja useita osa-alueita.

Hoidon rahoitusmahdollisuudesta maatalouden ympäristötuen erityistuella kerrotaan tarkemmin luvussa 4. Suunnitelman esimerkkikohteet soveltuvat biologisessa mielessä erityistukikohteiksi, mutta tuen saamisella voi olla myös muita ehtoja. Tukikelpoisuus tarkistetaan tapauskohtaisesti hakuprosessin yhteydessä, eikä tuen myöntämiseen voida sitoutua etukäteen. Myös ehdotetut hoitomuodot ovat suuntaa-antavia ja muunkinlainen hoito voi tulla kyseeseen. Tukihakemuksessa kannattaa mainita kohteen sijoittuvan luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelualueelle tai olevan mukana suunnitelmassa.

Taulukko 1.

Yleissuunnitelman kohdetyyppien pinta-alat (ha). Lisäksi yleissuunnitelmassa on muutamia kohteita, joiden pinta-alaa ei ole määritelty.

Kohdetyyppi	Pinta-ala (ha)
Pellot / entiset pellot	64,7
Reunavyöhykkeet / saarekkeet	61,7
Perinnebiotoopit	74,4
Peltotiet / puukujat	7,3
Kosteikot	9,6
Yhteensä	217,7

Kuva 2. Yleissuunnittelualan esimerkkikohteet 1–84.

Taulukko 2.

Yleissuunnitelman esimerkkikohteet ja niiden arvioidut pinta-alat (ha). Tähdellä (*) merkittyjen kohteiden pinta-ala ei ole määritelty.

Kohdenumero	Kohteen nimi	Pinta-ala (ha)
1	Joutsaari	1,7
2	Uusitalo	0,3
3	Hämäläinen	0,6
4	Pihlajamäki	4,4
5	Poikolan haka	0,4
6	Saaren tilan haat	0,7
7	Matheikki–Orava	5,5
8	Mällinen	1,8
9	Vähäjärvi	9,6
10	Nurmilammen rantalaidun	4,9
11	Pyrrön metsälaidun	4,1
12	Järvikylän haka	5,8
13	Järvikylän tulvapelto	4,2
14	Lamassaaren lähteiköt	*
15	Kiljontien rantapelot	1,5
16	Mankilan haka	0,8
17	Taskilan niitty	0,5
18	Koskelankankaan niityt	0,6
19	Koskelankankaan hevoshaka ja reunavyöhykkeet	2,8
20	Koskelankankaan metsälaidun	2,1
21	Viita-ahon saareke	0,4
22	Ahonkangas	2,1
23	Linnankankaan reunavyöhykkeet	2,0
24	Pasontien reunavyöhyke	0,9
25	Saarinevan kanava	*
26	Koskenperän jokiranta	0,7
27	Koskenperän saarekkeet	0,3
28	Saarikylän saareke	0,1
29	Pasonjärvi	3,3
30	Pasonoja	1,4
31	Pasonojan laidun	2,2
32	Pasonperän Savalojan laidun	6,1
33	Kivipelto	0,4
34	Pasonperän saareke	0,4
35	Sivutalon jokiranta	0,4
36	Lehtiniemi	2,4
37	Kiljonperä	8,2
38	Koljo-oja	1,0
39	Hietasaari	2,5
40	Pasontien saarekkeet	1,9
41	Koskiniva	2,1
42	Kilkakallio	0,5
43	Ollila	2,1
44	Rantaniva	1,3
45	Hautala	1,9
46	Hovi	1,1

47	Alipään reunavyöhykkeet	1,8
48	Ylitalon niitty	0,2
49	Naamangan pelto	0,5
50	Wares	3,2
51	Kiljontien laidun	2,2
52	Vanhan kirkon vieripellot	0,9
53	Ganander-talo	0,0
54	Nelostien pellot	3,6
55	Nelostien pellot	4,3
56	Myllysaari	1,9
57	Kuuselan niitty	0,3
58	Pekkala	4,8
59	Porkka	0,9
60	Kaivosojan saarekkeet ja reunavyöhykkeet	4,1
61	Kantolanojan suu	1,9
62	Kantolanojan pellot	1,9
63	Rouvi	2,7
64	Kurunnevantie	11,0
65	Pesämaa	*
66	Leuvanoja	3,4
67	Tervola	1,3
68	Ala-Heikkilän rantalaidun	0,6
69	Ali-Heikkilän joenrantaniitty	0,2
70	Heikkilän laitumet ja niitty	0,7
71	Yli-Heikkilän laidun	0,3
72	Ali-Heikkilän haka	16,7
73	Kivelä	9,7
74	Koski	0,2
75	Haanpää	2,9
76	Kortekangas	1,3
77	Mäntylän pellot	4,9
78	Ojala	4,4
79	Kurrananojan suun leirintäalue	1,9
80	Sipolan reunavyöhykkeet	4,3
81	Junnonsaari	0,8
82	Sipolan silta	0,6
83	Ali-Kaurala	0,7
84	Niemi	1,3
	Muut karttoihin merkityt kohteet, joista ei ole erillistä kohdekuvausta	17,3
	Yhteensä	217,7

5.1

Jokikylä

5.1.1

Joutsaari (kohde 1)

Kohdetyypit

Haka, metsälaidun, niitty, entinen pelto, kiviaita

Alueen kuvaus

Jokikylällä peltoalueiden keskellä on siellä täällä hieman muuta ympäristöä korkeammalla kangas- saarekkeita. Aivan Siikajoen kunnanrajan tuntumassa sijaitsevassa Joutsaassa (kuva 3) on asuttu jo satoja vuosia sitten. Vanha pihapiiri rakennukseen on tätä nykyä kesäkäytössä ja niittymäisiä aloja on pidetty avoimina. Osa pihapiirin pelloista on viljanviljelyssä ja osalle on istutettu joulukuusia. Metsän suojassa oleva peltolohko on riistapeltona. Pihapiirin reunalla on kiviaitaa.

Kangas oli karjanlaitumena vähintään vuosikymmeniä, jopa satoja vuosia, aina 1970-luvun puolivälin tienoille saakka. Vanhan laidunnuksen jäljet näkyvät edelleen hyvin selvästi maastossa. Niittyjen laiteilla on sammaloituneita kiviä ja suuria katajia. Puusto on sekametsää ja seassa on vanhojakin puita. Aluskasvillisuus on heinäistä ja metsälauha muodostaa paikoin mattomaisia kasvustoja. Pääosin hakamaasta ja metsälaitumesta koostuva kohde olisikin kunnostettuna yksi suunnittelualueen hienoimmista perinnebiotoopeista. Istutusalat ja aktiivikäytössä olevat pellot on jätetty karttarajauksen ulkopuolelle.

Hoitoehdotukset

Arvokasta perinnebiotooppikohdetta voidaan hoitaa perinteisesti laiduntamalla. Laiduntajiksi soveltuvat periaatteessa mitkä tahansa eläimet, esimerkiksi hevoset tai nuoret naudat. Taimikkoa ja nuorempaa puustoa voidaan raivata ja harventaa etenkin olemassa olevien niittyaukioiden ympäriltä. Komeat katajat, vanhat lehtipuut ja lahoppuut säästetään harvennuksissa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.1.2

Uusitalo (kohde 2)

Kohdetyypit

Entinen pelto, haka

Alueen kuvaus

Uusitalon pihapiirin takana peltotien varressa on pieni entinen laidunalue (kuva 3), ilmeisesti vanha pelto, joka on metsittyynyt hakamaiseksi. Metsän laidassa on vanhan rakennuksen perustukset, joiden ympäristössä on niittymäistä kasvillisuutta. Lähempänä navettaa kasvillisuus on rehevämpää. Tarkempaa tietoa alueen käyttöhistoriasta ei ole, mutta tilanrajoilta löytyy maastosta piikki- ja sähkölankojen jäänteitä. Kohteella on myös perinnebiotooppiarvoja.

Hoitoehdotukset

Hakamainen vanha pelto voitaisiin ottaa uudelleen laidunkäyttöön. Kunnostustoimenpiteisiin kuuluu eläinten turvallisuuden vuoksi ainakin vanhojen aitalankojen pois kerääminen. Alueella on jonkin verran puuston harvennustarvetta valoisuuden lisäämiseksi.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (tuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen viljely- tai laidunkäytön päättymisestä on kulunut yli 20 vuotta).

5.1.3

Hämäläinen (kohde 3)

Kohdetyypit

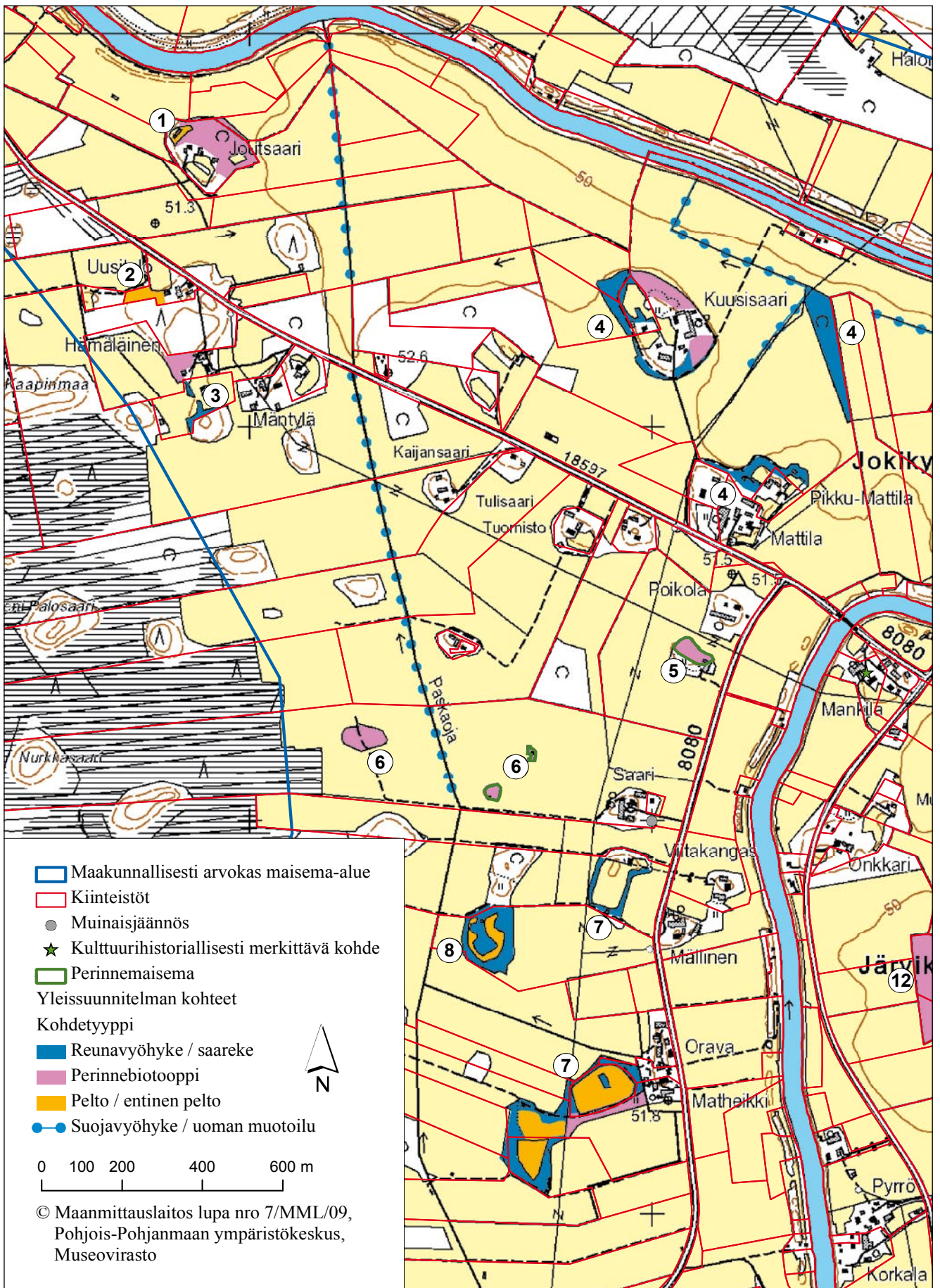
Haka, niitty, pellon reunavyöhyke, maisemapuu

Alueen kuvaus

Havupuuvaltaisen kankaan lounaisrinteessä on Hämäläisen tilan entinen haka (kuva 3), jonka läpi lehmät kulkivat viereisille pelloille. Laidunnus päättyi tilalla noin 20 vuotta sitten. Kuivaamon kohdalla aluskasvillisuus on rehevöitynyt. Pellon reunalla on komeita katajia ja pellon keskelle työntyvällä niittykannaksella komea vanha kuusi. Mäntylän puoleisen metsäsaarekkeen laidalla on niinikään hyvää reunavyöhykettä.

Hoitoehdotukset

Vanhan haan hoidoksi soveltuu laidunnus esimerkiksi yhdessä muiden lähialueen pienten kohteiden kanssa laidunkierron avulla. Reunavyöhykkeillä avoimia niittymäisiä alueita voidaan ylläpitää ja lisätä raivaamalla tai niittämällä.

Kuva 3. Kohteet 1–8.

Mahdollinen erityistukimuoto

Haka-alueelle perinnebiotoopin hoito ja reunavyöhykkeille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.1.4

Pihlajamäki (kohde 4)

Kohdetyypit

Haka, pellon reunavyöhyke, pellon keskellä oleva metsäsaareke, peltotie

Alueen kuvaus

Kohteeseen liittyy Pihlajamäen pihapiirin liepeillä olevia tilan vanhoja hakamaita, kauempana pellon keskellä oleva koivikkosaareke sekä monipuolisia reunavyöhykkeitä tilakeskusta ympäröivän kankaan reunoilla ja Mattilan puoleisen kankaan laidalla (kuva 3). Katajaiset koivuvaltaiset haat ehtivät olla peltolaidunten yhteydessä suojapaikkoina nelisenkymmentä vuotta, jolloin isompaa aluetta laidunsivat vasikat ja pienempää lehmät. Eläintenpito lopetettiin Pihlajamäen tilalla joulukuussa 2006.

Koivun lisäksi hakamaiden puustosta löytyy haapaa ja pihlajaa. Aluskasvillisuus on heinävaltaista ja rehevöitymisestä kielivää lajistoa on jonkin verran. Huonokuntoisimpia puita on säännöllisesti poistettu. Haat ja reunavyöhykkeet ovat hyvin kivisiä. Kangasta kiertävä peltotie on paikoin niittykasvillisuuden peittämä, ja omiaan leventämään puustoista reunavyöhykettä. Pihapiirin pienet peltokuviot ovat viljelyssä.

Pellon keskellä oleva pitkänmallinen metsäsaareke oli hevoslaitumena viimeksi 30 vuotta sitten. Saarekkeen puusto on nuorehkoa puistomaista koivikkoa ja alla on nousemassa pihlajan taimia. Maastossa on raivausten jäljiltä jääneitä risuja. Lehtomaisesta aluskasvillisuudesta löytyy mm. kieloa ja sudenmarjaa.

Hoitoehdotukset

Koska hakojen käyttö on päättynyt vasta hiljattain, ei erityisiä peruskunnostustoimia ennen laidunnuksen aloittamista tarvita. Tavoitteena on vähentää alueen ravinteisuutta. Kun laidunnus toteutetaan aidattuna erikseen peltolaitumista, niittykasvillisuus monipuolistuu ja matalat kukkivat ruohot lisääntyvät. Puuston hoidossa suositaan vanhoja puita ja ajan mittaan syntyvää lahoppuustoa jätetään laitumelle niin pystyyn kuin maahankin.

Laidunnus soveltuu myös reunavyöhykkeiden hoitotavaksi siellä, missä kivisyys ei sitä estä. Reunavyöhykkeitä voidaan hoitaa myös raivaamalla ja peltotien heinäistä pohjaa niittämällä. Mikäli hoitotavaksi valitaan Mattilan puoleisella reunavyöhykkeellä laidunnus, voidaan laidunalueisiin

mahdollisesti liittää myös viereisiä pikkupeltoja. Tällöin peltoja ei kylvetä, muokata tai lannoiteta, vaan ne kehittyvät hoidon myötä niityn suuntaan.

Pellon keskellä oleva pitkulainen saareke soveltuisi kehitettäväksi hakamaiseksi laiduntamalla. Hoitoharvennuksilla pyritään saamaan puusto ajan mittaan tiheydeltään vaihtelevaksi ja luomaan alueelle valoisia niittyaukiota. Eläinten liikkumisen ja aluskasvillisuuden kehittymisen kannalta raivaustahteiden pois korjaaminen olisi suotavaa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Koko alueelle luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, hakamaille vaihtoehtoisesti perinnebiotoopin hoito

5.1.5

Poikolan haka (kohde 5)

Kohdetyyppi

Haka

Alueen kuvaus

Poikolan haka (kuva 3) on paikallisesti arvokkaaksi (P-) inventoitu perinnemaisema. Pellon keskellä kohoava kumpare on ollut lehmien ja hiehojen laitumena 1940-luvulta saakka. Haassa on vanhaa sekapuustoa ja runsaasti katajia. (Vainio & Kekäläinen 1997). Saarekkeen eteläpuoli toimii varastoalueena, minkä vuoksi se on jätetty karttarajauksen ulkopuolelle. Aiemmin alueen laidunnus on toteutettu peltolaidunten yhteydessä. Viime vuosina laidunnus on ollut satunnaista, viimeksi hiehoja on käytetty alueella 5–10 vuotta sitten.

Hoitoehdotukset

Perinnemaiseman säilymisen kannalta alueen säännöllinen laidunnus on tärkeää. Laidunnus tulee ensisijaisesti järjestää aidattuna erilleen peltolaitumista pienellä eläinmäärällä, esimerkiksi muutamassa jaksossa kesän aikana niin kauan kuin rehua riittää.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.1.6

Saaren tilan haat (kohde 6)

Kohdetyyppi

Haka

Alueen kuvaus

Paikallisesti arvokkaiksi (P-) perinnemaisemiksi inventoidut pienet pellon keskellä olevat saarekkeet (kuva 3) ovat olleet laidunkäytössä vuosikymme-

niä. Koivuhakojen aluskasvillisuus on heinäniittyä ja paikoin ravinteisuudesta kielivän lajiston valtaama. (Vainio & Kekäläinen 1997.) Kohteeseen liittyy myös suurempi havupuustoinen Paskaojan takana oleva hakasaareke, joka ei ole mukana 1990-luvun perinnemaisemarajauksessa. Saarekkeiden laidunnus peltolaidunten yhteydessä on jatkunut näihin päiviin asti, mutta jatkossa tilan laidunjärjestelyihin saattaa tulla muutoksia rakenteilla olevan pihatto- navetan valmistuessa. Todennäköisesti ainakin eteläisin saareke raivataan rakennustoiminnan tieltä.

Hoitoehdotukset

Perinnebiotooppien kannalta ensisijainen vaihtoehto on saarekkeiden laidunnus erillään peltolaitumista. Hyvin pienten kohteiden hoidon järjestäminen aitaamisineen ja eläinten siirtelyineen on kuitenkin käytännössä työlästä. Pelkästään saarekkeiden säilyttäminenkin monipuolistaa muuten avointa peltomaisemaa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.1.7

Matheikki–Orava (kohde 7)

Kohdetyypit

Niitty, haka, peltotie, pellon reunavyöhyke, kivikasa, pelto

Alueen kuvaus

Matheikin tilan ympäristössä (kuva 3) on laidunnettu ainakin viimeiset 40–50 vuotta. Maisema on pienipiirteistä ja vaihtelevaa. Ajoittain uudistettavan lypsylehmien laitumen keskellä on kivisaareke. Laidunpeltoon liittyy reuna-alueilla myös niittyä. Nuorkarjan laitumena käytetään erikseen aidattua pienempää luonnonniittyä, jonka kasvillisuudessa on jonkin verran rehevöitymisestä kielivää lajistoa. Muuten avoimen niityn länsipäässä on pienialainen haka. Laidunniityn ja -pellon välistä kujaa kivisine piennarniittyineen käytetään alkukesästä eläinten totuttamiseen. Niitytpohjaiselle peltotielle onkin muodostunut monipuolista matalaa kukkakasvillisuutta. Peltojen laiteilla on lehtipuustoisia reunavyöhykkeitä, joita esiintyy lähialueella myös naapuritilojen puolella. Nämä pellonraivauksen tuloksena syntyneet kivivyöt näkyvät kartalla rengasmaisina muodostumina.

Hoitoehdotukset

Arvokkaan perinnebiotoopin paras hoitotapa on laiduntaminen nuorkarjalla ilman lisärehua omaksi lohkokseen aidattuna. Eläinmäärä tulee mitoittaa laitumen rehuntuoton mukaan ja tarvittaessa siirtää

eläimet välillä toiselle lohkolle. Tavoitteena on vähentää luonnonniityn ravinteisuutta, jolloin kasvillajistokin monipuolistuu. Kujan reunoilla niitylajisto on toivotunlaista, joten sen hoitotapaa ei ole syytä muuttaa. Reunavyöhykkeiden hoitotavaksi soveltuu raivaus. Rengasmaisten reunavyöhykkeiden osalta vaihtoehtona on myös laidunnus yhdessä keskelle jäävän peltokuvion kanssa. Tällöin peltoa ei jatkossa uudisteta, muokata eikä lannoiteta, vaan sen annetaan kehittyä niityn suuntaan.

Mahdollinen erityistukimuoto

Koko alueelle luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, luonnonniitylle vaihtoehtoisesti perinnebiotoopin hoito

5.1.8

Mällinen (kohde 8)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, haka, pelto, kiviaita

Alueen kuvaus

Pellon keskellä olevassa metsäsaarekkeessa (kuva 3) laidunnettiin Mällisen karjaa viimeksi 1980-luvulla, jolloin laitumeen kuului saarekkeen sisälle jäävä mutkikas peltokuvio, pieni metsikkö ja osa lehtipuureunuksista. Puusto on vaihtelevan ikäistä ja myös monimuotoisuuden kannalta tärkeää vanhaa lehtipuustoa löytyy runsaasti. Reunavyöhykkeelle on ladottu pitkän matkaa komeaa kiviaitaa, joka on jäämässä muun kasvillisuuden varjoon. Saarekkeen keskiosassa on joitakin havupuita ja katajia. Pienialaisella hakamaisella alueella on nähtävissä selviä merkkejä vanhasta laidunnuksesta. Saarekettä käytetään nykyään varastoalueena ja pelto on rehuntuotannossa.

Hoitoehdotukset

Koska kohteella on myös perinnebiotooppiarvoja, sen suositeltavin hoitomuoto on laidunnus. Reunavyöhykkeiden laidunnus on mielekkäintä toteuttaa yhdessä keskellä olevan peltokuvion kanssa, jolloin peltoa ei jatkossa muokata, lannoiteta tai uudisteta. Pelkkiä reunavyöhykkeitä voidaan myös hoitaa raivaamalla ja tarvittaessa niittämällä avoimia aloja mm. kiviaidan vierustoilta. Vanha kiviaita kannattaa raivata kunnolla esille muun kasvillisuuden kätköistä. Kiviaidan hoitotoimiin kuuluu lisäksi rakenteita vioittavien puuntaimien poistaminen.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Järvikylä

Vähäjärvi (kohde 9)

Kohdetyypit

Kosteikko, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Mankilan alue on vanhastaan tunnettua tulva-alueetta. Kevättulvat olivat aiempina vuosina niin laajoja, että tasainen viljelyalue peittyi suurelta osin veden peittoon. Aluetta kutsuttiinkin Mankilan mereksi. Viime vuosina uudet vesistöjärjestelyt ovat vähentäneet laajoja tulvimisia, mutta paikoitellen tulvia esiintyy edelleen. Paikallisten viljelijöiden mukaan maaperä on kuitenkin sellaista, että pellot kuivahtavat kohtalaisen nopeasti, ja viljelemään päästään lähes samassa aikataulussa kuin muuallakin.

Vähäjärven ympäristö (kuva 4) on aikoinaan ollut niittymaana. Entiset rantaniityt ovat jo ylimiltä osiltaan metsittyneet. Mankilanjärven patoamisen myötä Vähäjärvi on kuivunut ja sen entinen lasku-uoma on täytetty. Entinen avovesialuekin alkaa hiljalleen pensoittua ja kasvaa umpeen. Vähäjärven alustavaan karttatarkasteluun perustuva valuma-alue on noin 9 km², josta peltoja on noin 20 %. Kartan mukaan Vähäjärven pinta-ala on arviolta 2,8 hehtaaria. Mankilanjärveä kiertää tulvapenger, joten Mankilan peltoalueen kuivatusvedet eivät varsinaisesti kuormita järveä.

Hoitoehdotukset

Vähäjärvi on hyvä esimerkki mahdollisesta monivaikutteisen kosteikon perustamiskohteesta. Viereinen Mankilanjärvi on jo itsessään monimuotoinen lintukosteikko-alue, jota täydentäisivät hyvin peltoalueeseen liittyvä luonnonmukainen kosteikko ja kanavien luonnonmukaisempi muotoilu. Kohteen kunnostuksella voidaan vaikuttaa niin maisemaan, luonnon monimuotoisuuteen kuin vesiensuojeluunkin. Umpeutunut ja pajutunut vesialue voidaan kunnostaa lintukosteikon periaattein ja kierrättää ympäröivän peltoalueen valumavesiä osittain sen kautta ennen Siikajokeen laskemista. Alueella on käynnistymässä Mankilanjärven kunnostusprojekti, jonka yhteydessä on tarkoitus suunnitella tarkemmin myös Vähäjärven kosteikkoa ja kalateiden rakentamista.

Monivaikutteiseen kosteikkoon kuuluu laskeutusaltaan tyyppisen osan lisäksi vaihtelevaa

luonnonmukaista aluetta. Kosteikon perustamisen yhteydessä tulee huomioida, ettei vesi kulje kosteikon läpi yhtä suoraa uomaa pitkin, vaan mahdollisimman leveältä, jotta vedelle saadaan viipymää. Mahdolliset kaivumassat voidaan käyttää tulvapengerin ulkoreunan loivennukseen tai muotoilla loiviksi kumpareiksi. Etenkin kuivatusvesien ohjaus edellyttää tarkempaa toteuttamissuunnittelua. Virtaukset on mitoitettava niin, ettei aiheuteta haittaa ympäröiville viljelyksille. Avovesialue kannattaa muotoilla Mankilanjärven suuntaan pitkäomaiseksi, koska vesilinnut uskaltavat paremmin laskeutua reunoiltaan avoimelle kosteikolle, josta on näkyvyys vesialueelle.

Kosteikon niittymäisiä ja hakamaisia reuna-alueita voidaan hoitaa esimerkiksi laiduntamalla tai raivaamalla. Myös Mankilanjärven ranta-alueita ja tulvapengerettä voisi raivata näköyhteyden palauttamiseksi peltoalueelta järvelle. Asukkaat ovat paikoin tehneetkin ranta-alueiden ja tienvarsipajukoiden raivauksia. Ranta-alueiden raivausta on esitetty hoitotoimenpiteeksi myös Mankilanjärven virkistyskäyttöä ja maisemaa käsittelevässä opinäytetyössä (Kannisto 2008).

Mahdollinen erityistukimuoto

Ei-tuotannollisten investointien tuki monivaikutteisen kosteikon perustamiseen ja erityistuki monivaikutteisen kosteikon hoitoon, Mankilanjärven ja peltoalueen väliselle reunavyöhykkeelle luonnon- ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen ja vanhoille laidunmaille perinnebiotoopin hoito

Nurmilammen rantalaidun (kohde 10)

Kohdetyypit

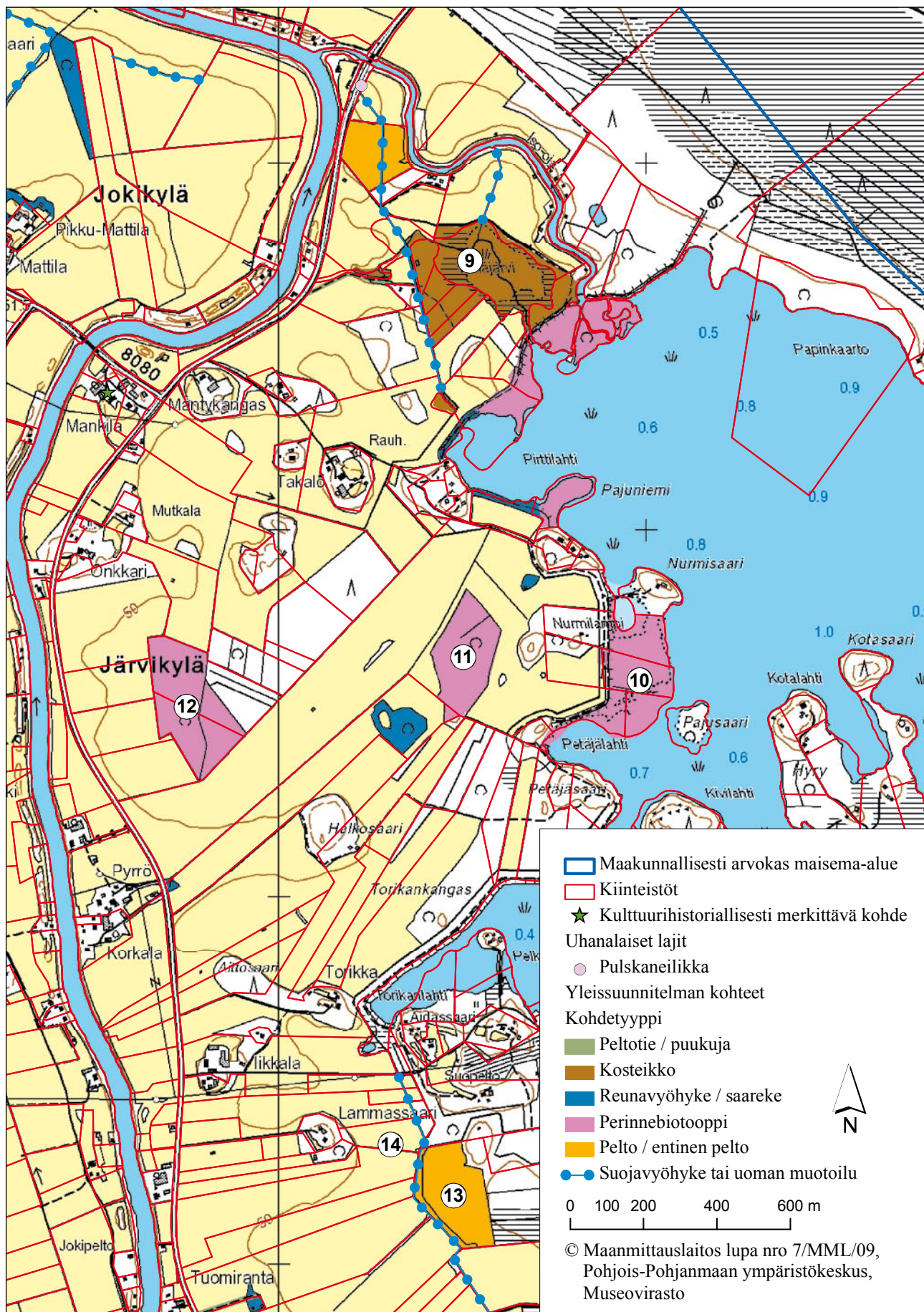
Järvenrantaniitty

Alueen kuvaus

Mankilanjärven länsirannalla Nurmilammen ympäristössä (kuva 4) laidunnettiin lampaita viimeksi viitisen vuotta sitten muutamana kesänä. Laidunnus tapahtui peltolaidunten yhteydessä ja eläimille annettiin lisärehua. Luonnonlaidun on pensaikkoista korkeaheinäistä kosteaa rantaniittyä. Mankilanjärven rannat ovat olleet aikoinaan laajemminkin karjanlaitumina. Järven patoamisen myötä osa vanhoista laidunalueista on jäänyt veden alle.

Hoitoehdotukset

Pehmeäpohjaisen rantaniityn ainoa mahdollinen hoitomuoto on laidunnus. Aluetta voidaan kunnostaa ennen laidunnuksen aloittamista raivaamalla rantapensaikkoa. Kosteiden ranta-alueiden laidun-

Kuva 4. Kohteet 9–14.

tajaksi soveltuu ensisijaisesti nuorkarja. Lampaat sopivat kyllä keveytensä puolesta alueelle, mutta eivät välttämättä laidunna alimpia kasvillisuusvyöhykkeitä. Laidunnus tulee toteuttaa ilman lisärehua erillään nurmilaitumista. Lähiympäristössä on muitakin vastaavanlaisia vanhoja kunnostuskelpoisia rantalaidunalueita.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.2.3

Pyrrön metsälaidun (kohde 11)

Kohdetyypit

Metsälaidun, pelto

Alueen kuvaus

Peltojen keskellä olevalla noin neljän hehtaarin laajuisella kangassaarekkeella (kuva 4) laidunsi lampaita viimeksi kymmenisen vuotta sitten parin vuoden ajan. Kangas on vanhaa karjan laidunluuetta ja laidunhistoria näkyy metsässä aluskasvillisuuden heinäisyytenä. Kohteeseen sisältyy myös pari peltokuviota, joita ei ole merkitty pohjakarttaan.

Hoitoehdotukset

Metsälaitumen hoitajiksi soveltuvat mainiosti esimerkiksi lampaat. Saareke tulee erottaa ympäröivistä pelloista omaksi laidunlohkokseen, mutta sen sisään jääviä viljelemättömiä peltoja voidaan laiduntaa yhdessä perinnebiotoopin kanssa. Puuston harvennuksilla alueen rehuntuotantoa saadaan vähitellen lisättyä ja valoisat niittymäiset alat lisääntyvät.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito, peltolohkoille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.2.4

Järvikylän haka (kohde 12)

Kohdetyypit

Niitty, haka, metsälaidun

Alueen kuvaus

Järvikylän peltoaukean keskellä oleva metsikkö on vanhaa niitty- ja karjan laidunluuetta (kuva 4). Laitumella pidettiin lehmiä vielä 20–30 vuotta sitten ja viimeksi hevosta 10–15 vuotta sitten. Alueen etelä- ja länsiosissa on vanhoja heinäniittyjä, joilla avointa niittymäistä alaa on vielä runsaasti jäljellä ja metsittyminen on paikoin vasta alkamassa. Niittyaukeiden liepeillä on hakamaista puustoa, joka muuttuu alueen itä- ja pohjoisosissa tiheämmäksi.

Pääasiassa puusto koostuu nuorista koivuista ja pihlajista, lisäksi on suuria pajupensaita sekä joi-takin vanhoja pihlajia. Peltojen reunoilla saarekettä ympäröivät syvät reunaojat ja kaivumassojen läjitysalueilla kasvaa ylitieheää nuorta puustoa.

Hoitoehdotukset

Kohde kannattaa peruskunnostaa ennen hoidon aloittamista. Tiheäpuustoisilla alueilla harvennuksilla saadaan lisättyä valoisuutta ja samalla laitumen rehuntuottoa. Hakamaisilla alueilla keskitytään avartamaan olemassa olevia niittyaloja. Raivaustarvetta on myös saarekkeen reuna-alueilla, jotta 200 metrin päässä Kiljontiestä sijaitseva kohde saadaan näkyville tiemaisemassa. Alueen pääasialliseksi hoitomuodoksi soveltuu esimerkiksi hevoslaidunnus.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.2.5

Järvikylän tulvapelto (kohde 13)

Kohdetyypit

Pelto

Alueen kuvaus

Mankilanjärven Torikanlahden eteläpuolella metsän reunassa on pieni keväisin tulvan alle jäävä peltolohko (kuva 4). Kartalla lohkon reunalla virtaava kanava näyttää laskevan Mankilanjärveen, mutta päätyykin todellisuudessa Mankilanjärven ohi tulvapadon reunaa kulkevaa uomaa pitkin Siikajokeen. Kohde liittyy Vähjärven ympäristöön esitettyyn kosteikkoon, koska kanava on samaa vesiuomaa.

Hoitoehdotukset

Pellolle olisi mahdollista perustaa kosteikkona toimiva alue. Kohde ei kuitenkaan täytä maatalousalueiden monivaikutteisen kosteikon investointituen vaatimusta, koska valtaosa vesistä tulee metsäalueelta. Lohkoa esitetään niittymäiseksi erityistukipelloksi, jonka kuivatustoimia ei tehosteta, vaan kevättulvien pelloilla viipyminen rikastuttaa aluetta linnuston näkökulmasta. Peltoa hoidetaan kosteana niittynä, eikä sitä lannoiteta tai muokata. Niittoheinä korjataan pois ja sen voi hyödyntää rehuna. Kanavaa voidaan muotoilla luonnonmukaiseksi ja perustaa suojavyöhykkeen tavoin toimivat niittyinä hoidettavat monimuotoisuuskaistat sen reunoille.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.2.6

Lamassaaren lähteiköt (kohde 14)

Kohdetyypit

Lähteet, pelto

Alueen kuvaus

Lamassaaren kohdalla (kuva 4) lähellä Mankilanjärveä havaittiin pelto-ojan pohjalla lähteitä. Lähteitä voi syntyä paikkoihin, joissa pohjaveden pinta ja maanpinta leikkaavat. Vastaavanlaisia kohteita on todennäköisesti muuallakin suunnittelualueella. Lähteiköt tulisi huomioida viljelytoiminnassa.

Hoitoehdotukset

Pääperiaatteena on, että peltojen kuivatusvedet ja lähdevesi pyritään pitämään erillään, eikä lähteen ympäristöä kuivateta. Mikäli viljelyalueilla on havaittavissa lähteitä, kannattaa miettiä mahdollisuutta hoitaa peltoa niittymäisenä. Tällöin aluetta ei kuivateta tehokkaasti, lannoiteta eikä muokata. Mikäli maapohja ei kestä koneellista niittoa, heinä voidaan hyödyntää pienellä eläinmäärällä laiduntamalla. Sopiva eläinmäärä on noin yksi nauta tai hevonen tai neljästä kymmeneen lammasta hehtaarille. Maisemallisesti syrjäisellä kohteella myös

ruokohelpiviljelmä saattaisi olla varteenotettava vaihtoehto. Monivuotinen ruokohelpi menestyy kosteilla paikoilla, eikä periaatteessa vaadi voimakasta lannoitusta, tosin energiakasvituuessa on satomäärätavoitteet.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.3

Mankila–Koskenperä

5.3.1

Kiljontien rantapellot (kohde 15)

Kohdetyypit

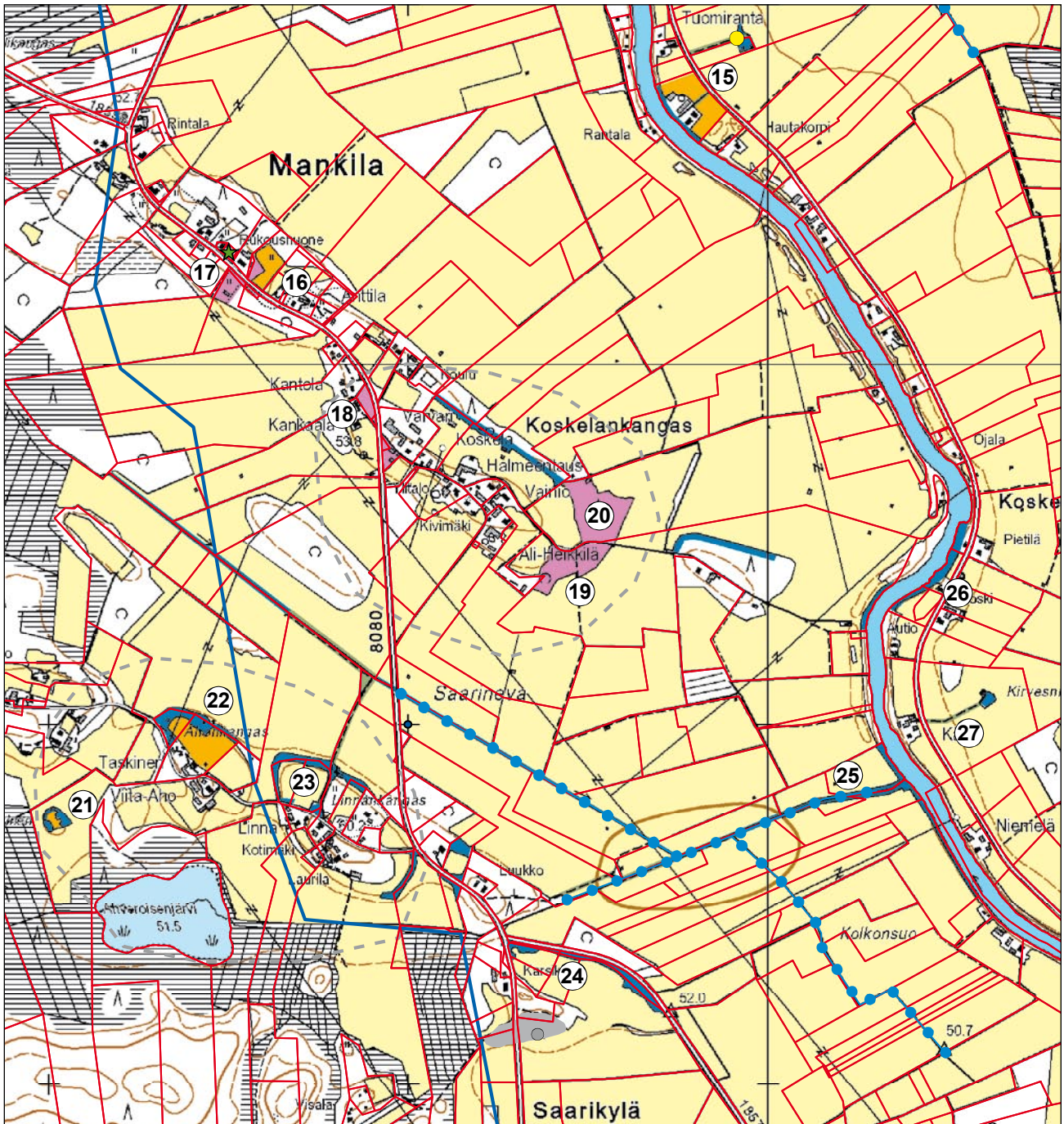
Pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Kiljontien varressa sijaitsevat pellot ja niihin liittyvä jokitörmä ovat maisemanhoidon kannalta otollisella paikalla ja tieltä pihapiiriin johtaa komea koivukuja (kuvat 5 ja 6). Pellot on uudistettu viitisen

Kuva 5. Maatalon pihaan johtava koivukuja.

- Maakunnallisesti arvokas maisema-alue
- Kiinteistöt
- Muinaisjäännös
- Kulttuurihistoriallisesti merkittävä alue
- ★ Kulttuurihistoriallisesti merkittävä kohde
- Uhanalaiset lajit
- Kullero

- Yleissuunnitelman kohteet
- Kohdetyyppi
- Peltotie / puukuja
 - Kosteikko
 - Reunavyöhyke / saareke
 - Perinnebiotooppi
 - Pelto / entinen pelto
 - Suojavyöhyke tai uoman muotoilu

© Maanmittauslaitos lupa nro 7/MML/09,
Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus,
Museovirasto

0 100 200 400 600 m

Kuva 6. Kohteet 15–27.

vuotta sitten ja niillä kasvaa muun muassa timoteitä ja voikukkaa. Rannassa on laidunnettu lampaita 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa. Jokitörmän aluskasvillisuus on rehevää ja korkeaa ja alhaalla jokirannassa on laajoja ruokohelpikasvustoja.

Hoitoehdotukset

Peltoja on tarkoitus jatkossa kehittää niittymäisiksi niittämällä ne vuosittain ja korjaamalla niittoheinä pois. Rantapuustoa hoidetaan raivaamalla ja törmän yläosaa niitetään. Koivukujan hoitoa voidaan jatkaa entiseen tapaan niittämällä pientareet ja korjaamalla niittotähteet pois. Laidunnus olisi eduksi ranta-alueen korkealle heinäkasvillisuudelle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.3.2

Mankilan haka (kohde 16)

Kohdetyypit

Haka, pelto

Alueen kuvaus

Mankilantien varressa oleva pelto ja siihen liittyvä pieni hakakulmaus (kuva 6) ovat olleet karjanlaitumena 1940-luvulta asti lukuun ottamatta vuosia 1978–1983, jolloin peltoa ei viljelty. Vuonna 1984 laidunnus aloitettiin uudelleen ja nykyään pellolla laiduntavat Ahon tallin hevoset. Kesällä 2007 osa pellostä oli aidattuna laitumen ulkopuolelle säilörehuauman vuoksi. Haassa aluskasvillisuus on matalaa niittyä ja myös peltokasvillisuus on paikoin niittymäistä. Pellon reunamilla on joitakin suuria kiviä.

Hoitoehdotukset

Hevoslaidunnus soveltuu hyvin alueen hoitomuodoksi. Laidunnus voidaan toteuttaa laitumen rehuntuoton mukaan useammassa jaksossa kesän aikana. Tavoitteena on kehittää pellon kasvillisuutta niittymäiseksi, mikä tarkoittaa käytännössä sitä, ettei laitumelle anneta lisärehua, eikä kasvustoa jatkossa uudisteta tai lannoiteta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.3.3

Taskilan niitty (kohde 17)

Kohdetyyppi

Niitty

Alueen kuvaus

Mankilan rukoushuonetta vastapäätä loivassa rinteessä on entinen karjan laidunniitty (kuva 6). Kivisyytensä vuoksi pellonraivauksen ulkopuolelle jäänyt niitty toimi vuoteen 1998 asti lehmien juottopaikkana peltolaitumen yhteydessä. Alue on vielä säilynyt suhteellisen avoimena ja muun muassa metsänreunassa on hyvää matalaa niittyä. Korkeampia vadelmakasvustoja on lähinnä ladon ympärillä.

Hoitoehdotukset

Niityn ensisijainen hoitomuoto on laidunnus omalla lohkonaan aidattuna erikseen viereisestä peltoalueesta. Korkeakasvuiset kuloheinäiset alueet ja vademapensaikko kaipaavat kunnostusniittoa ennen laidunnuksen aloittamista. Reunavyöhykkeen kehittämiseksi laitumen aita voidaan ulottaa jonkin matkaa metsän puolelle. Laidunnus voitaisiin toteuttaa esimerkiksi osana laidunkiertoa yhdessä tien toisella puolella olevan Mankilan haan kanssa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.3.4

Koskelankankaan niityt (kohde 18)

Kohdetyypit

Niitty, haka

Alueen kuvaus

Kohde koostuu kahdesta erillisestä lohkoista, jotka sijaitsevat Koskelankankaantien risteyksessä (kuva 6). Molemmat alueet ovat vanhoja vasikkahakoja, joita laidunnettiin vuosikymmenet. Viimeksi laitumilla on ollut lampaita vuonna 1997, minkä jälkeen ne ovat olleet käyttämättä. Läntisempi lohko on avointa kivistä niittyä, jonka reunalla on kylän entinen yhteislato ja puimuritalli. Itäisemmällä hakamaisella loholla kasvaa joitakin kuusia ja aluskasvillisuus on korkeaheinäistä.

Hoitoehdotukset

Perinnebiotooppien ensisijainen hoitomuoto on laidunnus. Pienten kohteiden hoito voidaan toteuttaa esimerkiksi käyttämällä eläimiä alueella useamman kerran kesän aikana sen aikaa, kun

syötävää riittää. Vaihtoehtoisesti myös raivaamalla ja niittämällä saadaan hidastettua perinnebiotooppiarvojen katoamista. Raivaustähteet on syytä korjata pois maastosta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.3.5

Koskelankankaan hevoshaka ja metsälaidun (kohteet 19 ja 20)

Kohdetyypit

Haka, metsälaidun, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Lehtosaarentien eteläpuolella on Koskelan vanha hevoshaka (kuva 6, kohde 19), jota käytettiin karjanlaitumena 1970-luvulle asti. Haan perinnebiotooppi-ilme on vielä suhteellisen hyvin säilynyt. Pellon laidalla on pylväsmäisiä katajia ja vanhoja koivuja. Laitumella on paljon lahoppuustoa sekä runsas ja monipuolinen kääpä- ja sienilajisto.

Lehtosaarentien pohjoispuolisella Halmeentauksen metsälaitumella (kuva 6, kohde 20) on ollut aikoinaan hevosia. Metsälaitumen käyttöhistoria näkyy yhä aluskasvillisuuden heinäisyytenä, vaikka laidunnuksen päättymisestä on jo aikaa. Alueen puustoa on harvennettu.

Laidunten pohjoispuolisella metsäkannaksella oli vuosikymmeniä sitten Koskelan lammashaka. Alueen mahdolliset perinnebiotooppi-ominaisuudet ovat jo ehtineet kadota, mutta metsän lämpimällä etelälaidalla on kehittämiskelpoista reunavyöhykettä.

Koskelankankaan itäpuolista Lehtosaarta käytettiin 1950-luvulle asti karjanlaitumena. Alueella tehtiin vuonna 1999 hakkuu, jossa säästettiin muutama vanha koivu ja tasalatvainen suuri kuusi. Lehtosaaren itäpäättä yritettiin raivata pelloksi ja maanpintaa rikottiin. Nykyään alueella kasvaa lehtipuiden taimia ja pensaikkoo. Aluskasvillisuus on heinäistä. Lehtosaaren liittyy salaperäinen vanha tarina isännästä, joka osasi taikoa karjan metsänpeittoon. Paimenpoika yritti samaa, mutta jäikin itse Lehtosaaren vangiksi, koska ei osannut taikoa ovea.

Hoitoehdotukset

Vanhat laitumet voitaisiin kohtuullisella vaivalla ottaa uudelleen käyttöön, koska peruskunnostusraivausten tarve on melko vähäinen. Haka ja metsälaidun soveltuvat laidunmaaksi esimerkiksi nuorkarjalle tai hevosille. Perinnebiotoopit tulevat aidata erilleen ympäröivistä peltoalueista. Reunavyöhykkeiden hoitotavaksi sopii niinkään laidun-

nus, mutta vaihtoehtoisesti niitä voidaan kehittää myös pelkästään raivaamalla. Tavoitteena on luoda niittymäisiä aukkoja reunapuuston lomaan.

Mahdollinen erityistukimuoto

Metsälaitumelle ja haalle perinnebiotoopin hoito, reunavyöhykkeille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.3.6

Viita-ahon saareke (kohde 21)

Kohdetyypit

Pellon keskellä oleva metsäsaareke, pelto

Alueen kuvaus

Peltoalueen keskellä hieman muuta ympäristöä korkeammalle kohoavassa saarekkeessa on vanha talonpaikka ja peltoa (kuva 6). Reunapuusto on haapaa, koivua ja mäntyä ja muutamia lahoppuutakin löytyy. Niittymäistä heinäistä alaa on jonkin verran.

Hoitoehdotukset

Saarekkeen avoimet keskiosat voidaan hoitaa niittämällä ja korjaamalla niitos pois. Reunapuuston hoitotavaksi soveltuu raivaus.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.3.7

Ahonkangas (kohde 22)

Kohdetyypit

Pellon reunavyöhyke, pelto

Alueen kuvaus

Ahonkankaan rengasmaisen kivivyön rajaama niittymäinen heinänurmi oli vuoteen 2000 asti mullilaitumena (kuva 6). Sen jälkeen tilalla pidettiin vielä lampaita jonkin aikaa. Laitumeen kuului pellon lisäksi ympäröiviä reuna-alueita ja Mankisenkankaantien vartta. Viimeksi pelto niitettiin kolmisen vuotta sitten. Reunavyöhykkeillä kasvaa pääasiassa lehtipuustoa ja myös vanhoja puita löytyy. Aluskasvillisuus on paikoin rehevää ja korkeaa. Viereinen peltoalue, jonne on istutettu puun taimia, on jätetty yleissuunnitelman karttaraajuksen ulkopuolelle.

Hoitoehdotukset

Peltoon liittyvien hyvien reunavyöhykkeiden vuoksi koko Ahonkankaan alueen ensisijainen hoitomuoto on laidunnus. Myös avointen pelto-

alueiden koneellisella niitolla päästään hyvään lopputulokseen. Peltokasvillisuutta saadaan monipuolistettua korjaamalla niittotähteet pois.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.3.8

Linnankankaan ja Pasontien reunavyöhykkeet (kohteet 23 ja 24)

Kohdetyypit

Pellon reunavyöhyke, peltotie

Alueen kuvaus

Linnankankaalla (kuva 6, kohde 23) peltoja kiertää edellä mainitun Ahonkankaan tapaan kivinen lehtipuureunus. Vastaavanlaista reunavyöhykettä löytyy myös Pasontien varresta (kuva 6, kohde 24). Linnankankaan reunavyöhykkeen länsiosa oli aikoinaan mukana peltolaitumessa ja metsästä löytyy vielä vanhaa piikkilankaa. Pohjoisreunus on rehevöitynyt lietesäiliön kohdalta ja tilojen rajalle on hiljattain kaivettu oja. Peltojen poikki kulkee niittypohjainen peltotie.

Hoitoehdotukset

Reunavyöhykkeiden pääasialliseksi hoitomuodoksi sopii raivaus. Tielle näkyvillä hoitokohteilla tavoitteena on avata vaihtelevasti näkymäaukkoja ympäröiville peltoalueelle. Pasontien varressa raivauksia on jo paikoin tehtykin ja vaihteleva reunus erottuu edukseen tiemaisemassa. Peltotien heinäistä pohjaa ja pientareita voidaan monipuolistaa vuosittaisella niitolla ja heinän poiskorjaamisella. Niitto olisi eduksi luonnon monimuotoisuudelle myös reunavyöhykkeiden hoidossa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.3.9

Saarinevan kanava (kohde 25)

Kohdetyypit

Kosteikko, pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, peltotie

Alueen kuvaus

Mankilan alueella Siikajoen törmät ovat pääosin korkeammalla kuin viereinen pelto, joten joen vesien tilaan vaikuttaa lähinnä valtaojien ja kuivatuskanavien kautta tuleva kuormitus. Pääosa pelloista on salaojitettu ja kuivatusvedet on ohjattu leveisiin

ja suoriin kilometrien pituisiin kanaviin, jotka johtavat Siikajokeen. Koska alue on tasaista, kanavat on jouduttu kaivamaan loppupäästään 2–3 metriä syviksi ja 5–10, jopa 15 metriä leveiksi uomiksi. Paikoin kanavissa on havaittavissa eroosiota ja luiskien sortumista, joka aiheuttaa kiintoaineskuormitusta Siikajokeen. Suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmassa (Kukkola 2001) on esitetty suojavyöhykkeiden perustamista Mankilan kanavien varrelle. Tämän yleissuunnitelman esimerkkikohteeksi on otettu Saarinevan peltoaluetta halkova suoravivainen kanava, joka kerää peltovesiä laajalta alueelta ja laskee lopulta Siikajokeen (kuva 6).

Hoitoehdotukset

Suojavyöhykkeiden ohella varteenotettava vaihtoehto ovat kanavan varteen perustettavat luonnon monimuotoisuusvyöhykkeet. Kanavien risteyskohdassa on mahdollinen kaivamalla perustettavan monivaikutteisen kosteikon paikka. Kosteikon perustamiseen voidaan liittää laajemminkin uoman uudelleen muotoilua, lietetaskujen tekemistä, pohjapatoja, luiskien sitomista istutuksin ja rakentein sekä niittymäisenä hoidettavaa vyöhykettä uoman reunoille. Lietetasku on 1–2 kuutiometrin kokoinen syvennys, jonka avulla osa veteen päässeestä kiintoaineesta saadaan kiinni ennen jokea.

Toimenpiteillä parannetaan maiseman ja vesistön tilan lisäksi mm. alueen peltolinnuston elinmahdollisuuksia. Uoman varresta kehittyy parhaimmillaan ekologinen käytävä, jota pitkin lajisto voi liikkua paikasta toiseen. Lisäksi lopulta myös viljelijälle tulee taloudellista etua, sillä uomien kunnossapidon tarve ja kustannukset vähenevät pitkällä tähtäimellä. Mikäli luonnonkasvillisuuden lisäksi tarvitaan istutuksia, luonnon monimuotoisuuskaistoille sopivat esimerkiksi natavaltaiset siemenseokset ja sopiviin ryhmiin istutetut luonnossakin kasvavat pensaat, kuten matalakasvuiset pajulajit tai herukat. Jatkohoito kannattaa suunnitella tarkasti jo perustamisvaiheessa, jotta pajukko saadaan pidettyä kurissa esimerkiksi koneellisesti niittämällä. Koneelliset hoitotoimet tulee tehdä vasta loppukesästä, jolloin lintujen poikueet ovat jo lentokykyisiä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Ei-tuotannollisten investointien tuki monivaikutteisen kosteikon perustamiseen ja erityistuki monivaikutteisen kosteikon hoitoon, luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen tai suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito

Koskenperän jokiranta (kohde 26)

Kohdetyypit

Pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, joenrantaniitty

Alueen kuvaus

Koskenperän kohdalla jokitörmä on melko loiva-piirteinen ja pääosin avoin (kuva 6). Jokiranta on vanhaa karjan laidunalueutta. Viimeksi törmällä käyskenteli Kosken tilan lehmiä 10 vuotta sitten. Pellon reunalle on istutettu joitakin kuusia ja mäntyjä ja rantapensaikkoo on raivattu ajoittain maiseman säilyttämiseksi.

Hoitoehdotukset

Jokiranta on maisemanhoidon kannalta otollisella paikalla, koska tässä kohdalla Kiljontie lähes sivuaa Siikajokea. Rantatörmä soveltuisi hyvin laidunnukseen pienellä eläinmäärällä. Laidunnus tulee toteuttaa aitaamalla joenrantaniitty erikseen viereisistä pelloista. Rantamaisemaa voidaan ylläpitää myös entiseen tapaan raivaamalla. Jos hoitotoimia toteutetaan vastarannalla, avautuu näkymiä joen yli.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Koskenperän saarekkeet (kohde 27)

Kohdetyypit

Peltotie, pellon keskellä oleva metsäsaareke, kivikat, maisemapuut

Alueen kuvaus

Kärjen tilan peltojen keskellä on pieni hakamainen metsikkö (kuva 6), jossa kasvaa vanhoja koivuja ja haapoja. Saarekkeeseen vievän peltotien varressa on muutamia koivuja. Viereisen pellon keskellä on suuri kivikasa, joka alkaa peittyä puuston ja pensaikon alle. Tilusrajalalla peltojen keskellä on pari valoisalla paikalla tuuheaksi kasvanutta suurta kuusta.

Hoitoehdotukset

Saarekkeen hoitomuodoksi sopii raivaus ja peltotien piennarniittyjen hoidoksi niitto ja niittoheinän kerääminen. Pellon keskellä olevien yksittäispuiden ympäriltä kannattaa säännöllisesti poistaa muu varjostava puusto ja taimikko, jotta oksasto saa jatkossakin kehittyä vapaasti. Samoin kivikasa voidaan raivata esille.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen (huomioitava minimipinta-alavaatimukset erityistukilohkolla 0,05 hehtaaria ja erityistukisopimuksessa 0,3 hehtaaria).

Pasonperä–Kiljonperä

Saarikylän saareke (kohde 28)

Kohdetyypit

Pellon keskellä oleva metsäsaareke, haka

Alueen kuvaus

Peltojen keskellä olevaa saarekettä (kuva 7) on laidunnettu osana ympäröiviä peltolaitumia viimeksi noin 20 vuotta sitten. Aluskasvillisuus on heinävaltaista ja puusto hakamaista koivikkoa. Saarekkeen lähellä viljelyllä pellolla on lisäksi joitakin maisemapuita ja kiviä, jotka hankaloittavat viljelytoimia.

Hoitoehdotukset

Saarekkeen hakamaista ilmettä voidaan ylläpitää raivaamalla ja niittämällä aluskasvillisuutta. Alueen käyttöhistorian vuoksi kohteen ensisijainen hoitomuoto on laidunnus, joka on kuitenkin saarekkeen pienuuden vuoksi epärealistinen tavoite. Jos osa ympäröivästä pellostä lohkaistaan hoidettavaksi niittymäisenä erityistukipeltona, voidaan ajatella myös laidunnusta varten otettavana vaihtoehtona. Tällöin hoitoalueeseen saataisiin mukaan myös pienempi kivikkoinen alue, jota ei ole merkitty yleissuunnitelmaparttaan.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

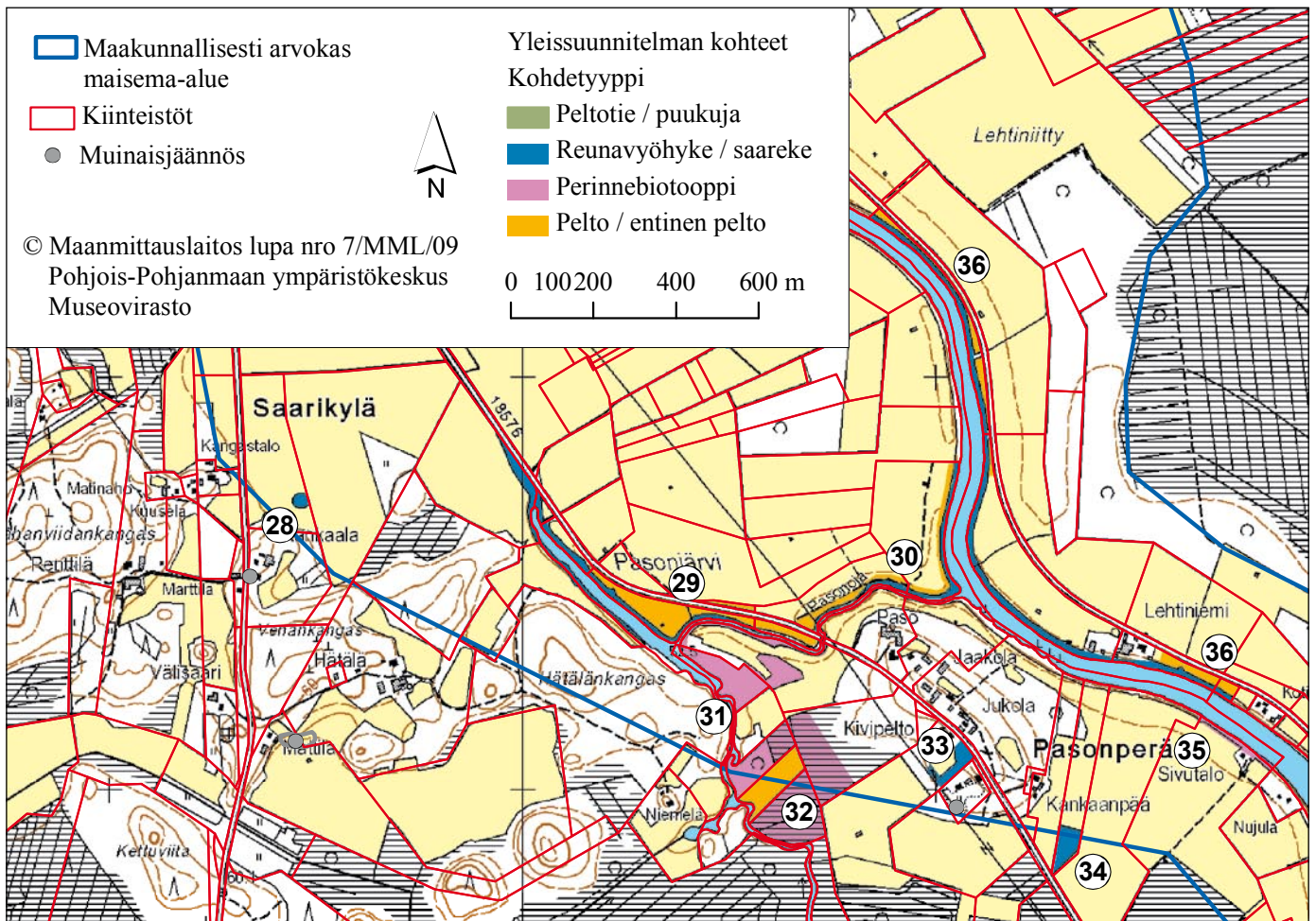
Pasonjärvi (kohde 29)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Savalojan ja Pasonojan risteyksessä olevan Pasonjärven (kuva 7) rannoilta niitettiin vuosikymmeniä sitten heinää, mutta nykyään järven ympärillä kasvaa tiheää lehtipuustoa ja pensaikkoo. Viereiset Pasantien varressa olevat peltolohkot jäivät pois viljelykäytöstä jokunen vuosi sitten. Pellot alkavat

Kuva 7. Kohteet 28–36.

pikkuhiljaa umpeutua ja korkean heinikon lisäksi niille on noussut puun taimia.

Hoitoehdotukset

Peltolohkot voidaan ottaa aktiiviviljelyyn tai hoitaa niitä niittymäisinä erityistukipeltoina. Kun niittojäte korjataan vuosittain pois, kehitty pelloille pikkuhiljaa niittykasvillisuutta. Pasonjärven ranta-alueilla hoidoksi riittää näkymien avaaminen ja ylläpito raivaamalla rantapuustoa ja -pensaikkoa aukkoiseksi. Alue on kylämaiseman kannalta tärkeässä paikassa tien ja ojien risteyskohdassa ja liittyy läheisesti viereisiin hoitokohteisiin.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.4.3

Pasonoja (kohde 30)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Kohteeseen kuuluu kapeita peltolohkoja molemmin puolin Pasontietä sekä Pasonojan pohjoisrannan ja Siikajoen länsirannan puustoisia törmä (kuva 7). Pellot ovat nurmella ja Siikajokivarressa on tehty raivauksia. Lohkoihin liittyvillä ranta-alueilla laidunnettiin viimeksi 1980-luvulla, jolloin ojanotkossa esiintyi vielä kulleroa. Laji lienee nykyään hävinnyt paikalta. Kohde sijaitsee näkyvällä paikalla Pasonojan ylittävän sillan kohdalla. Pasonojan vastarannalla laidunnetaan nykyäänkin.

Hoitoehdotukset

Pelloista on suunniteltu lohkaistavan muutaman metrin levyiset niittämällä hoidettavat luonnon monimuotoisuuskaistat, jotka jäävät vuodesta 2008

alkaen tehoviljelytoimien ulkopuolelle. Lähinnä siltaa olevat pienet peltolohkot siirtyvät kokonaisuudessaan erityistukipelloiksi. Pelloilta on tarkoitus korjata heinä uudistamatta ja lannoittamatta kasvustoa, jolloin kaistoille kehittyy pitkällä tähtäimellä niittymäistä kasvillisuutta. Ranta-alueille suunnitellut maisemaraivaukset tukevat vastarannan hoitotoimia ja näkymiä avautuu Siikajoen yli Kiljontielle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.4.4

Pasonojan laidun (kohde 31)

Kohdetyypit

Haka, metsälaidun, tulvaniitty, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Pasonojan ja Savalojan risteyskohdassa (kuva 7) peltoihin liittyy monipuolinen perinnebiotooppikokonaisuus, joka on ollut peltosten yhteydessä Pason tilan lehmien laidunmaana viimeiset 20 vuotta. Tilan vasikat laiduntavat Pasontien pohjoispuolella Pasonojan etelälaidalla. Tien eteläpuolella Pasonojan eteläreunan puustoa on hoidettu säännöllisesti ja laidunnuksen myötä törmälle on kehittynyt mukavannäköinen hakareunus. Myös vanhaa puustoa on säästynt harvennuksissa.

Pellon keskelle työntyvässä hakamaisessa niemekkeessä kasvaa pienialaisesti vierasta lajistoa, joka on ilmeisesti levinnyt alueelle puutarhajätteen mukana. Puutarhakasvit eivät ole toivottuja perinnebiotoopeilla. Savalojan varressa on rehevää tulvaniittyä ja tulvametsää, jonka aluskasvillisuus on niukkaa. Alue on helposti tulvivaa ja ajoittain märkää. Uutta peltoa on raivattu hiljattain, minkä vuoksi pellon ulkopuolinen alue näyttää yleissuunnitelman kohdekartassa todellista laajemmalla.

Hoitoehdotukset

Laidunnus sopii hyvin alueen hoitomuodoksi. Perinnebiotooppi tulisi kuitenkin aidata erikseen ympäröivistä pelloista. Vaikka laidunnusta ei olisi sikaan mahdollista järjestää perinnebiotoopeille soveltuvien periaatteiden mukaisesti, on lypsy-lehmälaidunnuksen jatkuminen myös pellon ulkopuolella joka tapauksessa luonnon kannalta arvokas ja harvinaistuva maankäyttömuoto.

Laidunnus tulee ensisijaisesti toteuttaa ympärivuorokautisesti ilman lisäruokintaa, joten laiduntajaksi soveltuu parhaiten nuorkarja. Jos alueen rehuntuotto ei riitä koko laidunkauden ajaksi,

eläimet siirretään välillä peltolaitumille. Savalojan puoleisella osalla on puuston raivaus- ja harvennustarvetta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.4.5

Pasonperän Savalojan laidun (kohde 32)

Kohdetyypit

Haka, tulvaniitty, entinen pelto

Alueen kuvaus

Savalojan varressa olevaa entistä peltolohkoa (kuva 7) laidunnettiin hiehoilla 1970-luvun puoliväliin asti. Pellolta niitettiin viimeksi heinä vuonna 1977, mutta se ei koskaan ollut tehoviljelyssä. Alue on vanhaa järvenpohjaa ja jää ajoittain osin tulvan alle, eikä kostea maapohja ei kestä koneita. 1990-luvulla pellolle suunniteltiin lammaslaidunta ja sarkaojista raivattiin puustoa. Hankkeesta kuitenkin luovuttiin. Kesällä 2007 lohkolle käytettiin hevosia, mutta tavallista sateisemmän kesän vuoksi maapohja ei kunnolla kantanut painavia eläimiä. Tällä hetkellä entisellä pellolla on nuorta puustoa ja pensaikkoa lähinnä sarkaojien varsilla. Peltosarat ovat pääosin avoimia. Heinikko on korkeaa ja mättäistä. Ojanvarressa on saraikkoniittyjä. Ympäröivien alueiden käytöstä ei ole tarkkaa tietoa, joten kohteen karttarajauskin on suuntaa-antava. Maasto on umpeutumassa olevaa entistä niittyaluetta, joka on vaihtelevasti pensoittunut ja metsittynyt. Ilmeisesti tienoilla on ollut aikoinaan myös yhteislaidun.

Hoitoehdotukset

Koko alueen pääasialliseksi hoitomuodoksi soveltuu laidunnus. Kosteapohjaisella alueella pärjää ainakin nuorkarja, mutta muutkin laiduneläinlajit saattavat tulla kyseeseen. Maapohja kestänee hevosiaakin kuivempana kesänä ja ojanvarren märimpien alueiden yläpuolelta löytyy kovaa maata. Alueella on kunnostusraivaustarvetta eläinten kulkemisen helpottamiseksi. Pensaikkoa ja puustoa kannattaa raivata vaihtelevasti avoimeksi ja puoliavoimeksi ennen laidunnuksen aloittamista.

Mahdollinen erityistukimuoto

Entisille pelloille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen ja vanhoille luonnonlaitumille perinnebiotoopin hoito. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen maatalouskäytön päättymisestä on kulunut yli 20 vuotta. Aikarajoitus ei koske perinnebiotooppeja.

5.4.6

Kivipelto (kohde 33)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, kiviaita

Alueen kuvaus

Pasonperällä metsän keskellä on vanhoja peltoja, joilla laiduntaa tällä hetkellä hevosia, poneja ja aaseja. Kaikkia peltoja ei ole merkitty kuin yleissuunnitelman pohjakarttaan (kuva 7), vaan ne jatkuvat metsän keskellä sähkölinjan alla luoteeseen. Laidunaitojen ulkopuolella olevista hienoista reunaniityistä päätellen alueella on saattanut aiemmin olla enemmänkin monimuotoisuusarvoja. Tämänhetkinen eläinmäärä on kuitenkin alueen kokoon nähden niin suuri, että entiset pellot ovat pikemminkin jaloittelutarhoja, eikä aitojen sisäpuolella ole kasvillisuutta. Monimuotoisia reunavyöhykkeitä on jäljellä lähinnä pellon kuivemmilla itä- ja etelälaidoilla sekä peltoketjun luoteispäässä. Metsän suojassa naapurin rajalla on vanha kiviaita.

Hoitoehdotukset

Reunavyöhykettä voidaan hoitaa omana laidunlohkonaan esimerkiksi käyttämällä yhtä ponia alueella pari kertaa kesässä sen aikaa, kun syötävää riittää. Reunavyöhykkeelle ei tule antaa lisärehua. Kiviaitaa voidaan suojella poistamalla mahdolliset puuntaimet, joiden juuristo uhkaa rikkoo rakenteita. Eduksi olisi myös valoisuuden lisääminen aidan ympäristössä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.4.7

Pasonperän saareke (kohde 34)

Kohdetyypit

Pellon keskellä oleva metsäsaareke

Alueen kuvaus

Pasontien varressa on koivuvaltainen metsäsaareke (kuva 7). Lisäksi puustosta löytyy pienempiä pihlajia ja joitakin kuusia. Etenkin syvien ympäröijien reunoilla kasvaa pajua. Aluskasvillisuus on heinäistä ja kariketta on runsaasti. Pensaskeroksessa on muun muassa vadelmaa ja punahekkä.

Hoitoehdotukset

Saarekettä voidaan hoitaa tiemaiseman monipuolistamiseksi laiduntamalla. Puusto harven-

netaan tiheydeltään vaihtelevaksi ja säästetään eri puulajeja. Luonnon monimuotoisuuden kannalta hoitokohde ei ole ensisijainen, koska puusto yksipuolista ja ympärysoja kaventaa reunavyöhykkeitä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.4.8

Sivutalon jokiranta (kohde 35)

Kohdetyypit

Haka, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Siikajoen etelärannalla Sivutalon jokitörmällä (kuva 7) laidunsi hevosia, lampaita ja nautakarjaa viimeksi 1970-luvulla. Ranta on paikoin loivahko ja siellä kasvaa harvaa hakamaista lehtipuustoa. Aluskasvillisuus on korkeahenäistä niittyä. Piha-piiri on nykyään kesämökkikäytössä.

Hoitoehdotukset

Ranta soveltuisi hyvin laidunnukseen. Törmä vaikuttaa aluskasvillisuutensa puolesta kestävältä pientä eläinmäärää silmällä pitäen. Laidunnuksen vaikutusta maapohjaan tulee kuitenkin seurata, ettei aiheuteta rinteiden sortumista. Koska puusto on valmiiksi melko harvaa, laidun voitaisiin ottaa käyttöön heti aitaamisen jälkeen. Mikäli laidunnusta ei ole mahdollista järjestää, voidaan rannan avoimuutta ylläpitää raivaamalla tarvittaessa. Kohteen hoitaminen tukee myös Siikajoen vastarannalle suunniteltuja hoitotoimia.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.4.9

Lehtiniemi (kohde 36)

Kohdetyypit

Pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pelto

Alueen kuvaus

Kohteeseen kuuluu 1,5 kilometrin pituinen kais-tale Siikajoen rantatörmää, tilakeskuksen yhteydessä oleva hevosten laidunpelto sekä kolme kauempana tilakeskuksesta sijaitsevaa kapeaa peltokuviota, joita on hankala viljellä tavanomaisesti (kuva 7). Jokitörmällä kasvaa lehtipuustoa ja sitä on raivattu säännöllisesti. Alueet sijaitsevat näkyvällä paikalla Kiljontien varressa.

Hoitoehdotukset

Kesästä 2008 alkaen tilakeskuksen yhteydessä olevan pellon laidunnus on tarkoitus toteuttaa luonnon monimuotoisuutta tukevien periaatteiden mukaisesti. Lohkolla laiduntaa kaksi hevosta, joille ei anneta lisärehua, vaan ne siirretään rehun loppuessa toiselle laidunlohkole. Kauempana tilakeskuksesta sijaitsevia peltolohkoja hoidetaan niittämällä ja korjaamalla niittoheinä. Kaikkien lohkojen osalta tavoitteena on kasvillisuuden kehittyminen niittymäiseksi.

Rantakaistaleella tehdään säännöllisesti puuston harvennusta ja raivauksia. Tavoitteena on vaihtelevan aukkoinen monilajinen puusto ja pensaikko. Koko aluetta ei raivata vuosittain, vaan hoitotoimet jaksotetaan usealle vuodelle. Alue muodostaa yhdessä Siikajoen vastarannan raivauskohteen kanssa hyvän hoitokokonaisuuden. Kohteen sijainti on otollinen myös siksi, että Kiljontie kulkee tällä kohtaa pitkän matkaa jokirannan tuntumassa, joten hoitotoimenpiteillä on suuri merkitys tiemaiseman kannalta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.4.10

Kiljonperä (kohde 37)

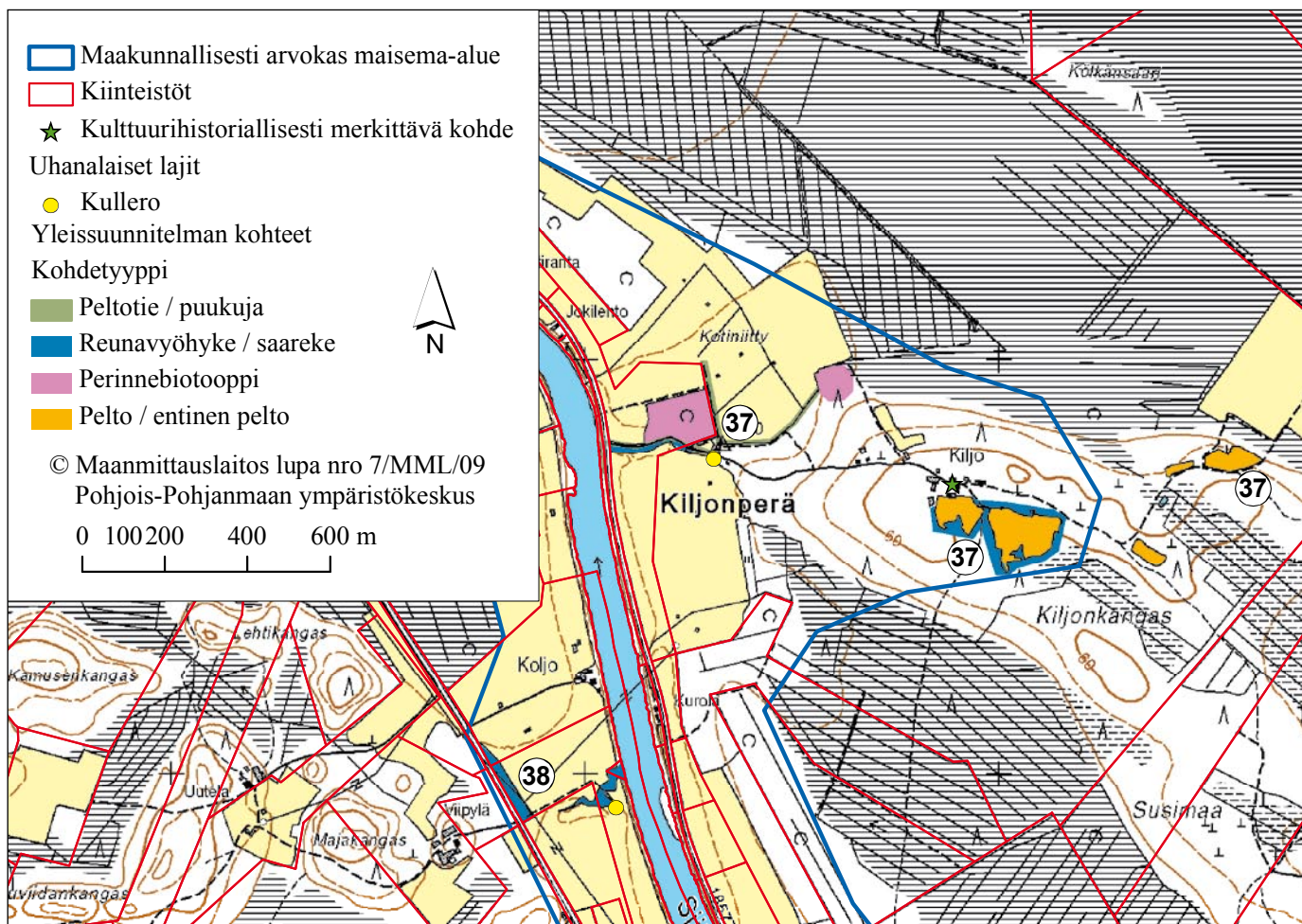
Kohdetyypit

Haka, metsälaidun, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, peltotie, kiviaita, pelto

Alueen kuvaus

Isokiljontien päässä sijaitsevan Kiljon tilan mailla on runsaasti luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeitä kohteita (kuva 8). Karjanpito on päättymässä tilalla. Kesällä 2007 laidunnettiin vielä tilakeskuksen yhteydessä olevia peltoja, joiden yhteyteen on aidattu lisäksi puustoisia reuna-alueita. Näillä reunavyöhykkeillä on myös perinnebiotooppiarvoja. Pellon reunalla on komea kiviaita (kuva 9).

Lähialueella oli aikoinaan enemmänkin hakamaita ja esimerkiksi pellon keskellä olevia monimuotoisuuskohteita, mutta suurin osa niistä on jo raivattu pelloksi. Tilakeskuksen luoteispuolella laajan peltoaukean reunalla oleva haka- ja metsälaidunalue oli osana laidunpeltoja vielä muutama vuosi sitten. Lähinnä Kiljontietä on pitempään käyttämättä ollut entinen haka-alue.

Kuva 8. Kohteet 37 ja 38.

Kuva 9. Pellon reunaan kasattua kiviäitaa Kiljonperällä.

Maisema-alueen ulkopuolella olevilta pikkupelloilta on niitetty heinää uudistamatta kasvustoa jo toistakymmentä vuotta. Peltokasvillisuus onkin hyvää vauhtia muuttumassa niityn suuntaan. Isokiljontietä seurailevan Kiljo-ojan varressa, pellon reunalla ja tienpientareilla esiintyy siellä täällä alueellisesti uhanalaista kulleroa.

Hoitoehdotukset

Perinnebiotooppien hoito on mahdollista ainoastaan laiduntamalla. Hoidon toteutuminen yleissuunnitelmassa esitetyllä tavalla on tulevaisuudessa epätodennäköistä, koska tilalla on näköpiirissä karjanpidon loppuminen. Tilakeskuksen yhteydessä olevien peltojen perinnebiotooppireunuksia voidaan laiduntaa peltojen yhteydessä. Tällöin peltoja ei enää jatkossa uudisteta tai lannoiteta, vaan ne köyhtyvät laidunnuksen myötä niittymäisiksi. Kahden suuremman erillisen perinnebiotoopin laidunnus tulee toteuttaa aitaamalla ne erilleen ympäröivästä peltoalueesta.

Pienten heinäpeltojen hoitoa voidaan jatkaa koneellisesti niittämällä ja heinänkorjuulla. Peltojen piennarniittyjen hoito edistää kulleroesiintymän säilymistä. Niitto kannattaa tehdä vasta kulleron siementen kypsyttyä. Niittotähteiden

pois korjaaminen on eduksi niittykasvillisuudelle. Kiljo-ojan varressa hoitomuodoksi esitetään kevyttä raivausta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Peltoalueille, reunavyöhykkeille ja pientareille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, hakamaille ja metsälaitumille perinnebiotoopin hoito

5.4.11

Koljo-oja (kohde 38)

Kohdetyypit

Pellon ja tien välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Siikajoen länsirannalla olevan Koljo-ojan (kuva 8) laiteet olivat aikoinaan avointa niittyaluetta. Nykyään aro on lehtipuuston kätköissä ja aluskasvillisuus on korkearuohoista. Vanhaan aikaan notkelmassa kasvoi runsaasti kulleroita. Elinympäristön umpeuduttua laji lienee lähes hävinnyt vanhalta kasvupaikaltaan. Kesällä 2007 kasvin lehtiä löytyi vielä pellon pientareelta. Aron suulla on yhteisranta.

Pasantien varressa oleva hakamainen metsäkais-tale oli aiemmin osittain hevoslaitumena. Tämä osa alueesta on voimakkaasti pensoittunut. Aluskasvil-lisuus on heinäistä. Maastossa on runsaasti lahon-neita risuja, mikä vaikeuttaa alueella liikkumista.

Hoitoehdotukset

Reunavyöhykkeiden hoitomuodoksi esitetään lai-dunnusta aidattuna erilleen ympäröivästä peltoalueesta. Molemmilla kohteilla on kunnostusraivaus-tarvetta. Koljo-ojan hoidolla on merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta. Tavoitteeksi voidaan asettaa kulleroesiintymän elpyminen. Tienvarsiloh-kon hoidolla voidaan kohentaa lähinnä alueen mai-semallisia arvoja. Säännöllinen raivaus voi olla tien-varressa myös alueen pääasiallinen hoitomuoto.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edis-täminen

5.5

Alipää

5.5.1

Hietasaari (kohde 39)

Kohdetyypit

Tulvaniitty

Alueen kuvaus

Siikajoen itärannalla Mehtälän tilan kohdalla (kuva 10) on entinen saari, joka on nykyisin kasvanut kiini-rantaan. Tulva-aikana saari jää nykyäänkin lähes kokonaan veden alle ja tulvan tuoma liete korottaa ja laajentaa kohdetta vuosi vuodelta. Nykyään saa-ren laki pilkistää jo ohi kulkevalle Kiljontielle asti. Niittykasvillisuus on pääasiassa korkeita heiniä ja ruohoja. Lakialuetta leimaa pietaryrtti ja alimmilla reuna-alueilla on laajoja ruokohelpikasvustoja. Tila on nykyään kesäkäytössä ja asukkaiden mukaan saarella näkyy usein käärmeitä.

Hietasaarella laidunsi 1950–70-luvulla vasikoita ja hiehoja. Laidunnuksen päätyttyä saaren korkeimmat osat on niitetty säännöllisesti. Viimeisten viiden vuoden ajan myös alemmat osat on niitetty traktorilla ja pajuja raivattu. Saaren reunalle on kaivettu kanava. Sortumisvaaran vuoksi viereinen jokitörmä on kivetty rakennusten kohdalta.

Hoitoehdotukset

Tulvasaari soveltuisi erinomaisesti laidunnukseen. Koska alue on pysynyt avoimena säännöllisen niiton ansiosta, riittää perustamistoimenpiteeksi

alueen aitaaminen. Laiduneläimiksi sopivat esi-merkiksi lampaat tai hevoset. Ellei kohdetta oteta laidunkäyttöön, hyvä vaihtoehto on myös hoidon jatkuminen entiseen tapaan koneellisesti niittä-mällä ja tarvittaessa raivaamalla. Niittoheinä ja raivaustähteet tulee korjata pois alueelta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.5.2

Pasantien saarekkeet (kohde 40)

Kohdetyypit

Pellon keskellä oleva metsäsaareke, niitty, pellon reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Pasantien länsipuolella pellon keskellä on useita metsäisiä saarekkeita (kuva 10), jotka ovat riista-eläimille mieluisia piilopaikkoja ja monipuolista-vat peltomaisemaa. Pohjoisimpaan saarekkeeseen liittyy pienialainen niittykulmaus, joka on syntynyt aikoinaan laidunnuksen myötä. Tässä saarekkeen osassa on myös pari maisemapuuta. Ladon ympä-ristössä kasvillisuus on ylirehevää.

Hoitoehdotukset

Saarekkeita voidaan hoitaa raivaamalla puustoa ja pensaikkoa tiheydeltään vaihtelevaksi. Raiva-uksissa säästetään eri-ikäisiä puita ja eri puulajeja. Osa saarekkeista onkin jo suunniteltu raivattavan hakamaisiksi. Saarekkeisiin kannattaa kuitenkin jättää myös tiheikköjä eläinten suojapaikoiksi. Perinnebiotoopin osalta suositeltavin hoitomuoto on niitto.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edis-täminen

5.5.3

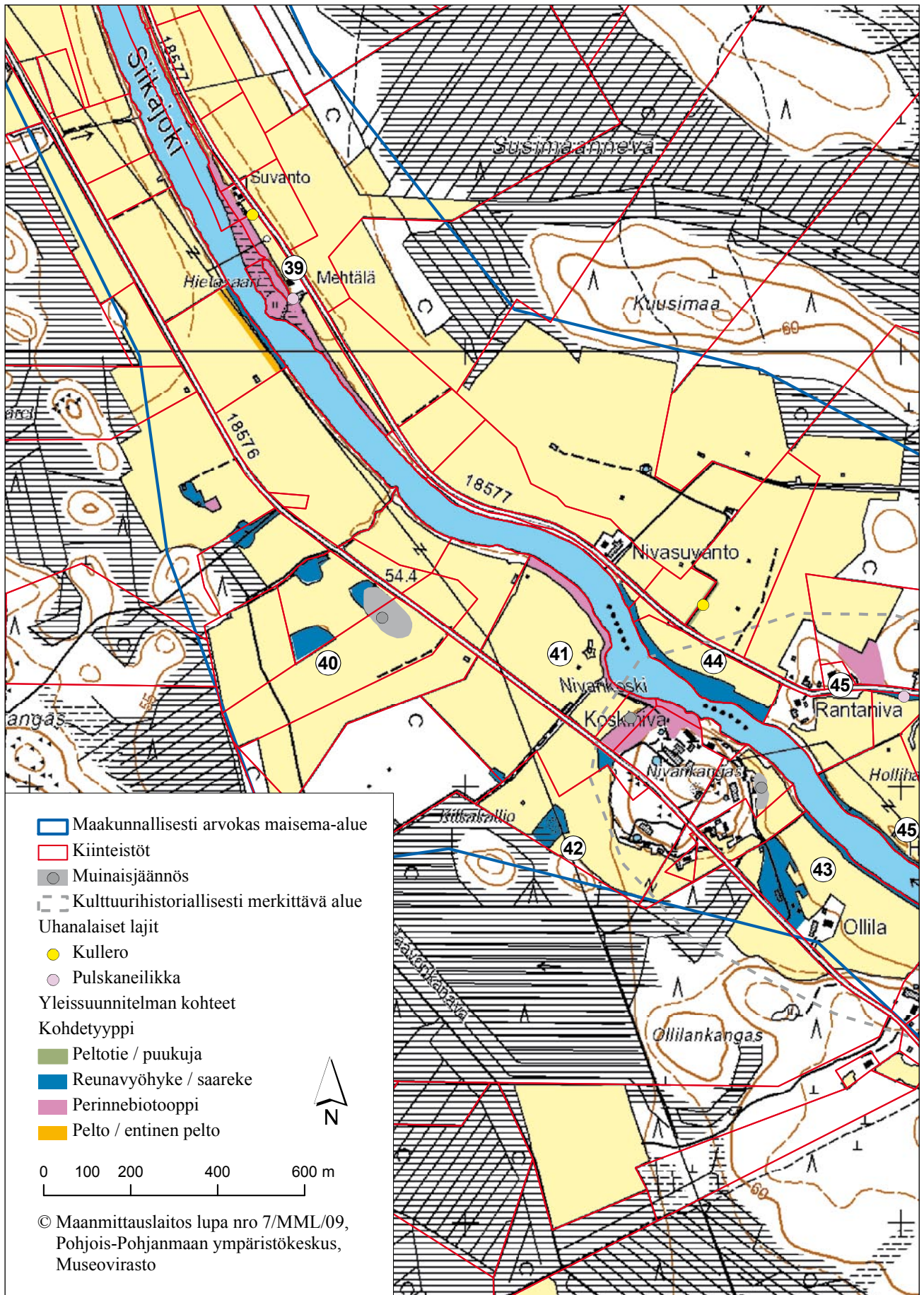
Koskiniva (kohde 41)

Kohdetyypit

Joenrantaniitty, metsälaidun, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pellon keskellä oleva metsäsaareke, maisemapuut, kiinteä muinaisjäännettö

Alueen kuvaus

Nivankosken kohdalla Pasantielle (kuva 10) huomio kiinnittyy Koskinivan tilan laidunpeltojen kes-kellä oleviin maisemapuihin, joista näyttävien on vanha kilpikaarnainen mänty. Tien varressa pellon reunalla on suuria kiviä reunusniittyineen ja tien

Kuva 10. Kohteet 39–44.

eteläpuolisella peltoalueella pieni metsäsaareke. Pellon ja tilakeskuksen välillä on metsälaidunta, jonka laidunnus on osittain jatkunut tähän päivään asti pellon yhteydessä. Metsänreunassa on kiinteä muinaisjäännös (Nivankangas, ajoittamattomia kivirakenteita). Viime aikoina karja ei ole laiduntanut jokirannassa asti. Rantapuusto hakattiin paljaaksi noin 20 vuotta sitten. Nykyään rannassa kasvaa muun muassa suuria pyöreitä pajuja, pihlajia ja tuomia. Leveähkö rantatörmä on melko loiva ja sen yleisilme on puoliavoin. Korkearuohoisen törmäniityn kasvilajistosta löytyy muun muassa kis-sankelloa, ruusuruohoa (kuva 11), ahopukinjuurta ja ranta-alpia. Vanhaan aikaan jokirannassa kasvoi myös kulleroa ja pulskaneilikkaa, jotka hävisivät paikalta rantalaidunnuksen päätyttyä ja niittyjen muututtua korkeakasvuiseksi.

Hoitoehdotukset

Jokirantaa ja metsälaidunta on suunniteltu kun-nostettavan nuorkarjan laitumiksi. Laidunnus voidaan toteuttaa ilman lisärehua aitaamalla alueet erilleen peltolaitumista omiksi laidunlohkoikseen. Rehun loppuessa eläimet siirretään tarvittaessa välillä toiselle lohkolle. Etenkin jokiranta on luonnon kannalta arvokas ja myös maisemallisesti

Kuva 11. Haarautuva karheavartinen ruusuruoho viihtyy niityillä ja pientareilla ja saattaa kasvaa jopa 80 sentin korkuiseksi. Sitä on aikoinaan käytetty lääkkeenä syyhyn ja paiseiden hoidossa. (Luontoportti 2009.)

erittäin suositeltava laidunkohde. Rantapuustoa ja -pensaikkoa ei tarvitse poistaa kokonaan, vaan niitä voidaan jättää kasvamaan vaihteleviksi ryhmiksi. Metsälaitumella ja metsän reunavyöhykkeellä valoisuutta lisätään harventamalla puustoa vaihtelevasti olemassa olevia niittyaukkoja laajentaen.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.5.4

Kilkakallio (kohde 42)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, haka

Alueen kuvaus

Nivankankaan lounaispuolella havupuuvaltaisen metsäniemekkeen keskellä on Kilkakallioksi kututtu lohkareikko (kuva 10). Paikkaan liittyy ripaus salaperäisyyttä ja vanhoja uskomuksia. Jos rohkeus riittää, eikä suuri koko ole esteenä, kivien välistä pääsee ryömimään kallion sisään ”karhunpesään”. Osaa metsänreunasta on aikoinaan laidunnettu ja käyttöhistoria näkyy edelleen aluskasvillisuuden heinäisyytenä.

Hoitoehdotukset

Reunavyöhykettä voidaan hoitaa aitaamalla se omaksi laidunlohkokseen esimerkiksi nuorkarjalle. Alueen rehuntuotto on tällä hetkellä vähäinen, joten eläimille ei riitä syötävää kauaksi aikaa kerrallaan. Karjaa voidaan käyttää alueella muutama kerran kesän aikana. Puuston harvennuksilla saadaan lisättyä alueen valoisuutta ja hakamaista ilmettä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.5.5

Ollila (kohde 43)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Nivankankaan metsikön reunassa (kuva 10) laidunsi Ollilan tilan karjaa viimeksi 30 vuotta sitten. Vanhan aidan jäänteet löytyvät vielä maastosta, mutta alueen mahdolliset perinnebiotooppiarvot ovat jo alkaneet hävitä. Havupuuvaltaisen alueen pensaskeroksessa on katajia ja aluskasvillisuus

on paikoin heinäistä. Jokirannassa ja ympäröivillä pelloilla on nykyään laiduntanut Sointulan karjaa. Karjan työstämänä rantapuusto on kehittynyt vaihtelevaksi.

Hoitoehdotukset

Metsikön hoitomuodoksi soveltuisi laidunnus erillään pelloista pienellä eläinmäärällä. Aluetta halokovan tien vuoksi tarvitaan kaksi laidunlohkoa, joita voidaan syöttää eläimille vuorotellen. Laidunpaineen säätämiseksi myös jokirannan laidunnus tulisi ensisijaisesti toteuttaa erillisenä lohkona. Aitaaminen ja eläinten siirtely on kuitenkin työlästä järjestää kapealla törmällä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen. Metsän reunavyöhykettä voidaan hyväksyä erityistukisopimukseen korkeintaan 20 metrin leveydeltä.

5.5.6

Rantaniva (kohde 44)

Kohdetyypit

Pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Nivankosken pohjoisrannalla olevan alueen aiemasta käytöstä ei ole tietoa, mutta tätä nykyä se on suosittu onkipaikka (kuva 10). Kyseessä saattaa hyvinkin olla vanha laidunalue. Aluskasvillisuus on lehtomaista ja lajistoon kuuluvat muun muassa metsäruusu, kielo, sudenmarja ja nurmikohokki. Lehtipuuvaltaisen metsän puusto on ränsistynyttä, mutta alue on suhteellisen helppokulkuinen. Monimuotoisuuden kannalta tärkeää lahoppuustoa ja vanhoja puuyksilöitä on runsaasti.

Hoitoehdotukset

Kohteelle suositellaan hoitotavaksi laidunnusta. Aluetta kannattaa peruskunnostaa raivaamalla ja harventamalla puustoa hakamaiseksi. Metsän reunassa oleva komea haavikko, vanhat lehtipuut ja järeät lahoppuut säästetään raivauksissa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen tai käyttöhistoriasta riippuen perinnebiotoopin hoito. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistukisopimukseen voidaan hyväksyä pellon reunavyöhykettä korkeintaan 20 metrin leveydeltä. Mikäli kyseessä on vanha laidunalue, ensisijainen erityistukimuoto on perinnebiotoopin hoito ja lohko voidaan hyväksyä sopimukseen kokonaisuudessaan.

5.5.7

Hautala (kohde 45)

Kohdetyypit

Pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, joenrantaniitty, haka, metsälaidun, kiviaita, pelto, uhanalaisen lajin kasvupaikka, maisemapuut, kivikasa

Alueen kuvaus

Hautalan tilan (kuva 12) lihakarja laiduntaa tilakeskuksen lähetyvillä olevilla pelloilla. Peltoihin liittyy pari hakamaista reunusta ja jokirannassa eläimet pääsevät veteen asti. Ranta-alueella on laidunnettu ainakin 60 vuoden ajan. Vuosien saatossa tulvat ovat muokanneet ennen loivapiirteisen törmän jyrkäksi ja korkeaksi. Rannassa on vanha leveälatvuksinen maisemakoivu (kuva 13). Suuren eläinmäärän vuoksi reuna-alueet ja jokiranta ovat luonnon monimuotoisuuden kannalta ylilaidunnettuja. Kiljontien varressa kapean pitkulaisen peltokuvion reunalla on kiviaitaa, joka uhkaa jäädä ojapensaikon alle.

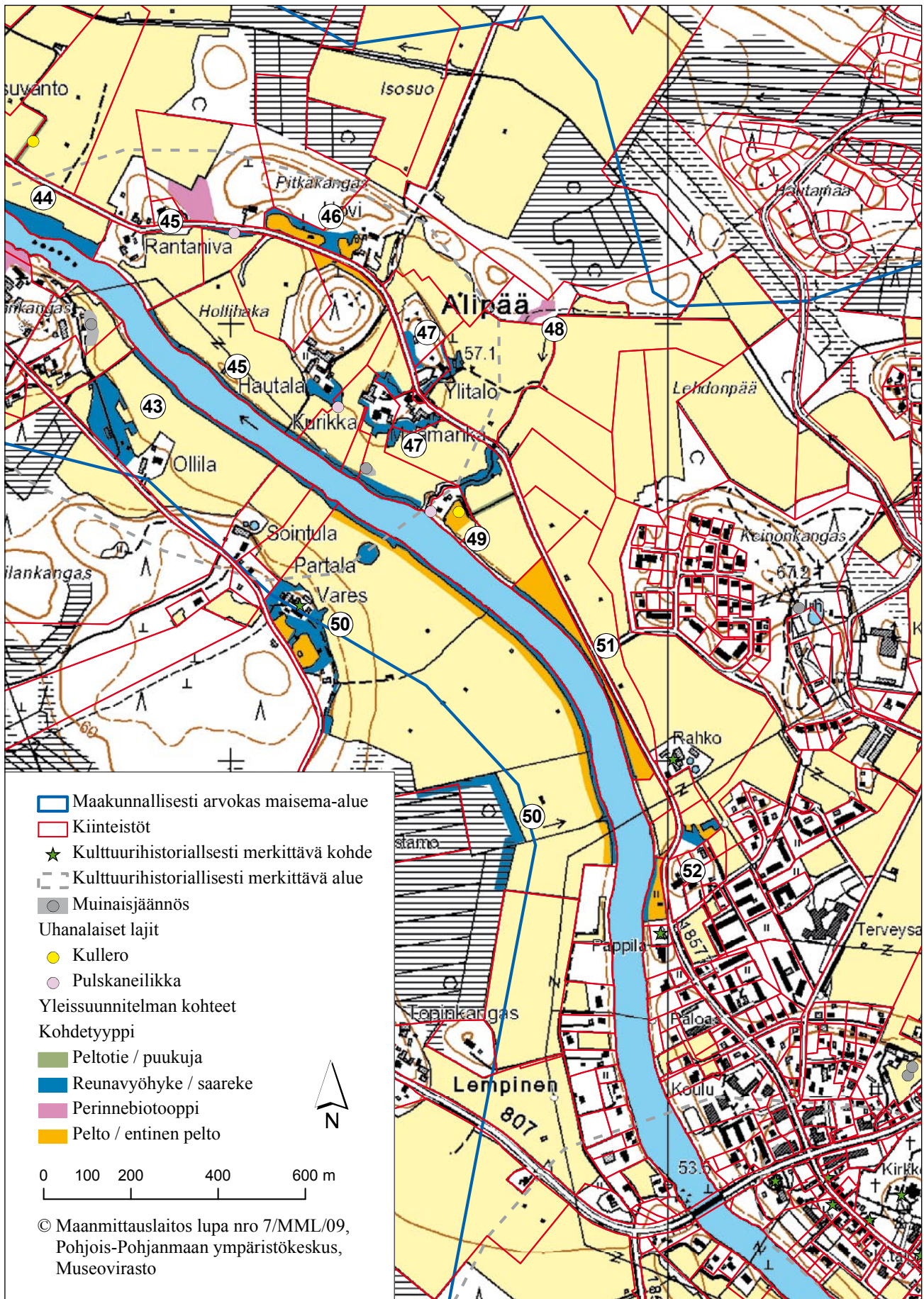
Maaperä on monin paikoin kulunut ja kasvijaisto muuttunut. Tienoilla esiintyy kuitenkin alueellisesti uhanalaista pulskaneilikkaa. Kurikan ja Hautalan rajalla olevan esiintymän kohdalla ei tällä hetkellä laidunnetta ja tienvarren esiintymä on juuri aitauksen ulkopuolella. Heinäkuussa 2007 karja ei laiduntanut koivun kohdalla olevalla peltolohkolla ja törmäniityllä kasvoi hyvää niittykasvillisuutta, kuten päivänkakkaraa, nurmitarta ja ahopukinjuurta.

Syksyisin heinänteon jälkeen Hautalan karja pääsee pariiksi viikoksi Pitkäkankaan länsireunalta olevalle pellolle, johon liittyy kivikkoista metsälaidunta. Metsälaitumella on paikoin runsaasti rehevöitymisestä kielivää nokkosta etenkin pellon reunalla. Ylempänä kankaalla kasvillisuus on kehittynyt edustavammaksi. Aluskasvillisuudessa varvut ovat yleisempiä kuin heinät.

Hoitoehdotukset

Metsälaidun tulisi aidata omaksi lohkokseen, etteivät pelloilta kantautuvat ravinteet rehevöitä sitä. Laitumen valoisuuden lisäämiseksi puustoa kannattaa harventaa olemassa olevien niittyaukkojen ympäriltä. Raivaamalla turvataan myös kohteen näkyminen ohi kulkevalle Kiljontielle. Tienvarteen voitaisiin kunnostaa perinteinen veräjä ja pystyaitaa.

Jokirannan aitaaminen omaksi laidunlohkokseen tukisi vesiensuojelua ja edistäisi niittykasvillisuuden kehittymistä. Kapeaa törmäniityä voidaan leventää lohkaisemalla lisäalaa yläpuolisesta pellostä. Muut pellon ulkopuoliset alueet ovat niin

Kuva 12. Kohteet 45–52.

pienialaisia, ettei niiden osalta voitane tehdä erilisjärjestelyjä laidunnuksen suhteen.

Tienvarren kapea peltolohko voidaan liittää kiviaidan yhteyteen niittämällä hoidettavaksi erityistukipelloksi. Pensaikon poistaminen kiviaidan päältä estää juuristoa rikkomasta rakenteita. Maisemapuiden ja kivikasojen säästäminen lisää luonnon monimuotoisuutta viljelyillä peltoalueilla.

Mahdollinen erityistukimuoto

Metsälaitumelle perinnebiotoopin hoito ja muille kohteille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.5.8

Hovi (kohde 46)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon keskellä oleva saareke, lato

Alueen kuvaus

Pitkäkankaan eteläreunalla Hovin tilalla (kuva 12) on pidetty lampaita 2000-luvun alkuun asti. Tienvarressa olevan suuremman pellon reunavyöhyk-

keet ovat kapeat, mutta siellä sinnittelee silti muun muassa kissankäpälää, niittyhumalaa ja päivänkakkaraa. Itse pelto on tällä hetkellä viljelyssä. Pellon keskellä on pieni saareke, jossa kasvaa mänty. Metsäreunan lato ja sen vieressä olevat suuret kajakat toimivat katseenvangitsijoina (kuva 14). Pienempi pihapelto ja siihen liittyvät reunukset ovat kehittyneet laidunnuksen myötä vaihteleviksi.

Hoitoehdotukset

Peltoja ja niihin liittyviä reuna-alueita voidaan parhaiten hoitaa laiduntamalla pienellä eläintihedellä. Laidunnus saattaa olla vartenotettava vaihtoehto aktiiviviljelylle myös suuremman pellon osalta. Mahdollista on myös peltojen niitto koneellisesti ja niittoheinän korjaaminen pois, jolloin reunavyöhykkeitä hoidetaan raivaamalla. Reunavyöhykkeillä tavoitellaan puuston ja niittypoukamien vuorottelua. Peltoalueilla tavoitteena on avoimena pysyminen ja kasvillisuuden kehittyminen niittymäiseksi.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 13. Avoimen peltoalueen keskelle säästetyt yksittäispuut monipuolistavat maisemaa. Valoisalla kasvupaikalla puu kehittyi leveälatvaiseksi ja runsasoksaiseksi.

Alipään reunavyöhykkeet (kohde 47)

Kohdetyypit

Pellon reunavyöhyke, niitty, maisemapuut, kivikasat

Alueen kuvaus

Alipäässä Kurikan ja Ylitalon pihapiirien liepeillä olevat monimuotoiset reunavyöhykkeet (kuva 12) ovat syntyneet laidunnuksen seurauksena. Kurikan pihapiirin niittyreunukset olivat mukana ympäröivissä peltolaitumissa vuoteen 2001 asti ja myös Ylitalon puolella olevia kankaan reunoja on aikoinaan laidunnettu. Ylitalon vanha kiviinavetta purettiin vuonna 2006 ja rakennuksen paikalla on nyt niittymäistä reunavyöhykettä. Kiljontien itäpuolella olevan Kurikan riihen edusta on niinkään vanhaa laidunalueutta.

Kiljontien länsipuolella olevan Ylitalon tilan pellon reunavyöhykkeellä on vaihtelevaa lehtipuustoa, kivikasoja ja vanha myllynpaikka. Kurikan peltojen keskelle on säästetty kasvamaan useita maisemapuita. Jokirannassa puustoa on harvennettu. Varsinaisen peltokasvillisuuden ja

puustoisien jokirannan välissä on melko leveästi niittymäistä reuna-alueutta. Ympäröivät pellot ovat viljelyssä.

Hoitoehdotukset

Laiduntamalla saadaan parhaiten hoidettua etenkin kivisiä ja puustoisia reuna-alueita. Laidunnus tulee kuitenkin toteuttaa erillään viljellyistä pelloista, mikä rajaa ainakin kaikkein pienialaisimmat kohteet laidunnusvaihtoehdon ulkopuolelle. Laidunnusvaihtoehtoa kannattaa harkita etenkin, jos reunavyöhykkeen ympärillä on sopivaa vanhenevaa nurmipeltoa, josta saadaan lohkaistua hoitokohteelle lisäalaa.

Reunavyöhykkeitä voidaan hoitaa myös niittämällä aluskasvillisuutta. Niittotähteiden pois korjaaminen edesauttaa niittukasvillisuuden monipuolistumista. Osalla kohteista niitto saattaa onnistua koneellisestikin. Avoimia alueita ylläpidetään tarvittaessa raivaamalla ja puustoisia alueita kehitetään puoliavoimiksi.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 14. Reunavyöhykkeellä lajirikkaus nousee suuremmaksi kuin pellolla tai metsässä. Käsittelemättömästä puusta tehdyt rakenteet ovat etenkin hyönteisille tärkeitä monimuotoisuuskohteita.

5.5.10

Ylitalon niitty (kohde 48)

Kohdetyypit

Niitty

Alueen kuvaus

Peltoalueen takana metsänreunassa on vanha Ylitalon laidunniitty (kuva 12). Laidunkäytön päättymisestä on jo aikaa, mutta niitty on pysynyt melko avoimena, koska sitä on niitetty silloin tällöin.

Hoitoehdotukset

Niityn niitto onnistunee koneellisesti. Avointa alaa saadaan laajennettua raivaamalla reuna-alueille leivittäytävää pensaikkoa ja samalla alueen valoisuus lisääntyy. Niitto- ja raivaustähteet korjataan pois alueelta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito tai luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.5.11

Naamangan pelto (kohde 49)

Kohdetyypit

Entinen pelto

Alueen kuvaus

Siikajokivarressa Kärähtämäojan suulla sijaitsevan Naamangan kesämökin pihassa on avo-ojainen vanha pelto (kuva 12). 1980-luvulta asti pelto on niitetty ja heinä korjattu vuosittain. Nyttämmin niittoajankohtaa on siirretty syksymmälle. Kasvillisuus on muuttunut niittymäiseksi ja lajistossa esiintyy runsaasti kukkivia ruohoja, kuten päivänkakkaraa, metsäkurjenpolvea, nurmitatarta ja mäkikuismaa. Alueellisesti uhanalainen kullero kasvaa entisellä pellolla runsaana, arviolta satojen yksilöiden laajuisena esiintymänä, joka on levinnyt avo-ojista myös peltosarkojen keskiosiin. Ongelmallinen koiranputki on viime vuosina vallannut alaa niityllä. Ilman hoitoa pajukko valtaisi alueen nopeasti. Pihaan johtavan peltotien pientareet on niitetty säännöllisesti ja niillä kasvaa monipuolista matalampaa ruohokasvillisuutta. Mökkipihaan reunalta rantatörmän yläosasta löytyi kesällä 2007 pari pulskaneilikkayksilöä. Myös tämä laji on luokiteltu alueellisesti uhanalaiseksi.

Hoitoehdotukset

Niiton ja heinän korjuun jatkuminen arvokkaalla kohteella tulevaisuudessakin on tärkeää. Koiranputkea saadaan taltutettua niittämällä pelto sen kukinta-aikaan ennen siementen kypsymistä.

Alkukesän kukkijana kullero ehtii siementää jo aikaisemmin.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.5.12

Wares (kohde 50)

Kohdetyypit

Pellon keskellä oleva saareke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pelto, maisemapuu, kiviaita, niitty

Alueen kuvaus

Wareksen matkailumaatilan (kuva 12) pihassa Pasantien varressa on kaksi niittymäistä entistä peltolohkoa. Peltoja ei ole viljelty vuosikausiin, vaan niitä on hoidettu matalina nurmina. Entiset pelot muistuttavatkin tätä nykyä lähinnä niittyjä. Vaikutelmaa vahvistavat pellon keskellä kasvava iso maisemakuusi, suuret kivet ja pellonreunan kiviaita. Pihapiirissä on useita vanhoja rakennuksia ja reunavyöhykkeillä luonnonniittyä. Pihanurmeakaan ei ole perustettu kylvämällä. Tilan ympäristö on kokonaisuudessaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokas ja huolellisesti hoidettu (kuvat 15 ja 16).

Tilakeskuksen kohdalla pellon keskellä on puuton niittykukkula, missä on vanhoja nauriskuoppia. Jokunen vuosi sitten se oli yhdessä ympäröivän pellon kanssa hevoslaitumena, minkä jälkeen lajistoon ilmaantui rehevöitymisestä kielivää vadelmaa. Aluskasvillisuus on kuitenkin pääasiassa monipuolista niittylajistoa ja saarekkeella on myös perinnebiotooppiarvoja.

Kauempana tilakeskuksesta sijaitseva metsän reunavyöhyke ei täytä varsinaisen monimuotoisen reunavyöhykkeen kriteereitä, koska alueelle on läjitetty ojamaita. Metsänreunalla on kuitenkin merkitystä maiseman kannalta, koska lähistölle on kaavoitettu asutusta. Jokitörmällä on laidunnettu viimeksi 20 vuotta sitten ja siellä kasvaa nyt lehtipuustoa. Aluskasvillisuudesta löytyy muun muassa ruusuruohoa ja kieloa. Jokirantaan rajoittuvat pelot olivat viljanviljelyssä kesällä 2007.

Hoitoehdotukset

Rantapelloista lohkaistaan muutaman metrin monimuotoisuuskaistat, joita hoidetaan vuodesta 2008 alkaen niittämällä ja korjaamalla niittoheinä pois uudistamatta kasvustoa. Koska pelloilla ei ole olemassa olevaa nurmikasvillisuutta, liikkeelle lähdetään nollatilanteesta. Kasvittamisen nopeuttamiseksi monimuotoisuuskaistoille kylvetään pai-

Kuva 15. Niittymäinen entinen pelto suurine kivineen kiinnittää ohikulkijan huomion Pasontien varressa.

Kuva 16. Wareksen matkailumaatilan pihapiirissä kaunis kukkiva luonnonniitty korvaa pihanurmikon.

koin heinänsiementä. Ajan mittaan kaistoille leviää rantatörmiltä luonnonkasvillisuutta.

Rantapuustoa harvennetaan vaihtelevasti. Koska rantaraivauksia on suunniteltu myös Siikajoen vastarannalle, avautuu hoidon myötä näkymiä joen yli sekä Kiljontieltä että Pasontieltä. Kauempana tilakeskuksesta pellon ja metsän välisellä reunavyöhykkeellä raivataan vuosittain pajukkoa. Tilakeskuksen kohdalla pellon keskellä olevaa saarekettä niitetään ja raivataan tai vaihtoehtoisesti kulotetaan vuosittain. Niittymäiset pihapelot niitetään vuosittain ja heinä korjataan pois. Myös pihapiirin reunaniittyjä voidaan hoitaa vuosittaisella niitolla ja korjaamalla niittotähteet pois. Kiviaidan hoidoksi sopii mahdollisten puun taimien poistaminen aidan päältä ja välittömästä läheisyydestä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.5.13

Kiljontien laidun (kohde 51)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, maisemapuut

Alueen kuvaus

Siikajoen länsirannalla Kiljontien ja Sandelsintien vaihettumiskohdassa olevia peltolohkoja (kuva 12) on viljelty tavanomaisesti vuoteen 2007 asti. Rantatörmä on jyrkkä ja lehtipuuvaltainen. Aluskasvillisuuden lajistoon kuuluvat muun muassa päivänkakkara, metsäruusu ja nurmikohokki (kuva 17). Pellonpäässä tilanrajalla kasvaa kaksi komeaa maisemapuuta. Kohde on näkyvällä paikalla taajama-asutuksen tuntumassa.

Hoitoehdotukset

Peltoalueilla aloitetaan maisemalaidunnus kesällä 2008. Laiduneläimiksi on kaavailtu noin viittä aasia tai ponia. Tavoitteena on niittymäisen alueen aikaansaaminen, joten eläimille ei tuoda laitumelle lisärehua. Rantapuustoa harvennetaan vähitellen vaihtelevan aukkoiseksi ja raivaustähteet korjataan pois maastosta. Raivauksia aiotaan tehdä myös Siikajoen vastarannalla, joten hoitokohteet tukevat toisiaan. Jyrkän ranta-alueen soveltuvuutta laidunnukseen tulee seurata. Jos raivaus ja laidunnus aiheuttavat rantatörmän kulumista, se tulee aidata laitumen ulkopuolelle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 17. Nurmikohokki on yleinen rantojen ja niittyjen kasvi. Sitä on pullean verhiönsä vuoksi kutsuttu myös rakkoheinäksi, säkkikukaksi ja kukkarohainäksi (Luontoportti 2009).

5.5.14

Vanhan kirkon vieripellot (kohde 52)

Kohdetyypit

Pelto, haka, niitty, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pellon keskellä oleva metsäsaareke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Keskustan pohjoispuolella Siikajoen itärannalla oleva pelto ja siihen liittyvä jokiranta (kuva 12) olivat lammaslaitumena vielä viitisen vuotta sitten. Peltokasvillisuus on korkeaa ja seassa on runsaasti ravinteisuudesta kielivää lajistoa, kuten nokkosta. Kesällä 2007 pelto niitettiin heinäkuun alussa. Jokitörmällä kasvaa hakamaista koivikkoa sekä heiniä ja kukkivia ruohoja, kuten aitovirnaa, mataroita ja metsäkurjenpolvea. Pellon lounaiskulmassa kasvaa mäntyjä ja tienvarressa ladon ympärillä haavikkoa. Sandelsintien toisella puolen olevaan rinnepeltoon liittyy monimuotoista aiemman laiduntamisen muokkaamaa reunavyöhykettä ja pellon keskellä oleva ryteikköinen metsäsaareke.

Hoitoehdotukset

Peltoihin liittyvien niittymäisten reunavyöhykkeiden vuoksi molempien alueiden ensisijainen

hoitomuoto on laidunnus. Laidunnus on suositeltavaa myös siksi, että kohteet sijaitsevat kauniilla paikalla keskustan tuntumassa. Pellon keskellä olevassa saarekkeessa on lisäksi raivaustarvetta. Vaihtoehtoisesti peltoaluetta voidaan hoitaa koneellisesti niittämällä ja reunavyöhykkeitä pelkätään raivaamalla.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.6

Männistö–Porkanranta

5.6.1

Ganander-talo (kohde 53)

Kohdetyypit

Niitty, uhanalaisen lajin kasvupaikka

Alueen kuvaus

Rantsilan keskustan etelälaidalla Ganandertalon pihassa (kuva 18) seisoo tuulimylly, joka on siirretty paikalle kymmenisen vuotta sitten. Tuulimyllyn ympärillä on pieni niitty, jonka kasvillisuutta ei tiettävästi ole kylvetty. Alue oli heinäkuun alussa kesällä 2007 juuri niitetty, joten kasvilajistoa ei tutkittu tarkasti. Niityllä havaittiin kuitenkin alueellisesti uhanalaista ketoneilikkaa, jonka kukinta oli alkamassa. Rantsilanraitin varressa Ganander-talon ja museon välisellä tieosuudella esiintyi runsaasti myös toista alueellisesti uhanalaista kasvia, pulskaneilikkaa. Laji on tavattu paikalla aiemminkin, mutta nyt sen runsaus johtui ilmeisesti pienaralueelle hiljattain kaivetusta siirtoviemäristä, jonka kaivutyöt paljastivat sopivaa avointa kasvuympäristöä ja maaperään varastoituneet siemenet pääsivät itämään.

Hoitoehdotukset

Niittotähteiden poiskorjaaminen on eduksi matalalle kukkivalle niittykasvillisuudelle, koska tähteiden mukana alueelta poistuu ravinteita. Harvointi paljastaa siemenille itämisalustaa. Niitossa kannattaa huomioida ketoneilikan kukinta ja siementen kypsyminen. Ei toivottuja lajeja, kuten nokkosta voidaan vähentää niittämällä ne jo ennen siementämistä tai tehostetusti useamman kerran kesässä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito (huomioitava erityistukilohkon minimipinta-alavaatimus 0,05 hehtaaria)

5.6.2

Nelostien pellot (kohteet 54 ja 55)

Kohdetyypit

Pelto, entinen pelto, pellon keskellä oleva metsäsaareke, puukuja

Alueen kuvaus

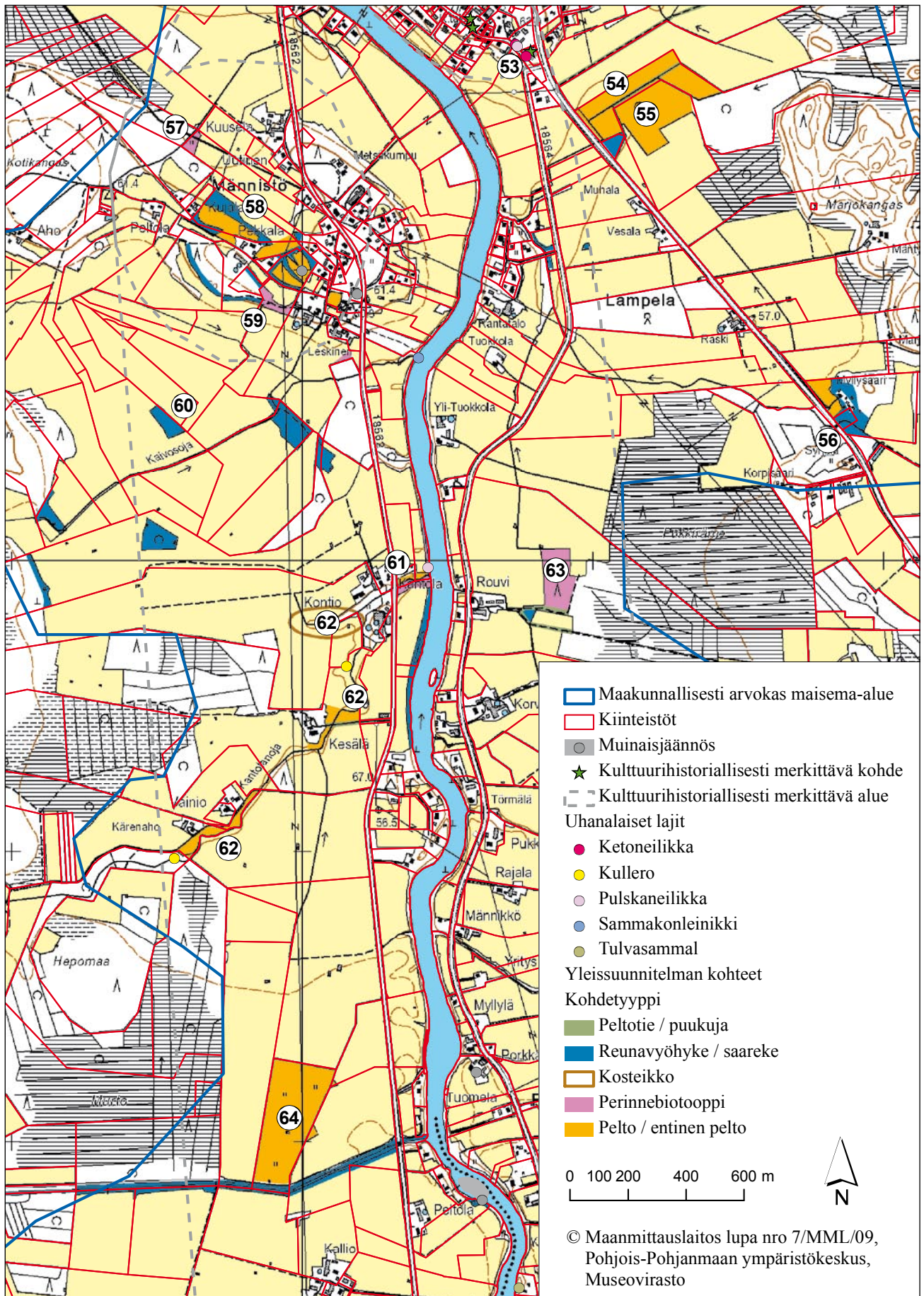
Nelostien varressa olevaa peltoaluetta (kuva 18, kohde 54) on hoidettu viimeisten viiden vuoden ajan maisemapeltona. Pelto on niitetty vuosittain heinä–elokuun vaihteessa ja heinä korjattu. Hoitokohteeseen liittyy myös pellon reunalla kasvava puukujanne, jota on ylläpidetty raivaamalla. Maisemapeltoon rajautuu entinen pelto (kohde 55), missä on laiduntanut lampaista viimeksi kymmenisen vuotta sitten. Yhdessä kulmauksessa kasvaa ilmeisesti istutettua nuorta puustoa ja pensaikkoa, mutta suurin osa alueesta on avointa ja näköyhteys Nelostielle on säilynyt. Nelostiehen rajautuva pienempi kolmionmuotoinen vanha peltopala muistuttaa ensisilmäyksellä metsäsaarekettä. Puuston kätköissä entisten peltosarkojen keskiosissa on kuitenkin avointa heinikkoa.

Hoitoehdotukset

Kohteella 54 aloitetun niiton jatkuminen on tärkeää, koska pelto sijaitsee keskeisellä paikalla Nelostien varressa. Pitkällä tähtäimellä myös luonnon monimuotoisuus lisääntyy, kun peltokasvillisuus muuttuu niittymäiseksi. Entisen lammaslaitumen (kohde 55) hoitomuodoksi esitetään laidunnusta. Puustoisille ja pensoittuneille osille tehdään kunnostusraivaus ennen hoidon aloittamista ja raivaustähteet korjataan pois maastosta. Tienvarren kolmiomaisessa saarekkeessa on mahdollista aikaansaada hakamainen vaikutelma harventamalla ojalinjoille kasvanutta puustoa vaihteleviksi ryhmiiksi. Myös tämä kohde soveltuu laitumeksi. Luonnon monimuotoisuutta edistävä laidunnus toteutetaan pienellä eläinmäärällä ilman laitumelle tuotavaa lisärehua.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Kuva 18. Kohteet 53–64.

Myllysaari (kohde 56)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, niitty, metsälaidun, pelto

Alueen kuvaus

Kohteeseen kuuluvat Myllysaaren tilan pihapiiri ja Nelostien varressa olevat vanhat avo-ojaiset pelot (kuva 18). Tilaa ympäröivä kangas oli lehmien, vasikoiden, hevosten ja lampaiden laidunmaana 1970-luvulle asti. 1990-luvulla reuna-alueilla laidunsi pässi. Alueella kasvaa sekapuustoa. Pihapiirin liepeillä on puoliavointa reunavyöhykettä, vanhoja maisemapuita ja niittyä. Vanhan laidunnuksen merkit ovat jo ehtineet hävitä kankaan keskiosista.

Hoitoehdotukset

Peltoja on hoidettu viime vuosina niittämällä ja paalaamalla heinä. Tavoitteena on pitää viljelymaisema avoimena ja säilyttää näkymä tieltä vanhan maatilan pihapiiriin. Reunavyöhykkeitä kehitetään raivaamalla puustoa ja pensaikkoo vaihtelevan aukkoiseksi ja osa alueesta niitetään käsin.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen. Metsän reunavyöhykettä voidaan hyväksyä erityistukisopimukseen korkeintaan 20 metrin leveydeltä.

Kuuselan niitty (kohde 57)

Kohdetyypit

Niitty

Alueen kuvaus

Männistöntien varressa oleviin peltoihin liittyy pieni niittykulmaus (kuva 18). Kivinen ja mättäinen alue on ollut viimeisten 20–30 vuoden ajan osana lypsykarjan laitumia. Tätä ennen alue oli peltokäytössä. Karja ei ole laiduntanut kaukana tilakeskuksesta sijaitsevalla laitumen kolkalla kovin voimakkaasti ja alueelle on noussut pajukkoa ja puuntaimia. Rehevöitymisestä kielivää kasvilajistoa on jonkin verran. Tien varressa niityllä kasvaa suuri koivu ja lähempänä metsänreunaa iso kuusi.

Hoitoehdotukset

Laidunpaineen säätelyä varten niitty tulisi ensisijaisesti erottaa ympäröivistä pelloista omaksi laidunlohkokseen esimerkiksi nuorkarjalle. Puun taimia

voidaan tarvittaessa raivata, ellei karjan laidunnus riitä pitämään niittyä avoimena.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

Pekkala (kohde 58)

Kohdetyypit

Metsälaidun, niitty, pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Pekkanen nurmilaidunten laiteilla on runsaasti pellon ulkopuolisia laidunnettuja reunavyöhykkeitä (kuva 18). Karjamäärä on alueen kokoon nähden pieni, joten pellot ovat tällä hetkellä alilaidunnettuja. Lypsylehmät ovat yöt navetassa ja laiduntavat alueella päiväsaikaan. Leveimmällä kuusivaltaisella metsäkaistaleella on runsaasti lahopuustoa sekä pystyssä että maahan kaatuneena. Ravinteiden kulkeutuminen pelloilta näkyy nokkosen runsautena. Vuonna 2006 uudistettujen peltokasvillisuus on yksipuolista, mutta aitalinjoilla on hyvää matalakasvuista kivikkoista niittyä.

Hoitoehdotukset

Laidunnus soveltuu parhaiten reunavyöhykkeiden hoitoon. Reuna-alueet ovat pirstaloituneet ja niiden aitaaminen erillisiksi laidunlohkoiksi on hankalaa. Parhaiten hoidon toteuttaminen onnistuisi liittämällä ympäröivät pellot kokonaan tai osittain hoitokohteeseen. Tällöin erityistukipeltoja ei jatkossa uudistettaisi eikä lannoitettaisi, vaan ne muuttuisivat laidunnuksen myötä niittymäisiksi. Ensisijaisia laiduneläimiä ovat nuoret naudat, jotka pärjäävät laitumella ilman lisärehua ympärivuorokautisesti. Laidunnus voidaan toteuttaa myös lypsylehmillä, mutta silloin hoidossa ei päästä niin hyviin tuloksiin navetasta kantautuvan ravinnelisan vuoksi.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

Porkka (kohde 59)

Kohdetyypit

Niitty, haka, metsälaidun, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, kivikasa, kiviaita

Alueen kuvaus

Männistöllä Porkkan tilan (kuva 18) liepeillä olevia kankaan reunoja on laidunnettu vuosikymmenet

peltolaidunten yhteydessä. Mäntyvaltainen puusto on paikoin hakamaista ja aluskasvillisuus heinäistä. Tällä hetkellä kuivahkon kankaan laidunpaine on herkän maaperän ja aluskasvillisuuden kannalta liian suuri. Reunavyöhykkeet sijoittuvat osittain naapuritilan maille, missä pidettiin karjaa 1990-luvulla noin kymmenen vuoden ajan. Kankaalla on runsaasti katajia ja sammaleisia suuria kiviä.

Peltojen keskelle on säästynyt pellonraivaukselta kolmionmuotoinen pieni kivikkoinen niitty, jonka kasvilajistoon kuuluvat muun muassa päivänkakkara ja nurmitatar. Niitty on mukana ympäröivissä peltolaitumissa. Kesällä 2007 niityllä oli rankakasa ja olkipaalin jäänteet. Läheisellä pellolla sähköpylvään juurella olevaa kivikasaa on käytetty säännöllisesti polttopaikkana. Muista lähiympäristön monimuotoisuuskohteista mainitakoon pihapiirin komea kiviaita.

Hoitoehdotukset

Niitty sopii ensisijaisesti nuorkarjan laidunlohkoksi aidattuna erikseen peltolaitumista. Hakaa ja siihen liittyviä reunavyöhykkeitä voidaan niinikään laiduntaa omana kokonaisuutenaan. Koska alueet ovat pieniä, ei rehua riitä koko kesäksi, vaan laidunnus kannattaa toteuttaa osana tilan laidunkiertoa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Koko alueelle luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, hakamaalle ja niitylle vaihtoehtoisesti perinnebiotoopin hoito. Metsän reunavyöhykettä voidaan hyväksyä erityistukisopimukseen korkeintaan 20 metrin leveydeltä.

5.6.7

Kaivosojan saarekkeet ja reunavyöhykkeet (kohde 60)

Kohdetyypit

Pellon keskellä oleva metsäsaareke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, haka, niitty

Alueen kuvaus

Keskellä Kaivosojan halkomaa laajaa peltoaukeaa (kuva 18) on useita metsäsaarekkeita, jotka ovat aikoinaan olleet karjan laidunmaina. Kaivosojan pohjoispuolella olevassa Pekalan saarekkeessa on laiduntanut hiehoja viimeksi 10–20 vuotta sitten. Alue on avointa mättäistä kivikkoista niittyä, jonka reunalla on muutama suurempi mänty. Luonnon monimuotoisuuden kannalta saarekkeen arvoa vähentävät hiljattain kaivettu syvä ympäröisyö ja oja-aidan läjitys. Kohde on kuitenkin otettu mukaan yleissuunnitelmaan, koska se liittyy ympäröivän

peltoalueen muihin saarekkeisiin ja vanha laidunnusjälki on edelleen selvästi nähtävissä.

Sähkölinjan alla oleva havupuuvaltainen Porkan saareke oli hieholaitumena 25 vuotta sitten. Laidunnuksen merkkejä ei enää juuri näy, eikä kohteella ole perinnebiotooppiarvoja. Alue on myös osittain rehevöitynyt sinne tuotujen paalien vuoksi. Etenkin saarekkeen etelä- ja länsilaidalla on kuitenkin luonnon monimuotoisuuden kannalta kehityskelpoisia reunavyöhykkeitä.

Lähinnä Jylhänrannantietä oleva Kantolan haka-saareke oli 1990-luvulle asti mullien suojapaikkana peltolaitumen yhteydessä. Ympäröivän viljelysalueen ilme on nykyään muuttunut, koska saarekkeen molemmilla puolilla on metsitettyjä peltoja. Sekapuustoisien haan länsireunalla on kiviaita.

Kaivosojan eteläpuolinen Kantolan lehtipuuhaka on vanhaa hevos- ja lehmälaidunta. Viimeksi saarekkeessa on käytetty lampaita kymmenisen vuotta sitten. Ladon ympäristössä on sankkoja maitohorsmakasvustoja merkinä rehevöitymisestä. Haassa on tiheydeltään vaihtelevaa puustoa ja puuryhmiä sekä avoimia niittyaukioita. Kohteella on myös perinnebiotooppiarvoja.

Satomaan alueella oli 50 vuotta sitten noin neljän hehtaarin laajuinen lammashaka. Laidunnuksen päättymisestä on kulunut niin pitkä aika, että laidunnuksen jäljet ovat hävinneet metsästä. Soistuneen kankaan itäreunalla ladon ympäristössä on kuitenkin mahdollinen reunavyöhykkeen hoitokohde. Myös viereisen Tuohisaaren kaakkoiskärjessä on mahdollinen reunavyöhykkeen hoitokohde.

Hoitoehdotukset

Laidunnus soveltuu kaikkien Kaivosojan ympäristössä olevien saarekkeiden ja reunavyöhykkeiden hoitotavaksi. Esimerkiksi kiertävä lammaskatras ehtisi hoitaa useampaa kohdetta kesän aikana. Tämä edellyttää kuitenkin alueiden aitaamista ja eläinten siirtelyä lohkojen välillä rehun riittävyden mukaan. Maisemallisesti syrjässä sijaitsevien kohteiden hoito muulla tavoin kuin laiduntamalla ei ole perusteltua.

Mahdollinen erityistukimuoto

Kaikille kohteille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuessa tukilohkoksi hyväksyttävän metsäsaarekkeen enimmäiskoko on yksi hehtaari. Metsän reunavyöhykettä voidaan hyväksyä erityistukisopimukseen korkeintaan 20 metrin leveydeltä.

Kantolanojan suu (kohde 61)

Kohdetyypit

Joenrantaniitty, entinen pelto, haka, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Kantolan tilalla laidunnettiin lampaita Kantolanojan pohjoisrannalla ja Siikajoen törmällä (kuva 18) kymmenisen vuotta vuoteen 2000 asti. Tätä ennen jokiranta oli kymmeniä vuosia lehmälaitumena ja niittoniittynä. Laidunnuksen päätyttyä törmäniitty on kulotettu vuosittain säiden salliessa. Kulotuksen myötä ranta on pysynyt puuttomana ja pensaattomana. Niittykasvillisuus on edustavaa ja kukkivia ruohoja, kuten ahopukinjuurta, päivänkakkaraa, nurmitatarta ja ruusuruohoa, on runsaasti. Kesällä 2007 ojansuulta alavirtaan törmän alaosa löytyi myös alueellisesti uhanalaista pulskaneilikkaa. Törmä on sortuma-altis ja etenkin peltoalueen keskeltä jokeen laskevan ojan suulla on haitallista eroosiota. Aikoinaan jokirannassa kasvoi runsaasti kulleroa, mutta laji hävisi paikalta säännöstelyn alettua.

Kantolanojan varressa on entistä peltoa, jota viljeltiin viimeksi noin 20 vuotta sitten. Osa pellostä kuuluu pihapiirin ruohonleikkurinurmeen ja osa sulautuu ojanvarren luonnonniittyn. Ojanotko on helposti tulvivaa aluetta. Kantolanojan eteläreuna oli 1970-luvun puoliväliin asti hieholaitumena. Vanhalla laidunalueella lehtipuusto on vastikään harvennettu hakamaiseksi. Kantolanojan suulta ylävirtaan Siikajokirannassa kasvaa tiheämpää lehtipuustoa ja pensaikkoa ja etelämpänä jokirannassa laidunsi kesällä 2007 nautakarjaa peltolaidunten yhteydessä.

Hoitoehdotukset

Laidunnus soveltuisi parhaiten entisten laidunalueiden hoitotavaksi sekä Kantolanojan ympäristössä että Siikajokirannassa. Sortuma-alttiuden vuoksi eläinmäärän tulee olla pieni ja laiduntajiksi soveltuvat ainoastaan kevyet eläimet, kuten lampaat tai nuorkarja. Ellei laidunnusta pystytä järjestämään, kulotuskin näyttää hyvin ylläpitävän kasvilajiston monimuotoisuutta Siikajoen törmäniityllä. Kulotusta voidaan käyttää myös ennen laidunkauden alkua syömättä jääneen kuloheinän poistamiseen. Puustoista Siikajokirantaa voidaan hoitaa pelkäänsään raivaamalla vaihtelevasti näkymäaukkoja.

Hoitotoimissa tulee huomioida vesistönsuojelunäkökohdat ja hoidon vaikutusta esimerkiksi maaperän kulumiseen tulee seurata. Kohteelle olisi eduksi, jos puuttomaan jokirantaan rajautuvalle pellolle perustettaisiin suojavyöhyke tai niittymä-

senä hoidettava luonnon monimuotoisuuskaista kapeaa luonnonniittyä leventämään. Luonnon monimuotoisuuskaistaa ei jatkossa uudistettaisi tai lannoitettaisi, vaan se niitettäisiin vuosittain ja heinä korjattaisiin pois. Kaista voidaan myös liittää mahdolliseen laidunalueeseen.

Mahdollinen erityistukimuoto

Koko alueelle luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, vanhoille luonnonlaitumille vaihtoehtoisesti myös perinnebiotoopin hoito

Kantolanojan pellot (kohde 62)

Kohdetyypit

Pelto, entinen pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, puukuja, kosteikko

Alueen kuvaus

Peltoalueiden halki mutkittelevan Kantolanojan (kuva 18) varressa on useita pieniä peltokuvioita, joista osa on viljelyssä. Kesälän pellot ovat olleet viljelemättä yli kymmenen vuotta ja kasvusto on niitetty alas silloin tällöin. Tilan pihaan johtaa puukuja. Kantolanojan varressa ja pelto-ojissa esiintyy alueellisesti uhanalaista kulleroa.

Hoitoehdotukset

Hankalasti viljeltäviä pieniä peltokuvioita voidaan hoitaa niittämällä ne vuosittain ja korjaamalla niitotähteet pois. Pitkällä tähtäimellä tavoitteena on niittymäisen kasvillisuuden kehittyminen ojanvarren kapean luonnonniityn levennykseksi. Ojanvarsipensaikkoa kannattaa raivata säännöllisesti avoimen peltomaiseman säilyttämiseksi. Joitakin puu- tai pensasryhmiä voidaan jättää kasvamaan maisemallisesti sopiviin paikkoihin. Peltoalueelta Kantolanojaan laskevan kanavan varressa on mahdollinen monivaikutteisen kosteikon perustamispaikka Kontion tilan kohdalla. Kosteikon perustamiseen voidaan liittää myös uoman luonnontilan parantamista.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, elleivät viljelemättömälle pellolle mahdollisesti asetetut rajoitukset ole esteenä, ei-tuotannollisten investointien tuki monivaikutteisen kosteikon perustamiseen ja erityistuki monivaikutteisen kosteikon hoitoon

5.6.10

Rouvi (kohde 63)

Kohdetyypit

Pellon reunavyöhyke, haka, metsälaidun, peltotie, maisemapuu

Alueen kuvaus

Siikajoen itäpuolella Rouvin tilan vanhassa haassa (kuva 18) on laiduntanut viimeksi noin 20 vuotta sitten lehmä ja sitä ennen lampaita. Entinen laidunalue on umpeutumassa ja paikoin lehtipuiden taimia kasvaa tiuhassa. Puusto on pääasiassa mäntyä ja seassa kasvaa lisäksi pihlajaa, koivua ja kuusta. Metsikön keskiosissa on säilynyt puoliavointa hakamaista heinäistä aluetta, muualla aluskasvillisuus on varpuvaltaista. Metsänreunassa ja peltoalueen keskellä on niittypohjaisia peltoteitä ja maisemapuu.

Hoitoehdotukset

Metsälaitumen käyttöönotto edellyttää kunnostusraivausta. Laidunnus tulee toteuttaa ilman lisärehua ja erillään ympäröivistä pelloista. Peltoteiden ja piennarten hoitotavaksi soveltuu koneellinen niitto ja niittotähteiden pois korjaaminen. Ojapensaikkaa kannattaa raivata maiseman säilyttämiseksi avoimena ja komean yksittäispuun esille saamiseksi.

Mahdollinen erityistukimuoto

Metsälaitumelle perinnebiotoopin hoito, peltoteille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.6.11

Kurunnevantie (kohde 64)

Kohdetyypit

Pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, pelto

Alueen kuvaus

Kurunnevantien varressa on avoimia ja puustoisia pellon reunavyöhykkeitä molemmin puolin viivasuoraa kuivatuskanavaa, joka laskee Kurunnevan entiseltä turvetuotantoalueelta Siikajokeen (kuva 18). Kurunnevalle on turvetuotannon loputtua perustettu lintuvesi ja rakennettu retkeilyä tukevaa palveluvarustusta. Osa kanavaan rajoittuvista pelloista on laidunkäytössä ja jyrkät ojaluiskat ovat kuluneet karjan tallauksesta. Kohteeseen kuuluu lisäksi melko laaja käytöstä poistunut peltoalue tien pohjoispuolella. Peltosarat ovat korkeakasvuisia, mutta vielä avoimia, ja pensaikkoa on lähinnä ojalinjoilla.

Hoitoehdotukset

Kanavan varressa olevia reunavyöhykkeitä voidaan hoitaa esimerkiksi laiduntamalla. Tien varressa laiduntavat eläimet ovat suositeltavia myös Kurunnevalle suuntautuvan retkeilyn vuoksi. Laidunlohko tulee erottaa aidalla ympäröivistä nurmilaitumista ja eläinmäärän tulee olla niin pieni, ettei laidunnus aiheuta haitallista kulumista. Pelloista voidaan lisäksi lohkaista muutaman metrin levyiset monimuotoisuuskaistat kanavan vartta leventämään, jolloin laidunnus on helpompi järjestää. Laiduntajaksi soveltuu esimerkiksi nuorkarja. Jyrkkiä luiskia voidaan paikoin muotoilla loivemmiksi ja lisätä samalla uoman mutkittelua. Puustoiset reunavyöhykkeet harvennetaan vaihtelevan aukkoiseksi. Tavoitteena on monipuolistaa maisemaa parantamalla näkymää Kurunnevantieltä peltoalueelle. Hoitotoimet tukevat myös vesiensuojelua ja luonnon monimuotoisuus lisääntyy kasvillisuuden muuttuessa ajan mittaan niittymäiseksi.

Käytöstä poistuneet pelot sijaitsevat laajan viljelyaukean keskellä, joten niiden avoimena pysyminen on maiseman kannalta tärkeää. Ellei peltoja kunnosteta uudelleen aktiiviviljelyyn, varteenotettava vaihtoehto on hoitaa niitä erityistukipeltoina laiduntamalla tai niittämällä koneellisesti ja korjaamalla niittoheinä pois. Peruskunnostustoimena ojapensaikka raivataan suurimmalta osin, mutta joitakin pensasryhmiä voidaan säästää maiseman kiintopisteiksi. Mikäli hoitomuodoksi valitaan laidunnus, kannattaa alueella ennen hoidon aloittamista tehdä kunnostusniitto ja poistaa kuollut kasvimassa. Maisemalaidunnuksessa eläinmäärä mitoitetaan alueen rehuntuoton mukaan, eikä eläimille anneta lisärehua laitumelle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.6.12

Pesämaa (kohde 65)

Kohdetyypit

Niitty, metsälaidun, kiviaita, entinen pelto, mahdollisesti muinaisjäännös

Alueen kuvaus

Kohde (kuva 19) sijaitsee suunnittelun alueen ulkopuolella, mutta se otettiin mukaan esimerkkinä vanhasta asuinpaikasta, jonka ympäristössä on nähtävissä merkkejä vanhasta maatalouskäytöstä. Mäntykankaan reunalla on nähtävissä erilaisia kivirakenteita: kaivo, maan sisään kaivettuja huoneita ja kiviaitaa. Alueella on ilmeisesti joskus lai-

dunnettu. Aluskasvillisuus on heinäistä ja lajistosta löytyvät mm. nurmitatar ja ruusu-roho.

Osa alueesta on nykyään pidetty avoimena niittämällä ja raivaamalla ja hirvet ovat syöneet lehtipuiden taimia. Vadelma on paikoin vallannut alaa. Paikan asutus- ja käyttöhistoriasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta se sijoittunee ikänsä puolesta muinaisjäännöksen ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaan kohteen rajamaille. Aluetta ei myöskään pystytty rajaamaan tarkasti yleissuunnitelmaportalle.

Hoitoehdotukset

Alueen ensisijainen hoitomuoto on laidunnus, joskin kohteen syrjäinen sijainti asettaa omat rajoitteensa hoidon järjestämiselle. Toissijaisena vaihtoehtona ovat taimien raivaus sekä niitto, joka osalla alueesta onnistuu koneellisesti. Raivausten tarkoituksena on estää alueen umpeutuminen ja estää puiden juuristoa rikkomasta kivirakenteita. Raivaus- ja niittotähteet tulee korjata pois alueelta. Mahdollisen muinaisjäännösalueen hoitoa suunniteltaessa on oltava yhteydessä Museovirastoon.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen maatalouskäytön päättymisestä on kulunut yli 20 vuotta. Aikarajoitus ei koske vanhaan asutukseen liittyviä kiinteitä muinaisjäännöksiä.

5.7

Kerälä-Hyttikoski

5.7.1

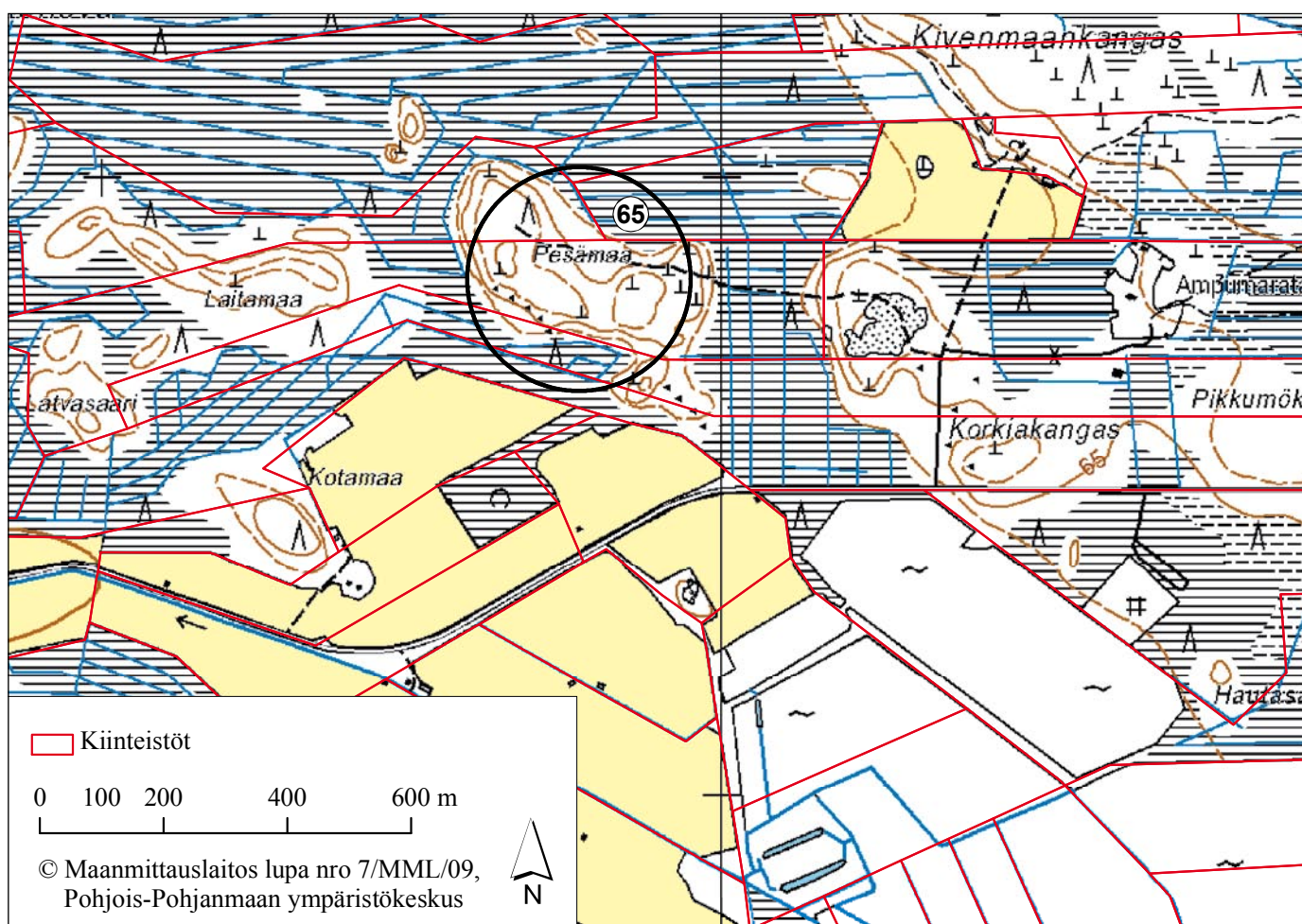
Leuvanoja (kohde 66)

Kohdetyytit

Pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, peltotie

Alueen kuvaus

Peltojen halki mutkitteleva Leuvanojan (kuva 20) varsilla kasvaa vaihtelevaa lehtipuustoa, jota on

Kuva 19. Kohde 65.

paikoin harvennettu. Alueelle on myös raivattu laajalti uusia peltöjä, jotka eivät näy yleissuunnitelman karttapohjassa. Ylävän tilan kohdalla on ennen ollut silta, joka on romahtanut. Molemmiin puolin ojaa on niitty pohjaista peltotietä, jonka lajistoon kuuluvat mm. nurmitatar, kissankello ja ketosilmäruoho. Ojan takana oleva vähemmän käytetty peltotielle on noussut pajun vesoja. Leuvanojan törmällä on kiinteä muinaisjäännös, kivikautinen löytöpaikka.

Hoitoehdotukset

Vesiuoman varressa tehtävillä säännöllisillä rai-
vauksilla on mahdollista avata näkymiä Jylhän-
rannantieltä kauas Leuvanojan takana jatkuville
pelloille. Laidunnus näin kaukana tilakeskuksista
ei tule kyseeseen, koska alueella on usein nähty
karhuja ja susia. Peltotien niittykasvillisuutta voi-
daan ylläpitää niittämällä vuosittain ja korjaamalla
niittotähteet pois.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edis-
täminen

5.7.2

Tervola (kohde 67)

Kohdetyypit

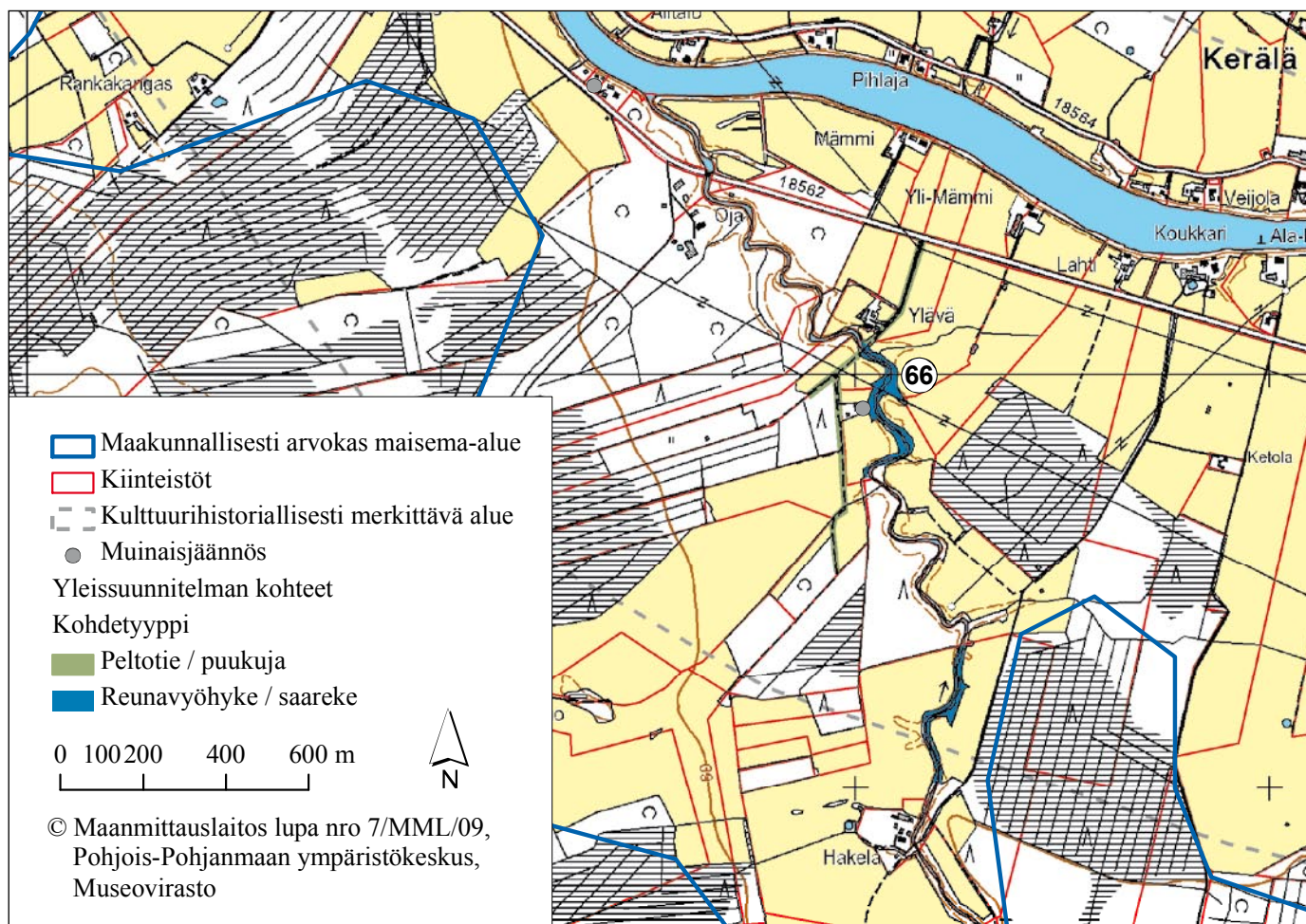
Haka, joenrantaniitty, pellon ja vesistön välinen
reunavyöhyke

Alueen kuvaus

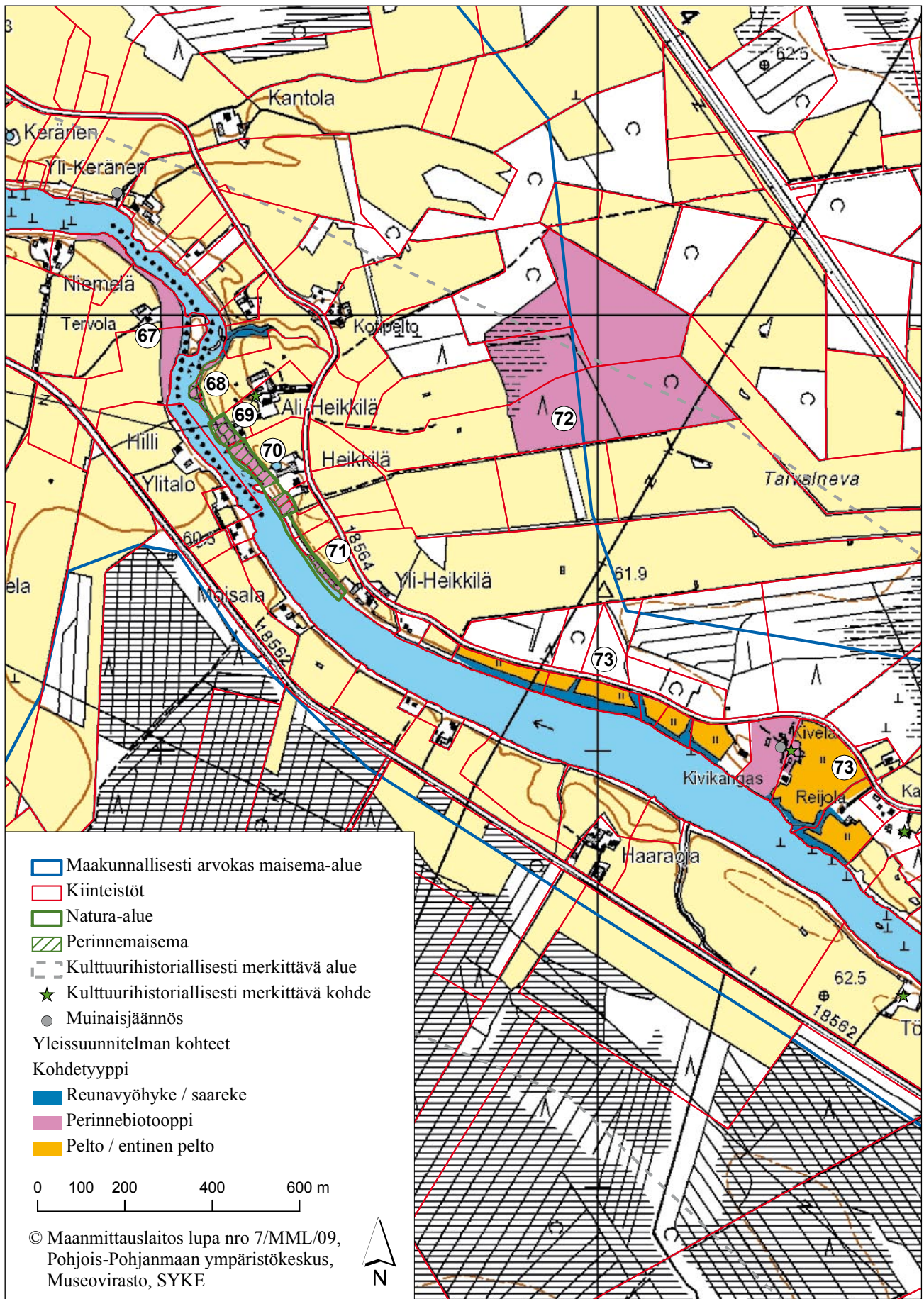
Tervolan tilan kohdalla Siikajoen ahteella (kuva 21)
laidunsi vielä 1970-luvulla lehmiä ja hevonen. Ranta
oli aikoinaan leppävaltaista aluetta, mutta suuren
tulvan vietyä puuston kolmisenkymmentä vuotta
sitten rantaan on kasvanut pääasiassa haapaa ja
tuomea. Hakamaisen aukkoisen puuston alla on
rehevää niittykasvillisuutta. Heikkilän arvokkaiksi
inventoidut perinnemaisemat ovat kosken vas-
tarannalla (Vainio & Kekäläinen 1997). Myös joen
keskellä olevassa saarella pidettiin lampaista 40–50
vuotta sitten.

Hoitoehdotukset

Laidunnus soveltuisi hyvin jokirannan hoidoksi. Pe-
rinnebiotooppi tulee erottaa pelloista omaksi laidun-

Kuva 20. Kohde 66.

Kuva 21. Kohteet 67–73.

lohkokseen. Tervolan kohdalla pellon ulkopuolinen osa onkin melko leveä. Nykyinen puusto on tiheydeltään vaihtelevaa ja harvennustarve vähäinen.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.7.3

Ala-Heikkilän rantalaidun (kohde 68)

Kohdetyypit

Niitty, tulvaniitty

Alueen kuvaus

Ala-Heikkilän rantalaidun (kuvat 21 ja 22) luokiteltiin 1990-luvun perinnemaisemainventoinnissa paikallisesti arvokkaaksi (P+) perinnemaisemaksi, joka on ollut laidunkäytössä ainakin 1800-luvun lopulta lähtien (Vainio & Kekäläinen 1997). Niitty on aidattu lypsylehmien peltolaitumen yhteyteen. Laidunnustavasta huolimatta perinnebiotooppikasvillisuus on säilynyt hyvin.

Hoitoehdotukset

Laidunnuksen jatkuminen kohteella on tärkeää. Nykyisellään lypsylehmälaidunnus näyttää soveltuvan

hyvin kohteen hoitotavaksi. Ensisijaisesti perinnebiotooppi tulisi kuitenkin erottaa peltolaitumista omaksi laidunlohkokseen. Jokirannassa on paikoin tarvetta laidunnusta täydentävälle raivaukselle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.7.4

Ali-Heikkilän joenrantaniitty (kohde 69)

Kohdetyypit

Niitty

Alueen kuvaus

Pieni Ali-Heikkilän tilan rannassa oleva niitty (kuva 21) luokiteltiin 1990-luvun perinnemaisemainventoinnissa maakunnallisesti arvokkaaksi (M) perinnemaisemaksi, jota on niitetty vuosittain ainakin 1920-luvulta asti (Vainio & Kekäläinen 1997). Niitty kuuluu myös Heikkilän laidunten Natura-alueeseen. Huvilan edustalla oleva tasainen alue niitetään vuosittain koneellisesti ja niittotähteet korjataan pois. Niityn reuna-alueet, joita ei pystytä hoitamaan koneellisesti, ovat umpeutumassa, ja jokirannan lehtipuureunus sulkee yhteyden joelle.

Kuva 22. Ala-Heikkilän laidunnettu perinnemaisema.

Hoitoehdotukset

Säännöllisen niiton jatkuminen on ensiarvoisen tärkeää, koska kohde on yksi Pohjois-Pohjanmaan harvoista perinteisesti hoidetuista niittoniityistä. Reuna-alueilla koneellista niittoa voidaan täydentää mahdollisuuksien mukaan käsimenetelmillä. Rantapuuston raivaus ja harvennus olisi eduksi perinnemaisemalle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito, mahdollisuus pienialaisen arvokkaan kohteen korotettuun tukeen

5.7.5

Heikkilän laitumet ja niitty (kohde 70)

Kohdetyypit

Niitty, tulvaniitty

Alueen kuvaus

1990-luvun perinnemaisemainventoinnissa maakunnallisesti arvokkaaksi (M-) inventoituun perinnemaisemakohteeseen (Vainio & Kekäläinen 1997) kuuluu kaksi laidunlohkoa, jotka sisältyvät myös Heikkilän

laidunten Natura-alueeseen (kuva 21). Laidunnus on jatkunut kohteella vähintään 1960-luvulta ja mahdollisesti jopa 1800-luvun loppupuolelta asti. Suurempi lohko on yhteydessä yläpuoliseen peltoalueeseen ja sillä laiduntaa lypsylehmiä. Suuren laidunpaineen vuoksi ylätörmä on kulunut ja nokkosta on paikoin merkinä rehevöitymisestä. Alempana niityllä aluskasvillisuus on matalaksi syötyä ja vanhat puut sekä maahan kaatuneet rungot luovat alueelle perinnemaisemallista (kuva 23). Laidun on jouduttu eläinten karkaamisten vuoksi aitaamaan myös rannan puolelta. Vesirajan tuntumaan on kasvanut nuorta lehtipuustoa, joka sulkee näkymän joelle.

Pienempi lohko on osa nuorten sonnien laidunta, johon liittyy myös yläpuolinen pelto ja viinimarjapensaita. Eläimet saavat lisärehua laitumelle ja kasvillisuus on rehevöitynyt. Jyrkällä jokitörmällä on korkea kulottunutta heinikkoa. Osa törmästä on jouduttu kiveämään sortumisvaaran vuoksi, eikä laidun enää jatku saumattomasti Yli-Heikkilän puolelle.

Hoitoehdotukset

Perinnebiotooppilohkot tulisi erottaa nurmilaitumista omiksi lohkoikseen ja mitoittaa laidunpai-

Kuva 23. Heikkilän laidunten Natura-alue koostuu kolmesta vierekkäisestä perinnemaisemakohteesta. Kohteet on liitetty Natura 2000 -verkostoon pitkään jatkuneen laidun- ja niittokäytön sekä alueella esiintyvien harvinaisten niittytyyppien perusteella. Kuvassa on näkymä Heikkilän lehmälaitumelta Siikajoelle.

ne vastaamaan alueen tuottoa. Eläimille ei anneta lisärehua perinnebiotooppilohkoille, vaan rehun loppuessa ne siirretään välillä toiselle lohkolle. Nuorkarja soveltuu parhaiten perinnebiotooppien laiduntajaksi. Laidunnus voidaan toteuttaa laidunkierrolla yhdessä muiden lähialueen pienialaisten niittylohkojen kanssa. Rantapuustoa kevyesti harventamalla saadaan avuttua näkymiä joelle. Puuston käsittelyssä tulee huomioida rannan sortumisvaara.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.7.6

Yli-Heikkilän laidun (kohde 71)

Kohdetyypit

Niitty, tulvaniitty

Alueen kuvaus

Yli-Heikkilän laidun (kuva 21) luokiteltiin paikallisesti arvokkaaksi (P) perinnemaisemaksi 1990-luvun perinnemaisemainventoinnissa. Aikoinaan niittokäytössä ollut aluetta on laidunnettu 1950-luvulta lähtien. (Vainio & Kekäläinen 1997.) Tämä Heikkilän laidunten Natura-alueen itäisin osa ei enää liity saumattomasti naapurialueeseen, koska osa jokitormastä on jouduttu kiveämään sortumisvaaran takia. Luonnonniitty on osa lypsylehmien peltolaidunta ja rehevöittävän laidunnustavan vuoksi perinnebiotoopin ominaispiirteet ovat katoamassa. Tiheä rantapuusto ja pensaikko sulkevat yhteyden joelle.

Hoitoehdotukset

Perinnebiotooppi tulisi erottaa nurmilaitumesta omaksi lohkokseen esimerkiksi nuorkarjalle. Laidunnus voidaan toteuttaa laidunkierrolla yhdessä muiden lähialueen pienialaisten niittylohkojen kanssa. Rannassa on puuston harvennustarvetta. Puuston käsittelyssä on kuitenkin huomioitava sortumisvaara.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.7.7

Ali-Heikkilän haka (kohde 72)

Kohdetyypit

Haka

Alueen kuvaus

Jylhänrannantien ja Nelostien välissä (kuva 21) on laaja hakamainen alue, joka ehti olla lehmien ja

hevosten laitumena vuosikymmeniä, jopa satoja vuosia, ennen kuin laidunnus loppui 1970-luvulla. Alue on alkanut luontaisesti metsittyä, mutta säännöllisten raivausten ja harvennuksen ansiosta alue on säilynyt puoliavoimena. Puusto on pääasiassa mäntyä ja koivua. Aluskasvillisuus on heinäistä ja katajapensaita on runsaasti. Laidun oli aikoinaan vieläkin laajempi, mutta käytön päätettyä osalle alueesta istutettiin metsää. Sähkölinjan alla on entisiä peltoja, jotka olivat viimeksi käytössä noin 20 vuotta sitten.

Hoitoehdotukset

Haka voitaisiin kohtuullisella vaivalla ottaa uudelleen laidunkäyttöön. Puuston peittävyys on melko sopiva, eikä laaja-alaista peruskunnostusraivausta välttämättä tarvita, vaan puuston hoidoksi riittää kotitarvepuunotto. Tavoitteena on tiheydeltään vaihteleva puuston ja avointen niittyaukioiden vuorottelu. Laiduneläimiksi soveltuvat esimerkiksi hiehot tai hevoset, jotka eivät tarvitse lisäruokintaa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.7.8

Kivelä (kohde 73)

Kohdetyypit

Entinen pelto, niitty, haka, metsälaidun, joenranta niitty, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, kivikatat, pellon keskellä olevat puuryhmät, maisemapuut

Alueen kuvaus

Kivelän, Reijolan ja Kivikankaan tilojen ympäristössä (kuva 21) on vanhoja niittymäisiä peltoja, joiden keskellä on useita suuria kiviä ja joitakin maisemapuita. Eläintenpito loppui Kivelässä 1960-luvulla, mutta vanhan laidunnuksen merkit näkyvät yhä ympäristössä. Pihapiirin liepeillä on niittymäisiä ja hakamaisia reunavyöhykkeitä. Tilat ovat nykyään enää kesäkäytössä, eikä peltoja ole viljelty vuoden 1966 jälkeen. Pajukkoa on kuitenkin raivattu repimällä ja peltojen yleisilme on säilynyt avoimena. Paikoin niittykasvillisuus on melko matalaa ja kukkivia ruohoja on runsaasti. Kivelän kohdalla on kivikautinen löytöpaikka.

Hoitoehdotukset

Keräläntien ja joen väliin sijoittuva laaja peltoalue reunavyöhykkeineen soveltuisi hyvin maisemalaitumeksi. Eläinten avulla hoitokokonaisuuteen saataisiin mukaan myös arvokkaat reunavyöhykkeet ja kivien ympärökset. Raivaustarvetta ei juuri ole,

mutta korkearuohoisilla ja kuloheinäisillä alueilla suositellaan peruskunnostusta niittämällä ennen laidunnuksen aloittamista. Laiduneläimiksi sopivat niin lampaat, naudat kuin hevosetkin. Tavoitteena on avata näkymiä tieltä joelle. Kun laidunnus toteutetaan pienellä eläinmäärällä ilman lisärehua, vanhat pellot kehittyvät niittymäisiksi.

Mahdollinen erityistukimuoto

Vanhalle luonnonlaitumelle perinnebiotoopin hoito, entisille pelloille luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen. Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen erityistuki ei tämänhetkisten tukiehtojen mukaan ole mahdollinen, jos alueen maatalouskäytön päättymisestä on kulunut yli 20 vuotta. Aikarajoitus ei koske perinnebiotooppeja.

5.7.9

Koski (kohde 74)

Kohdetyypit

Pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, joenrantaniitty, haka

Alueen kuvaus

Hyttikosken etelärannalla Kosken jokitörmällä (kuva 24) laidunnettiin vuoteen 2002 asti, minkä jälkeen osaa alueesta on niitetty ja käytetty varastoalueena. Nokkosta on paikoin runsaasti. Lehtipuustoisien rantatörmän alatasanne on melko leveä. Tilalla on kulttuurihistoriallisesti merkittäviä rakennuksia. Muista tilan monimuotoisuuskohteista mainittakoon pellon keskellä olevat maise-
mamänty ja laakakivi.

Hoitoehdotukset

Kohteen hoitomuodoksi sopivat avointen alojen niitto ja pensaikon raivaus. Nokkosta voidaan niittää tehostetusti.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.7.10

Haanpää (kohde 75)

Kohdetyypit

Pelto, pellon reunavyöhyke, niitty, maisemapuut, kivitasa

Alueen kuvaus

Hyttikoskella molemmin puolin Nelostietä on Haanpään tilan maisemapeltoja, joita on niitetty uudistamatta kasvustoa viimeiset kymmenen vuot-

ta (kuva 24). Niittotähteet on kerätty osalta alasta. Tien itäpuolella on vanha niittymäinen puimakenttä. Pelloille on kehittynyt monipuolista niittymäistä kasvillisuutta ja alueelle on tehty kiviraunio. Pihan reunoilla on maisemallisesti komeita puuryhmiä, jotka muodostavat samalla puoliavoimen vaihtumisvyöhykkeen pihapiiristä pelloksi. Peltoalueen halki on kaivettu siirtoviemäri kesällä 2006.

Hoitoehdotukset

Niitto soveltuu hyvin alueen hoitomuodoksi ja kohde sijaitsee maisemallisesti keskeisellä paikalla. Niittotähteiden poiskorjaaminen koko alalta on suositeltavaa niittykasvillisuuden kehittymisen kannalta. Koiranputken leviämisen estämiseksi niitto kannattaa tehdä sen kukinta-aikaan ennen siementen kypsymistä.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.8

Sipola

5.8.1

Kortekangas (kohde 76)

Kohdetyypit

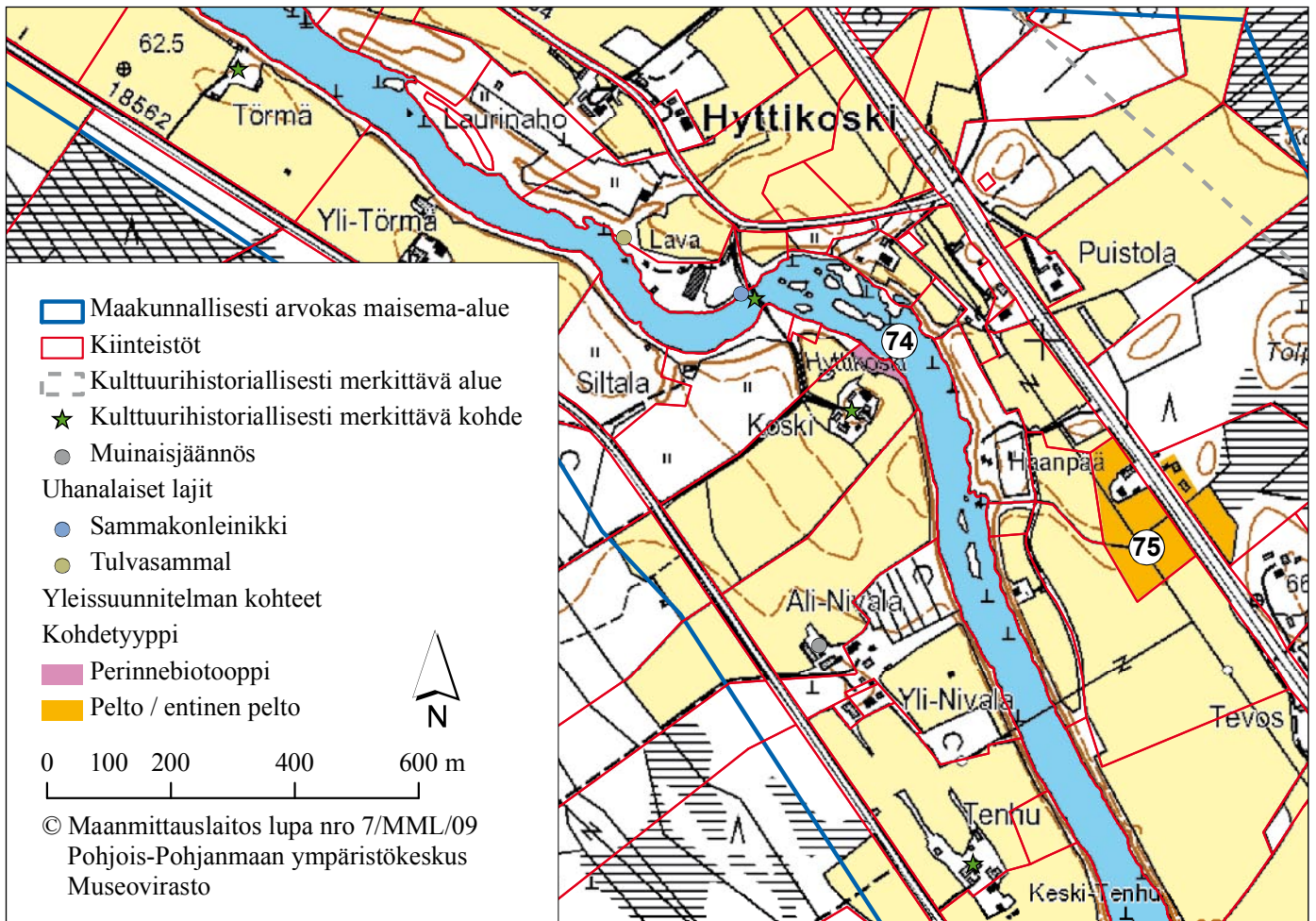
Haka, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, peltotie, entinen pelto, niitty, pellon keskellä oleva saareke

Alueen kuvaus

Kortekankaan autioituneen maatilan liepeillä on niittymäisiä ja puustoisia reunavyöhykkeitä (kuva 25). Alueen käyttöhistoriasta ei ole tarkkaa tietoa, mutta ainakin navetan takana Kortekankaantien varressa olevassa metsikössä on nähtävissä merkkejä vanhasta laidunnuksesta. Nelostien varressa oleva pelto on viljelyssä.

Hoitoehdotukset

Laidunnus soveltuu parhaiten vanhan haan ja pihapiirin liepeillä olevien reunavyöhykkeiden hoitomuodoksi. Mikäli pelto poistuu käytöstä, se voidaan reunavyöhykkeiden ohella liittää maisemalaitumeen. Jos laidunnusta ei saada järjestettyä, voidaan reunavyöhykkeitä hoitaa raivaamalla ja niittämällä avoimet alat. Raivaus- ja niittotähteet on syytä korjata pois alueelta. Raivausten tarkoituksena on avata näkymiä ja lisätä valoisuutta poistamalla puustoa ja pensaikkoa. Harvennusta ei tehdä tasavälein, vaan tavoitteena on vaihtele-

Kuva 24. Kohteet 74 ja 75.

van aukkoinen puusto. Lahopuut säästetään sekä pystyssä että maassa (kuva 26).

Mahdollinen erityistukimuoto

Koko alueelle luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, hakamaalle vaihtoehtoisesti perinnebiotoopin hoito

5.8.2

Mäntylän pellot (kohde 77)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja tien välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Mäntylän tila (kuva 25) on tätä nykyä enää kesäkäytössä. Pellot ovat olleet jonkin aikaa aktiiviviljelyn ulkopuolella, mutta niitä on kuitenkin pidetty avoimena niittämällä silloin tällöin. Peltoihin liittyy kapeita puustoisia reunoja, joilla kasvaa mm. katajaa. Käytöstä poistuneita peltosarkoja on myös Kortekankaantien ja Nelostien välissä, missä ojalinjoille kasvanut puusto ja pensaikko sulkee maisemaa.

Hoitoehdotukset

Vanhon peltojen hoidoksi sopii koneellinen niitto ja korjuu tai laidunnus pienellä eläinmäärällä ilman lisärehua, jolloin kasvillisuus kehittyy ajan mittaan niittymäiseksi. Tavoitteena on ylläpitää avointa maaseutumaisemaa ja lisätä luonnon monimuotoisuutta.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.8.3

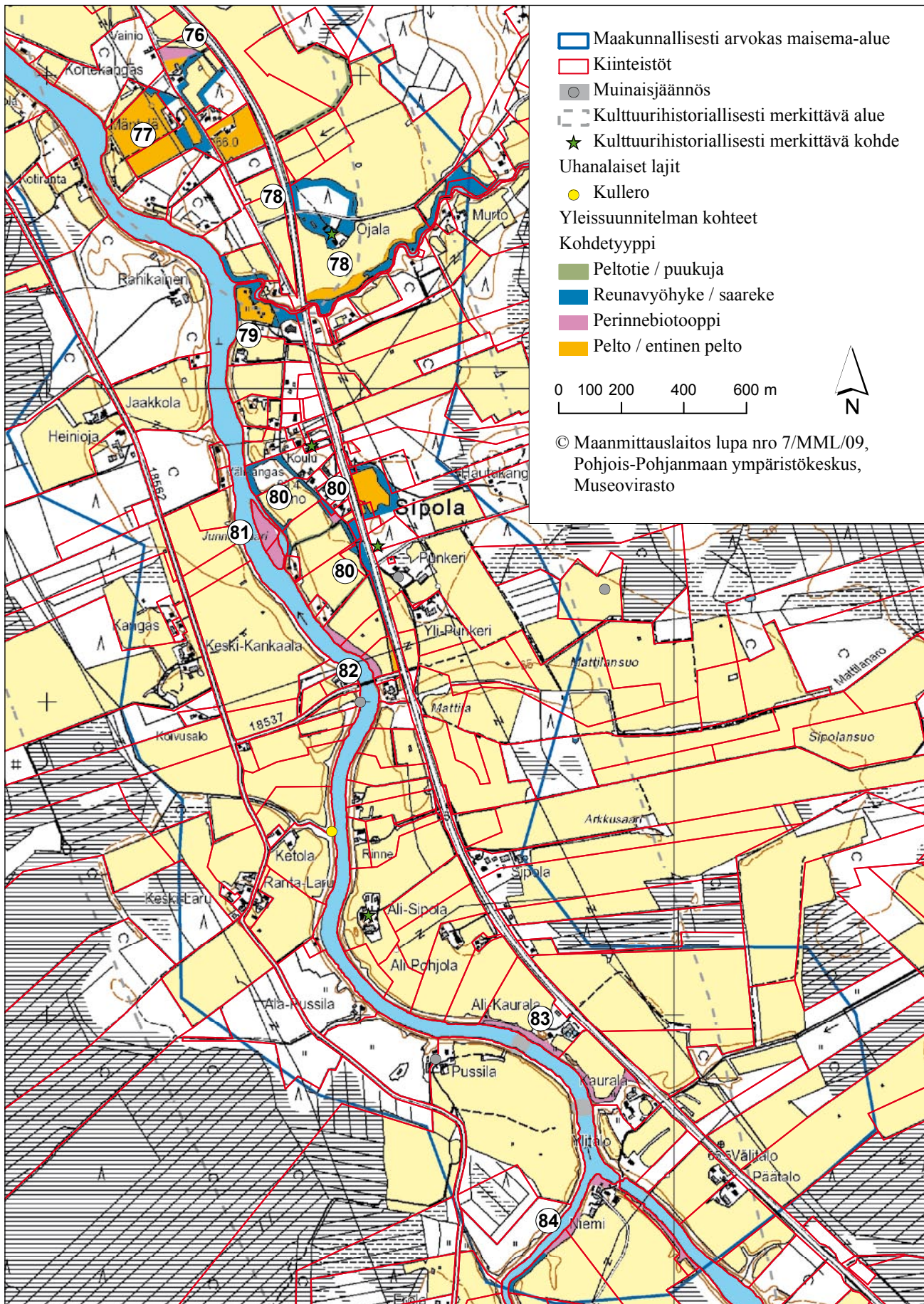
Ojala (kohde 78)

Kohdetyypit

Pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, niitty, haka, metsälaidun, entinen pelto, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, pelto

Alueen kuvaus

Kurrantien risteyksessä peltojen keskellä olevassa kangassaarekkeessa sijaitsee Ojalan tila (kuva 25). Eläintenpito loppui tilalla vuonna 1972 ja kulotuk-

Kuva 25. Kohteet 76-84.

sen seurauksena navettakin paloi kymmenen vuotta myöhemmin. Tällä hetkellä tilalla ei ole pysyvää asutusta. Pihapiirissä on vanhoja rakennuksia sekä laidunnuksen muovaamia niittymäisiä harvapuustoisia reunavyöhykkeitä, jotka erottuvat edukseen Nelostieltä katsottuna. Kurrantien toisella puolella kankaan keskiosat ovat talousmetsäkäytössä, eikä merkkejä laidunhistoriasta ole enää nähtävissä. Peltojen halki mutkittelevan Kurranojan vartta on aiemmin laidunnettu. Rantatörmillä kasvaa lehtipuustoa ja pellot viettävät jyrkästi kohti uomaa.

Hoitoehdotukset

Laidunnus soveltuu parhaiten arvokkaiden reunavyöhykkeiden hoitomuodoksi. Periaatteena on, että hoitoalue aidataan erilleen viljellyistä pelloista. Laitumelle ei myöskään anneta lisärehua, vaan eläinmäärä ja laidunkauden pituus mitoitetaan vastamaan alueen rehuntuottoa. Kangassaareke voidaan haluttaessa aidata kokonaisuudessaan laitumeksi, tosin kankaan keskiosat eivät täytä erityistuen ehtoja. Jos laidunnusta ei saada järjestettyä, voidaan reunavyöhykkeitä hoitaa raivaamalla ja niittämällä sekä korjaamalla tähteet. Tavoitteena on estää niityaukioiden metsittyminen ja lisätä reunametsän valoisuutta. Raivauksissa suositetaan lehtipuustoa ja säästetään eri-ikäisiä ja -kokoisia sekä lahoja puita.

Kurranojan varteen suositellaan niinikään laidunnusta tai vaihtoehtoisesti raivausta ja koneellista niittoa ja korjuuta. Puuston harvennusta ei tehdä tasavälein, vaan tavoitteena on tiheydeltään vaihteleva monilajinen puusto. Jyrkimmät pellon osat voidaan lohkaista mukaan hoitoalueeseen ojanvarren luonnonniittyä leventämään. Tätä monimuotoisuuskaistaa ei jatkossa uudisteta, lannoiteta tai muokata, vaan kasvillisuus kehittyy hoidon jatkuessa niittymäiseksi.

Mahdollinen erityistukimuoto

Koko alueelle luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen, Kurranojan varteen vaihtoehtoisesti suojavyöhykkeen perustaminen ja hoito

5.8.4

Kurranojan suun leirintäalue (kohde 79)

Kohdetyypit

Entinen pelto, joenrantaniitty, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Kurranojan suulla (kuva 25) on niittymäinen entinen peltoalue, joka on ollut viljelykäytössä viimeksi noin 20 vuotta sitten. Alue on viljelyn päätyttyä ollut välillä leirintäalueena ja pellon reunalla on pieniä kevytrakenteisiä mökkejä sekä muutama is-

tutettu terijoensalava. Tällä hetkellä alueella ei ole toimintaa. Aluskasvillisuutta on pidetty avoimena niittämällä viimeksi muutama vuosi sitten ja ojanvarressa on luonnonniittyä.

Hoitoehdotukset

Kohde soveltuu hyvin laidunnukseen, jos alueelle ei suunnitella yritystoimintaa. Kun laidunnus toteutetaan pienellä eläinmäärällä ilman lisärehua, kasvillisuudella on hyvät edellytykset kehittyä niittymäiseksi. Vaihtoehtoisesti aluetta voidaan hoitaa myös niittämällä ja korjaamalla niittotähteet pois. Rantamaisemaa saadaan avattua raivaamalla puustoa aukkoiseksi. Hoito kannattaa ulottaa myös Kurranojan vastarannalle ja Nelostien varteen asti.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.8.5

Sipolan reunavyöhykkeet (kohde 80)

Kohdetyypit

Pelto, pellon ja metsän välinen reunavyöhyke, pellon ja tien välinen reunavyöhyke, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke, peltotie, niitty

Alueen kuvaus

Kohteeseen kuuluu Junnontien varressa olevia reunavyöhykkeitä (kuva 27), Siikajoen rantatörmää sekä Nelostien itäpuolinen kostea pelto reunametsineen (kuva 25). Välikankaan tilan jokirantaa Junnonsaaren nokalta pohjoiseen laidunnettiin vuoteen 1957 asti, minkä jälkeen alue ehti metsittyä. Pelto kunnostettiin viljelyyn ja ranta raivattiin vuonna 2000. Rantapuusto on hakamaisen harvaa ja aluskasvillisuus heinäniittyä. Nelostien varressa oleva avo-ojainen pelto on paikoin melko kostea. Vanhenevalla nurmella kasvaa mm. siankärsämöä ja mesiangervoa. Muutamia mäntyjä ja koivuja on jätetty kasvamaan maisemapuiksi. Metsänreunassa on katajaa ja sekapuustoa.

Hoitoehdotukset

Mikäli Nelostien varressa oleva pelto ei ole viljelykäytössä, sen suositeltavin hoitotapa on laidunnus. Laitumeen voidaan aidata mukaan myös metsänreunat. Raivaus soveltuu hoidoksi kaikille reunavyöhykkeille. Avoimille aloille, kuten niityille ja heinäisille peltoteiden pohjille, esitetään vuositaitaista niittoa ja tähteiden korjaamista.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen

5.8.6

Junnonsaari (kohde 81)

Kohdetyypit

Haka, metsälaidun

Alueen kuvaus

Korkeasaareksikin kutsutussa Junnonsaarella (kuva 25) on aikoinaan laiduntanut lampaita. Nykyään saari on suosittu virkistysalue ja sinne pääsee kävelysiltää pitkin. Sekapuuston joukossa on myös ikivanhoja mäntyjä ja koivuja. Aluskasvillisuudesta löytyy vaihtelevasti matalakasvuisia heinäisiä aloja ja kukkivia ruohoja.

Hoitoehdotukset

Saaren pohjoisosaa hoidetaan tällä hetkellä säännöllisesti raivaamalla. Maiseman ja virkistyskäytön kannalta raivaus soveltuukin hyvin kohteen hoitoon. Kohteen perinnebiotooppiarvojen vuoksi suositeltavin vaihtoehto on kuitenkin laidunnus. Esimerkiksi lampaista ei välttämättä olisi haittaa myöskään alueen virkistyskäytölle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistäminen tai ensisijaisesti perinnebiotoopin hoito

Kuva 26. Hakamailla ja metsälaitumilla puuston hoitoperiaatteet ovat erilaiset kuin talousmetsissä. Lahopuusto rikastuttaa eliölajistoa ja kuuluu olennaisena osana puusoisille perinnebiotoopeille.

5.8.7

Sipolan silta (kohde 82)

Kohdetyypit

Haka, joenrantaniitty

Alueen kuvaus

Sipolan sillankorvassa olevaa jokirantaa (kuva 25) on laidunnettu vuoteen 1991 asti. Jyrkässä rinteessä kasvaa hakamaista laidunnuksen vioittamaa lehtipuustoa ja runsaasti katajia. Aluskasvillisuudessa on melko runsaasti kukkivia ruohoja, kuten ahopukinjuurta, kissankelloa ja ahomansikkaa. Törmä loivenee alhaalla rannassa tasanteeksi. Käytön päätyttyä alue on kasvamassa umpeen.

Hoitoehdotukset

Maisemallisesti näkyvällä paikalla sijaitseva arvokas perinnebiotooppi voitaisiin kunnostaa laidunkäyttöön erottamalla se yläpuolisesta peltoalueesta omaksi lohkokseen esimerkiksi muutamalle lampaille. Alueella on tarvetta kunnostusraivaukselle ennen laidunnuksen aloittamista. Mikäli laidunnus ei ole mahdollista, voidaan jokirantaa hoitaa myös niittämällä ja raivaamalla. Raivauksissa säästetään etenkin vanhimpia puuyksilöitä, lahopuustoa ja katajia. Tavoitteena on puoliavoin hakamainen puusto. Harvennusta ei tehdä tasavälein, vaan laajentamalla olemassa olevia niittyaukioita.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.8.8

Ali-Kaurala (kohde 83)

Kohdetyypit

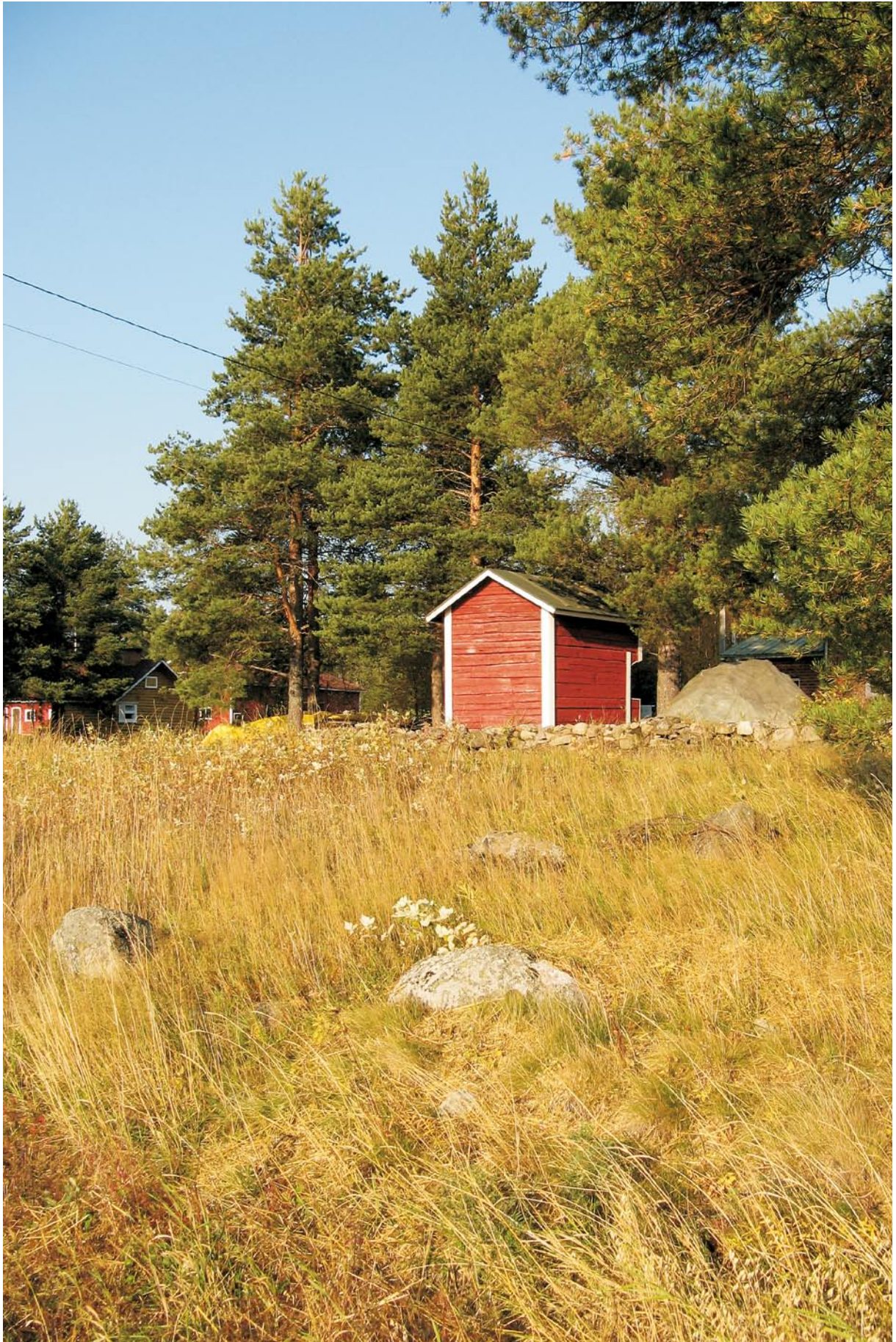
Joenrantaniitty, tulvaniitty, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Ali-Kauralan (kuva 25) kohdalla Siikajoen rantatörmä on yläosastaan jyrkkä, mutta loivenee alaosastaan leveäksi tulvasanteeksi. Rannassa laidunsi vuoteen 2005 asti 4–5 hiehoa. Laidunnuksen päätyttyä rehevälle ja korkeakasvuiselle tulvaniitylle on levittäytynyt pujoa ja ohdaketta. Aivan rantaviihan tuntumassa kasvaa pajukkoa. Myös naapuritalta löytyy vielä hiljattain laidunnuksessa ollutta niittyä. Kohde on merkitty suunnitelmakarttaan, mutta siitä ei ole laadittu erillistä kohdekuvausta.

Hoitoehdotukset

Kohteen ensisijainen hoitomuoto on laidunnus. Laiduneläimiksi soveltuvat esimerkiksi lampaat. Leveällä tasaisella tulvaniityllä myös koneellinen

Kuva 27. Kivistä pellon reunusniittyä Junnontien varressa.

Kuva 28. Niemen tilan lehmähaka syysväreissä.

niitto on mahdollista. Mikäli niitto on perinnebiotoopin pääasiallinen hoitomuoto, suositellaan niittotähteiden poiskorjaamista. Rantapensaikkaa raivaamalla saadaan säilytettyä yhteys joen ja niityn välillä. Ali-Kauralan yläpuolella jokirantaa on jouduttu sortumisen vuoksi kiveämään, mikä tulee huomioida hoidon suunnittelussa.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

5.8.9

Niemi (kohde 84)

Kohdetyypit

Joerantaniitty, haka, pellon ja vesistön välinen reunavyöhyke

Alueen kuvaus

Lamujen ja Siikajoen haarassa Niemen tilaa ympäröivät hakamaiset jokitörmät (kuvat 25 ja 28). Laidunnus on jatkunut tilalla katkeamatta vuosikymmeniä, lukuun ottamatta parin vuoden taukoa 1970-luvulla. Nykyisen omistajan lehmät ja hiehot ovat laiduntaneet aluetta vuodesta 1984 asti.

Jokirannat on aidattu peltolaidunten yhteyteen ja ne ovat lievästi ylilaidunnettuja. Harvennetun lehtipuuston alla kasvaa katajia ja luonnonniittyä. Siikajoen puoleisella rannalla laiduntavat lehmät. Ylätörmä on hyvin jyrkkä ja alaosa loivempi. Eläimet pääsevät laiduntamaan veteen asti. Lamujen puoli on hiehoakana, johon on liitetty osa viereisestä pellosta. Täällä törmän alaosa on niin jyrkkä, että vesiraja on jouduttu aitaamaan. Niemen kärjessä on pienialainen rehevä niitty.

Hoitoehdotukset

Arvokkaiden hakamaiden säilyminen edellyttää laidunnuksen jatkumista. Jokitörmät on hyvä erottaa pelloista omiksi laidunlohkoikseen, jotta laidunpaine voidaan sovittaa vastaamaan luonnonlaitumen tuottoa. Koska tavoitteena on estää ravinteiden kulkeutumista pelloilta perinnebiotoopeille, hiehot ovat lypsylehmiä parempi vaihtoehto luonnonlaitumille. Perinnebiotoopeilla eläimille ei myöskään anneta lisärehua, vaan rehun loppuessa ne siirretään tarvittaessa välillä pellolle.

Mahdollinen erityistukimuoto

Perinnebiotoopin hoito

6 Yleissuunnittelualueen uhanalaisia ja huomionarvoisia lajeja

6.1

Uhanalaisuusluokittelu ja luonnonsuojelulainsäädäntö

EU:n lainsäädännössä lintu- ja luontodirektiiveillä pyritään turvaamaan luonnon monimuotoisuutta ja pitämään lajien kannat elinvoimaisina. Direktiivit on Suomessa pantu täytäntöön luonnonsuojelulailla ja -asetuksella. Luonnonsuojelulain nojalla voidaan mm. määritellä laji uhanalaiseksi, rauhoitetuksi tai erityisesti suojeltavaksi. Lintudirektiivillä on suojeltu kaikki Euroopan luonnonsuojelulain varaiset lintulajit. Pesimäaikana kaikki lintulajit, myös Suomen metsästyslain alaiset lintulajit, ovat rauhoitettuja. Lintudirektiivin liitteeseen I on koottu lintulajit, joiden säilyminen Euroopassa vaatii erityisiä suojelutoimia. Kyseisten lajien suojelemiseksi voidaan tarvittaessa perustaa erityisiä suojelualueita (SPA). (Rassi ym. 2001; Luonnonsuojelulaki 1096/1996; Luonnonsuojeluasetus 160/1997; Neuvoston direktiivi 79/409/EY; Neuvoston direktiivi 97/62/EY.)

Nykyinen eliölajien uhanalaisuusluokittelu valmistui valtakunnallisen tarkastelun osalta vuonna 2001 (Rassi ym. 2001) ja vastaavat alueelliset luokitukset ilmestyivät vuonna 2003 Suomen ympäristökeskuksen www-sivuilla (Suomen ympä-

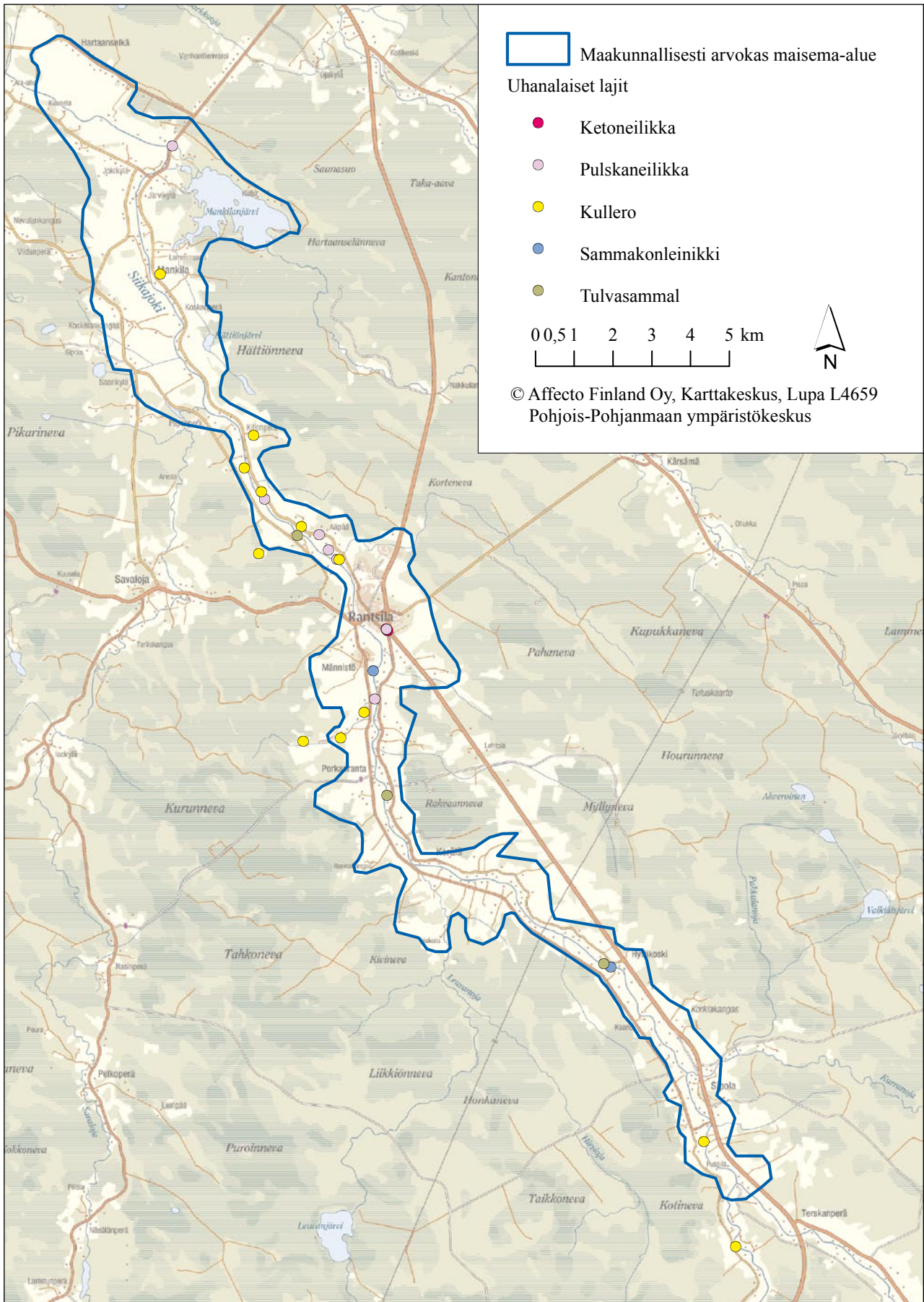
ristökeskus 2007). Uhanalaisuusluokat on esitetty taulukossa 3. Varsinaiseen Suomen uhanalaisluetteloon on merkitty uhanalaisluokkien CR, EN ja VU lajit. Pelkkä lajin määrittäminen uhanalaiseksi ei vielä itsessään anna sille lain suojaa. Erityisesti suojeltavia lajeja ovat pääasiassa luokkiin äärimmäisen uhanalaiset (CR) ja erittäin uhanalaiset (EN) kuuluvat lajit, joiden suojelemiseksi voidaan tarvittaessa ympäristökeskuksen päätöksellä rajata suojelualueita. Uhanalaisuutta arvioitaessa on kiinnitetty huomiota mm. lajin kantojen kehitykseen viimeisten 20 vuoden aikana. Edellinen uhanalaisuustarkastelu oli vuodelta 1992. Suunnittelualue kuuluu alueellisessa uhanalaisuustarkastelussa keskiborealiselle Pohjanmaan metsäkasvillisuusvyöhykkeelle (3a). (Rassi ym. 2001; Väre ym. 2005; Ympäristöhallinnon tietojärjestelmä Hertta 2008.)

Valtakunnallisesti uhanalaisiksi lajeiksi sanotaan luokkiin VU, EN ja CR sijoitettuja lajeja, jotka ovat vaarassa hävitä koko maasta. Ne ovat uhanalaisia jokaisella kasvillisuusvyöhykkeellä. NT-lajit ovat silmälläpidettäviä ja niiden kantojen kehitystä Suomessa on syytä seurata – tulevaisuudessa saattaa olla tarpeen siirtää lajeja uhanalaisten lajien luokkaan, elleivät niiden kannat vakiinnu. Silmälläpidettävillä lajeilla on elinvoimaisia kantoja joillakin kasvillisuusvyöhykkeillä. LC-lajit ovat elinvoimai-

Taulukko 3.

Uhanalaisuustarkastelun uhanalaisuusluokat (Rassi ym. 2001).

Lyhenne	Englanninkielinen nimi	Suomenkielinen nimi
RE	Regionally extinct	Alueellisesti hävinneet
CR	Critically endangered	Äärimmäisen uhanalaiset
EN	Endangered	Erittäin uhanalaiset
VU	Vulnerable	Vaarantuneet
NT	Near threatened	Silmälläpidettävät
LC	Least concern	Elinvoimaiset
DD	Data deficient	Puutteellisesti tunnetut
NE	Not evaluated	Arvioimatta jätetyt
RT	Regionally threatened	Alueellisesti uhanalaiset

Kuva 29. Suunnittelualan tiedossa olevat uhanalaisten kasvilajien esiintymät (Ympäristöhallinnon tietojärjestelmä Herta 2008). Esiintymät on merkitty myös tarkempiin kohdekarttoihin.

sia, eivätkä siis ole lähitulevaisuudessa vaarassa muuttua uhanalaisiksi. Alueellisesti uhanalainen laji voi olla koko maan mittakaavassa elinvoimainen, mutta sen olemassaolo on uhattuna jollakin kasvillisuusvyöhykkeellä. Uhanalaistyön yhteydessä on määritelty myös lajit, joiden säilymisessä Suomella on kansainvälinen vastuu Euroopan tasolla. Vastuulajeilla ei kuitenkaan ole lainsuojaa. (Rassi ym. 2001; Väre ym. 2005; Ympäristöhallinnon tietojärjestelmä Hertta 2008.)

6.2

Uhanalaiset ja silmälläpidettävät kasvilajit

Suunnittelualueelta tunnetaan viisi uhanalaista maatalousympäristöissä esiintyvää kasvilajia, jotka on listattu taulukkoon 4. Näitä lajeja tai niiden kasvupaikkoja ei ole lailla suojeltu eikä rauhoitettu. Suunnittelualueella ei myöskään esiinny täydentävien ehtojen valvottavia kasvilajeja. Tiedossa olevat uhanalaisten kasvilajien esiintymät on esitetty kuvassa 29. Osa kasvupaikoista on löydetty yleissuunnittelun maastotöiden yhteydessä ja osa tiedoista perustuu vanhoihin rekisteritietoihin. Useat lajit on helpointa havaita kesällä parhaaseen kukinta-aikaan, kun taas myöhemmin syksyllä ne jäävät huomaamatta muun kasvillisuuden joukosta. Tämän vuoksi havainnot painottuvatkin sen mukaan, missä suunnittelualan osassa on sattu liikkumaan otollimpaan aikaan. Uhanalaisia lajeja esiintyy todennäköisesti myös muualla suunnittelualueella.

Kullero

Keltakukkainen pallomainen kullero (*Trollius europaeus*) kasvaa mm. kosteilla niityillä, ojanpientareilla ja vanhoilla pelloilla (kuva 30). Laji on harvinaistunut ja monin paikoin hävinnyt Siikajokivarresta laidunnuksen päättymisen ja säännöstelyn takia. Yleissuunnittelun yhteydessä löytyi useita kasvupaikkoja paikallisilta asukkailta saatujen vihjeiden perusteella. Kulleroa löytyy myös monista puutarhoista.

Taulukko 4.

Suunnittelualan uhanalaiset kasvilajit.

Suomenkielinen nimi	Valtakunnallinen uhanalaisuusluokka	Alueellinen uhanalaisuusluokka	Suomen vastuulaji
Kullero	LC	RT	
Pulskaneilikka	LC	RT	
Ketoneilikka	NT	RT	
Sammakonleinikki	VU	RT	X
Tulvasammal	NT	RT	X

Kuva 30. Komea suurikukkainen kullero kukkii juhanuksen tienoilla. Ainakin osan kukista tulisi antaa kehittyä luonnossa siemeniksi asti, jotta kasvupaikat säilyisivät tulevaisuudessakin.

Pulskaneilikka

Vaalean sinipunaista pulskaneilikkaa (*Dianthus superbis*) esiintyy suunnittelualueella tienvarsilla ainakin Rantsilan keskustassa ja Järvikylällä Isoojan sillan kohdalla (kuva 31). Nämä kasvupaikat on tunnettu ainakin 1980-luvulta lähtien. Pulskaneilikkaa löytyi maastotöiden yhteydessä myös Siikajoen törmän tulvaniityltä Kantolanojan suulta ja pellon reunavyöhykkeiltä Alipäästä.

Ketoneilikka

Punakukkainen ketoneilikka (*Dianthus deltoides*) viihtyy kuivilla niityillä ja tienpientareilla (kuva 32). Lajia havaittiin kesällä 2007 Ganander-talon niityllä ja Rantsilanraitin varressa. Ketoneilikka on myös puutarhakasvi.

Kuva 31. Liuskalehtinen pulskaneilikka kasvaa jopa puolime-
triseksi. Kesällä 2007 laji kasvoi runsaasti Rantsilanraitin
varressa, missä siirtoviemärin kaivutyöt olivat paljastaneet
sopivaa itämisalustaa maaperään varastoituneille siemenille.

Kuva 32. Ketoneilikka on harvinainen matalien kuivien
niittyjen kasvi. Kasvupaikat vaativat säännöllistä hoitoa
esimerkiksi niittämällä, ettei ketoneilikka häviä kilpailua
elintilasta korkeakasvuisten lajeille.

Sammakonleinikki

Harvinaisuutensa vuoksi vaarantuneeksi luokitel-
lun sammakonleinikin (*Ranunculus reptabundus*)
kasvupaikkoja ovat esimerkiksi saviset pelto-ojat
ja rannat. Laji häviää nopeasti vanhalta kasvupaik-
kaltaan ympäristön kasvaessa umpeen ja hyötyy
usein uusia kasvupaikkoja paljastavasta ihmistoi-
minnasta, kuten ojien perkauksesta. Sammakonlei-
nikin sekoittaa helposti yleisempään lähisukulai-
seensa konnanleinikkiin. (Kettunen & Rytteri 1997;
Väre ym. 2005.) Sammakonleinikin esiintymistä ei
kartoitettu yleissuunnittelun yhteydessä.

Tulvasammal

Tulvametsissä ja pensaikoissa puunrungoilla kas-
vavaa tulvasammalta (*Myrinia pulvinata*) on löy-
detty suunnittelualueelta vuonna 1987. Esiintymi-
en nykytilannetta ei ole tarkistettu.

6.3

Suojelullisesti arvokkaat lintulajit

Suunnittelualueella esiintyy säännöllisesti tai on
tavattu satunnaisesti yhteensä 33 suojelullisesti
arvokasta lajia. Näistä 23 lajia kuuluu lintudirek-
tiivin liitteeseen I ja 19 lajia kuuluu Suomen uhan-
alaisluettelon lajeihin. Säännöllisesti pesiviä lajeja
on 21 ja säännöllisinä muutto- tai talviaikaisina
läpimuuttajina, pesimäaikaisina ruokavieraina tai
harhailijoina tavataan 10 lajia. Satunnaisesti tavat-
tuja ja tavattavia pesimä- ja muuttoaikaisia lajeja
on kaksi.

Alueen lintutietoja on saatu paikalliselta lintu-
harrastajalta Esko Poikolalta ja erityisesti kurkiha-
vaintoja on kerätty Pohjois-Pohjanmaan lintutie-
teellisen yhdistyksen julkaistuista linnuston vuo-
sikatsauksista. Muutamien Pohjois-Pohjanmaan
alueella yleisten lajien esiintymisestä ei ole alueelta
tarkkoja tietoja, ja varsinkin muutonaikaiset tiedot
ovat puutteelliset. Taulukossa 5 on esitetty suun-
nittelualueella esiintyvät uhanalaiset ja lintudirek-
tiivin liitteen I lajit. Seuraavissa kappaleissa 6.3.1
ja 6.3.2 on lajikohtaisesti luonnehdittu suunnitte-
lualueen linnustoa.

Taulukko 5.

Yleissuunnittelualueella esiintyvät uhanalaiset ja EU:n Lintudirektiivin liitteessä I mainitut erityisiä suojelutoimenpiteitä vaativat lintulajit. Uhanalaisluokat on esitetty taulukossa 3. Suomen luonnonsuojelulain mukaiset erityisesti suojeltavat lajit on merkitty tähdellä (*) ja täydentävien ehtojen valvottavat lajit pallukalla (•). Taulukossa lajien jäljessä olevat lyhenteet ovat: SP = säännöllinen pesijä tai ruokavieras lähialueilta ja SL = säännöllinen läpimuuttaja tai harhailija ja SaL = satunnainen läpimuuttaja tai harhailija.

Laji	Lajin erityisasema		Esiintyminen			
	Uhanalaisluokka	Lintudirektiivin liite I	Viljelyalueet	Reunavyöhykkeet	Metsät	Vesistöt
Säännöllisesti esiintyvät lajit						
Laulujoutsen (SP)		X	X			X
Metsähanhi (SL)	NT		X			
Maakotka * (SL)	VU	X	X			
Sinisuohaukka • (SP)	NT	X	X	X		
Tuulihaukka (SP)	NT		X	X	X	
Muuttohaukka * (SL)	EN	X	X			
Ampuhaukka (SP)	VU	X	X	X	X	
Teeri (SP)	NT	X	X	X	X	
Metso (SP)	NT	X	X		X	
Pyy (SP)		X		X	X	
Peltopyy (SP)	NT		X	X		
Ruisräikkä • (SP)	NT	X	X			
Kurki • (SL)		X	X	X		
Kapustarinta • (SL)		X	X			
Liro • (SL)		X	X			
Suokukko • (SL)	NT	X	X			
Naurulokki (SP)	VU		X			X
Pikkulokki (SP)		X				X
Kalatiira (SP)		X				X
Käki (SP)	NT			X	X	
Hiiripöllö (SL)		X	X			
Helmipöllö (SP)		X		X	X	
Varpuspöllö (SL)		X		X	X	
Suopöllö • (SP)		X	X	X		
Palokärki (SP)		X		X	X	
Kivitasku (SP)	NT		X	X		
Pensastasku (SP)	NT		X	X		
Isolepinkäinen (SL)	NT		X	X		
Kottarainen (SP)	NT		X	X		
Varpunen (SP)	NT			X		
Peltosirkku • (SP)	VU	X	X	X		
Satunnaisesti esiintyvät lajit						
Huuhkaja (SaL)		X		X	X	
Lapinpöllö (SaL)		X	X		X	

Lintudirektiivin liitteen I lajit

Alueella tavatuista yhteensä 23 Lintudirektiivin liitteen I lajista kaikkiaan yhdeksän lajia on mainittu myös Suomen uhanalaisluettelossa. Myös nämä lajit on käsitelty tässä kappaleessa. Lintudirektiivin liitteen I lajeista suunnittelualueella pesii säännöllisesti 13 lajia. Lajit voivat lisäksi esiintyä läpimuuttajina. Säännöllisinä muuton- ja talviaikaisina läpimuuttajina, pesimäaikaisina ruokavieraina tai harhailijoina esiintyy näiden lisäksi kahdeksan lajia. Satunnaisina pesimälajeina sekä muuton- ja talviaikaisina läpimuuttajina, ruokavieraina tai harhailijoina tavattuja lajeja on kaksi.

Laulujoutsen

Säännöllinen ja suhteellisen runsas läpimuuttaja keväisin ja syksyisin. Laji on runsastunut viime vuosikymmenien aikana ja koko muuttokauden määrä on nykyisin useita satoja yksilöitä. Laulujoutsenia levähtää jokivarren pelloilla, jokialueella sekä suunnittelualueen läheisyydessä olevilla suurilla soilla. Niitä myös pesii lähialueen järvillä ja soilla.

Maakotka

Säännöllinen ja harvalukuinen läpimuuttaja etupäässä keväisin.

Sinisuohaukka

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji, jonka määrä vaihtelee paljon vallitsevan myyrätilanteen mukaan.

Muuttohaukka

Säännöllinen ja hyvin harvalukuinen läpimuuttaja etupäässä keväällä.

Ampuhaukka

Säännöllinen ja melko harvalukuinen pesimälaji ja läpimuuttaja.

Teeri

Säännöllinen ja yleinen pesimälaji. Talvisin tavaan maksimissaan 20–30 yksilön teeriparvia peltoaukeilla ja koivikoissa.

Metso

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji.

Pyö

Säännöllinen ja melko yleinen pesimälaji.

Ruisrääkkä

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji. Ruisrääkkä harvinaistui Suomessa 1900-luvun puoli-

välissä, jonka jälkeen se on selvästi runsastunut. Vuosituhannen vaihteessa Pohjois-Suomessa oli selvä runsaushuippu.

Kurki

Mankilankylän peltoalueelle kerääntyy syksyisin merkittävä määrä kurkia. Maksimissaan alueella on laskettu lepäilevänä vuosituhannen vaihteessa 500–600 yksilöä yhden päivän aikana. Alueen läpi kulkeva kurkisumma on suurempi, mutta sen runsaudesta on vaikea esittää arviota. Kurjet käyvät yöpymässä suunnittelualuetta ympäröivillä soilla ja tulevat aamuisin takaisin ruokailemaan peltoalueelle. Keväisin yhdellä kerralla levähtävät yksilömäärät ovat muutamasta kymmenestä noin sataan yksilöön. Kurki myös pesii läheisillä soilla.

Kapustarinta

Säännöllinen muutonaikainen levähtäjä keväällä ja syksyllä.

Liro

Säännöllinen muutonaikainen levähtäjä.

Suokukko

Säännöllinen kevätmuutonaikainen vieras pelloilla toukokuussa.

Pikkulokki

Säännöllinen pesimälaji Mankilanjärvellä.

Kalatiira

Säännöllinen pesimälaji Mankilanjärvellä.

Huuhkaja

Satunnainen laji, joka on pesinyt noin 10 vuotta sitten suunnittelualueen vieressä.

Lapinpöllö

Satunnainen lähinnä talviaikaan havaittu laji.

Helmipöllö

Säännöllinen harvalukuinen pesimälaji, jonka kanta vaihtelee vallitsevan myyrätilanteen mukaan.

Varpuspöllö

Säännöllinen ja harvalukuinen syys- ja talviaikainen vieras pihapiireissä. Mahdollinen pesimälaji.

Suopöllö

Säännöllinen pesimälaji peltoalueilla. Kanta vaihtelee vallitsevan myyrätilanteen mukaan. Hyvinä myyrävuosina suunnittelualueella pesii useita pareja.

Hiiripöllö

Satunnainen peltoaukeiden syys- ja talvivieras hyvinä myyrävuosina.

Palokärki

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji.

Peltosirkku

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji, joka on harvinaistunut koko Suomessa jyrkästi viime vuosikymmeninä.

6.3.2

Suomen uhanalaisluettelon mukaiset lajit

Suomen uhanalaisluettelossa luokitelluista lajeista alueella säännöllisesti pesivänä esiintyy 14 lajia. Näistä lähes kaikki eli 11 lajia on luokiteltu silmälläpidettäviksi lajeiksi. Nämä lajit eivät siis varsinaisesti ole vielä uhanalaisia, mutta saattavat muuttua sellaisiksi lähitulevaisuudessa. Säännöllisinä muutto- tai talviaikaisina läpimuuttajina, ruokavieraina tai harhailijoina esiintyy viisi lajia. Ne uhanalaiset lajit, jotka kuuluvat myös lintudirektiivin liitteeseen I, on käsitelty jo edellisessä kappaleessa 6.3.1.

Vaarantuneet lajit

Naurulokki

Säännöllinen ruokavieras peltoalueilla lähinnä kevätmuuton aikaan. Naurulokki pesii Mankilanjärvellä.

Silmälläpidettävät lajit

Metsähanhi

Säännöllinen kevät- ja syysmuutonaikainen läpimuuttaja, joka levähtää läheisillä suoalueilla. Maksimimäärät ovat kerrallaan useita kymmeniä yksilöitä.

Tuulihaukka

Säännöllinen pesimälaji, jonka kanta vaihtelee valitsevan myyrätilanteen mukaan. Peltoalueille on asetettu pesäpönttöjä lajia varten.

Peltopyy

Säännöllinen pesimälaji, joka on esiintynyt alueella jo pitkään. Talvisaikaan on havaittu Mankilankylällä ainakin kaksi talviparvea, joissa molemmissa on ollut noin 20 yksilöä.

Käki

Yleinen ja säännöllinen pesimälaji.

Kivitasku

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji, joka on harvinaistunut Suomessa jyrkästi viime vuosikymmeninä.

Kottarainen

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji, joka on vähentynyt Suomessa viime vuosikymmeninä.

Varpunen

Säännöllinen ja harvalukuinen pesimälaji, joka on viime vuosikymmeninä harvinaistunut maaseudun pihapiireissä.

Pensastasku

Säännöllinen ja melko runsas peltoalueiden pesimälaji.

Isolepinkäinen

Säännöllinen ja harvalukuinen läpimuuttaja peltoalueilla keväisin ja syksyisin.

LÄHTEET

- Antman, A. & Wallenius, S. 2007. Maatilan luonnon monimuotoisuuskartoitus. Maatalouden ympäristötuki. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 16 s.
- Anttila, S., Merilä, E. & Pessa, J. 2007a. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Limingan lakeuden länsiosa. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 3/2007. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 50 s. ISBN 978-952-11-2576-8.
- Anttila, S., Mahosenaho, T. & Timonen, S. 2007b. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Oulujoen laakso. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 1/2007. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 77 s. ISBN 978-952-11-2572-0.
- Anttila, S., Räisänen, J. & Timonen, S. 2008. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Taivalkosken Tyrjäjärvi-Jokijärvi. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 1/2008. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 62 s. ISBN 978-952-11-3091-5.
- Aulaskari, H., Koivurinta, M., Laitinen, L., Marttinen, M., Samanen, K. & Böhring, P. (toim.) 2008. Purot – elävää maaseutua. Purokunnostusopas. Työryhmä: Uudenmaan TE-keskus, Uudenmaan ympäristökeskus & Suomen ympäristökeskus. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 54 s.
- Haaranen, T., Partanen, H. & Tarvainen, A. 2007. Luonnon ja maiseman monimuotoisuus, perinnebiotoopit. Maatalouden ympäristötuen erityistuet. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 20 s.
- Heikkilä, M. 2002. Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Suomen ympäristö 591. Ympäristöministeriö & Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 60 s. ISBN 952-11-1275-1.
- Heikkinen, I. (toim.) 2007. Luonnon puolesta - ihmisen hyväksi. Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön strategia ja toimintaohjelma 2006-2016. Suomen ympäristö 35/2007. Ympäristöministeriö, Helsinki. 162 s. ISBN 978-952-11-2850-9.
- Kannisto, S.-K. 2008. Järvi järven paikalle – Kuivatun järven vesittäminen maisemasuunnittelun ja virkistyskäytön näkökulmasta. Opinnäytetyö. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Oulu. 83 s.
- Kukkola, S. Siikajoen vesistöalueen peltojen suojavyöhykkeiden yleissuunnitelma. Kestilä, Pulkki, Rantsila, Ruukki ja Siikajoki. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 18. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 74 s.
- Lappalainen, I. 2002. Viljelyalueiden luonto. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 24 s.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M. & Virolainen, E. 2002. Suomen tärkeät lintualueet, FINIBA. Birdlife Suomen julkaisuja no 4, Helsinki. 142 s. ISBN 951-98457-4-7.
- Lounais-Suomen ympäristökeskus 2006. Suojavyöhykkeiden hoitokortti. Lounais-Suomen ympäristökeskus, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Turku. 4 s.
- Lounais-Suomen ympäristökeskus 2007. Reunavyöhykkeiden ja metsäsaarekkeiden hoitokortti. Lounais-Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö, Vammala. 4 s.
- Luonnonsuojelulaki 160/1997. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 1997 > 160/1997. [Viitattu 17.1.2008.]
- Luonnonsuojelulaki 1096/1996. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 1996 > 1096/1996. [Viitattu 17.1.2008.]
- Luontoportti 2009. <http://www.luontoportti.com> > Suomen luontoa ja lajistoa > Kukkakasvit > Nurmikohokki. [Viitattu 18.2.2009.]
- Maa- ja metsätalousministeriö 2006. Viljelytapa ja ympäristöehdot. Täydentävät ehdot. Esite. Uudistettu painos. 32 s.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2007. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013. 10.8.2007. <http://www.mmm.fi> > Maaseutu ja rakentaminen > Ohjelmakausi 2007–2013 > Manner-Suomen maaseutuohjelma. [Viitattu 16.1.2008.]
- Maa- ja metsätalousministeriö & Maaseutuvirasto 2009. Lomakepalvelu. <http://lomake.mmm.fi>. [Viitattu 23.3.2009.]
- Maaseutuvirasto 2009a. Hakuopas 2009. Tilatuki, maatalouden ympäristötuki, luonnonhaittakorvaus, kansalliset tuet. Maaseutuviraston julkaisuja: hakuoppaita ja ohjeita 2/2009. Maaseutuvirasto, Helsinki. 147 s. ISBN 978-952-453-451-2.
- Maaseutuvirasto 2009b. <http://www.mavi.fi> > Viljelijätuet > Hakuoppaat, ohjeet, koulutusmateriaali. [Viitattu 23.3.2009.]
- Merilä, E. 2005. Koirantakkua ja karupäitä. Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Hailuodon maatalousympäristölle. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen moniste 29. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 91 s.
- Nikunen, H.-M. 2007. Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma: Reisjärven Keskiylä-Kangaskylä. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 2/2007. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 36 s. ISBN 978-952-11-2574-4.
- Näreaho, T., Jormola, J., Laitinen, L. & Sarvilinna, A. 2006. Maatalousalueiden perattujen purojen luonnonmukainen kunnossapito. Suomen ympäristö 52/2006. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 64 s. ISBN 952-11-2479-2.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 1997. Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet. Oulu. 152 s. ISBN 952-9860-04-8.
- Pohjois-Pohjanmaan TE-keskus 2009. <http://www.te-keskus.fi> > Pohjois-Pohjanmaa > Lomakkeet ja asiointi > Maaseutuelinkeinot. [Viitattu 23.3.2009.]
- Priha, M. 2003a. Perinnebiotooppien hoitokortti 1 – Laidunus. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. 2003b. Perinnebiotooppien hoitokortti 2 – Niitto. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. 2003c. Perinnebiotooppien hoitokortti 3 – Peruskunnostus. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. 2003d. Perinnebiotooppien hoitokortti 6 – Tuoreet niityt ja kedot. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. (toim.) 2003e. Perinnebiotooppien hoitokortti 7 – Hakamaat ja metsälaitumet. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- Priha, M. (toim.) 2003f. Perinnebiotooppien hoitokortti 9 – Järven- ja joenrantaniityt, jokivarsien tulvaniityt. Suomen ympäristökeskus & Maa- ja metsätalousministeriö. 4 s.
- ProAgria Oulu 2008. <http://www.oulu.maaseutukeskus.fi> > Palvelut > Maiseman- ja luonnonhoito. [Viitattu 16.1.2008.]
- Puustinen, M. & Jormola, J. 2007. Monivaikutteisen kosteikon hoito. Maatalouden ympäristötuen erityistuet. Esite. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 8 s.
- Ranttinen 2007. Kuntatiedote kesäkuu 2007. <http://www.rantsila.fi/tiedote.htm>. [Viitattu 30.6.2007.]
- Ranttinen 2008. Kuntatiedote maaliskuu 2008. <http://www.rantsila.fi/tiedote.htm>. [Viitattu 25.3.2008.]
- Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001. Suomen lajien uhanalaisuus 2000. Uhanalaisten lajien II seurantaryhmä. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s. ISBN 951-37-3594-X.
- Ryttäri, T. & Kettunen, T. (toim.) 1997. Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus & Kirjayhtymä Oy, Tampere. 335 s. ISBN 951-26-4256-5.

- Salmela, A. & Eskelinen, O. 1993. Pohjois-Pohjanmaan kulttuurihistoriallisesti merkittävät kohteet. Osa 2. Julkaisu A: 116. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, Oulu. 165 s. ISBN 951-9328-54-8.
- Sarkkinen, M. 2002. Pohjois-Pohjanmaan kiinteät muinaisjäännökset. Osa 4. Julkaisu A:32. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu. 206 s. ISBN 952-9860-58-7.
- Sarvilinna, A., Laitinen, L., Järvenpää, L. & Jormola, J. 2008. Purojen hoito maatalousalueilla. Luonnonmukainen peruskuivatus. Suomen ympäristökeskus, Helsinki. Esite. 12 s.
- Suomen ympäristökeskus 2007. <http://www.ymparisto.fi> > Luonnonsuojelu > Lajien suojelu > Uhanalaiset lajit > Alueellisesti uhanalaiset lajit. [Viitattu 4.12.2007.]
- Vainio, M. & Kekäläinen, H. (toim.) 1997. Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 44. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 245 s. ISBN 952-11-0593-3.
- Valtioneuvoston asetus 185/2008. Valtioneuvoston asetus ei-tuotannollisten investointien tuesta vuosina 2008–2013. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 2008 > 185/2008. [Viitattu 17.2.2009.]
- Valtioneuvoston asetus 366/2007. Valtioneuvoston asetus luonnonhaittakorvauksista ja maatalouden ympäristötuesta vuosina 2007–2013. <http://www.finlex.fi> > Lainsäädäntö > Säädökset alkuperäisinä > 2007 > 366/2007. [Viitattu 4.12.2007.]
- Väre, H., Ulvinen, T., Vilpa, E. & Kalleinen, L. 2005. Oulun kasvit Piimäperältä Pilpasuolle. Norrlinia 11. Helsinki. 512 s. ISBN 952-10-2372-4.
- Ympäristöhallinnon tietojärjestelmä Hertta 2008.

KUVAILEHTI

<i>Julkaisija</i>	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus			<i>Julkaisu-aika</i> Huhtikuu 2009
<i>Tekijä(t)</i>	Susanna Anttila, Taimi Mahosenaho, Esko Poikola ja Sami Timonen			
<i>Julkaisun nimi</i>	Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Rantsilan Mankila–Sipola			
<i>Julkaisusarjan nimi ja numero</i>	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen raportteja 1/2009			
<i>Julkaisun teema</i>				
<i>Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut</i>				
<i>Tiivistelmä</i>	<p>Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan eri eläin- ja kasvilajien sekä erilaisten elinympäristöjen runsautta. Maatalousalueilla elää viljelykasvien ja kotieläinten lisäksi lukuisia luonnonvaraisia lajeja, jotka pitävät avoimista ja puoliavoimista elinympäristöistä. Arvokkaita kohteita ovat mm. vaihtelevat pellon reunavyöhykkeet ja vanhan niitty- ja laiduntalouden synnyttämät niityt ja hakamaat. Viljeltyt pellot ovat tärkeitä paitsi maaseutumaiseman säilymisen kannalta myös monien lintulajien ruokailu-, levähdys- ja pesimäalueina. Viime vuosikymmenten aikana maataloudessa tapahtuneet muutokset ovat kaventaneet monen eliölajin elinmahdollisuuksia.</p> <p>Suomessa on laadittu Maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden (LUMO) yleissuunnitelmia vuodesta 2003. Suunnittelu on kohdistunut arvokkaille maisema-alueille. Yleissuunnittelun tarkoituksena on tehostaa maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden hoitoa ja suojelua sekä suunnata hoitotoimet tärkeimmille kohteille. Tavoitteena on madaltaa kynnystä maatalouden ympäristötuen erityistukien hakemiseen ja lisätä viranomaisten, neuvojen ja viljelijöiden välistä vuorovaikutusta.</p> <p>Rantsilassa laadittiin kesällä 2007 LUMO-yleissuunnitelma Mankila–Sipolan arvokkaalle maisema-alueelle. Suunnitelmaan valittiin mukaan 84 esimerkkikohtetta, jotka on esitelty karttojen ja kohdekuvausten avulla. Esimerkkikohteiden tarkoituksena on havainnollistaa suunnittelualueen ja muiden vastaavanlaisten alueiden erityistukimahdollisuuksia. Kohteiden kuuluminen yleissuunnitelmaan ei rajoita alueiden käyttöä tai velvoita maanomistajia hoidon järjestämiseen, vaan esitetyt hoitotoimenpiteet ovat vapaaehtoisia.</p>			
<i>Asiasanat</i>	Luonnon monimuotoisuus, perinnebiotooppi, perinnemaisema, kosteikko, maisemanhoito, luonnonhoito, maatalousalueet, ympäristötuki, uhanalaiset lajit, Rantsila, Siikalatva			
<i>Rahoittaja/ toimeksiantaja</i>	Maa- ja metsätalousministeriö			
	ISBN (nid.)	ISBN 978-952-11-3438-8 (PDF)	ISSN (pain.)	ISSN 1796-1947 (verkkokj.)
	<i>Sivuja</i> 80	<i>Kieli</i> Suomi	<i>Luottamuksellisuus</i> Julkinen	<i>Hinta (sis.alv 8 %)</i>
<i>Julkaisun myynti/ jakaja</i>	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus www.ymparisto.fi/ppo/julkaisut			
<i>Julkaisun kustantaja</i>	Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus			
<i>Painopaikka ja -aika</i>	–			

Luonnon monimuotoisuudella tarkoitetaan eläin- ja kasvilajien sekä erilais-
ten elinympäristöjen runsautta, johon maatalous omalta osaltaan vaikuttaa.
Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelun tar-
koituksena on tehostaa maatalousympäristön luonnon monimuotoisuu-
den hoitoa ja suojelua sekä suunnata hoitotoimet tärkeimmille kohteille.
Tavoitteena on kannustaa viljelijöitä hakemaan maatalouden ympäristötuen
erityistukia ja lisätä viranomaisten, neuvojen ja viljelijöiden välistä vuoro-
vaikutusta. Kesällä 2007 yleissuunnittelun kohteena oli Rantsilan Manki-
la–Sipolan arvokas maisema-alue. Yleissuunnitelmassa esitellään käytännön
esimerkkien avulla maatalousympäristön arvokkaita luontokohteita ja
niiden hoitomahdollisuuksia.

POHJOIS-POHJANMAAN
YMPÄRISTÖKESKUS

ISBN 978-952-11-3438-8 (PDF)

ISSN 1796-1947 (verkkokj.)